

Vestlandets filmnæring –
mellom nasjonsbygging og
regional utvikling

Martin Larsen Hirth
Ingrid Cecilia Holthe
Jostein Ryssevik

På oppdrag fra:



Støttet av:



Ideas2evidence rapport nr. 5:2009

ideas2evidence

Lyngveien 15

N-5101 Eidsvågneset

Norway

Phone: +47 91817197

Fax: +47 55247435

E-mail: info@ideas2evidence.com

Web: www.ideas2evidence.com

ISBN 978-82-997737-3-7 (trykt utg.) ISBN 978-82-997737-4-4 (elektronisk utg.)

Forord

I denne undersøkelsen presenteres et bilde av filmnæringens tilstand på Vestlandet. Undersøkelsen tar for seg både selskapenes egen beskrivelse av næringen, offentlig støtte, samt fullstendig finansieringsinformasjon for 131 filmproduksjoner på Vestlandet i 2008 (ikke inkludert reklame- og oppdragsfilm). Undersøkelsen er gjennomført på oppdrag fra Vestnorsk Filmsenter, Filmfondet Fuzz og Western Norway Film Commission. I tillegg er undersøkelsen støttet av Bergen kommune, Film & Kino, Filmkraft Rogaland, Hordaland Fylkeskommune, Innovasjon Norge, Møre og Romsdal Fylke, Norsk Kulturforum, Norske Film- og TV-produsenters forening, Sogn og Fjordane Fylkeskommune og Stavanger kommune.

Undersøkelsen er gjennomført ved bruk av elektroniske spørreskjema. Produksjonsselskaper, tjenesteytere innen film, offentlige instanser og private støttespillere fikk individuelle skjema tilpasset deres situasjon. Dette datamaterialet legger til grunn for de omfattende analysene av filmnæringen på Vestlandet.

Takk til Vestnorsk Filmsenter, Filmfondet Fuzz og Western Norway Film Commission for tett oppfølging, tilbakemeldinger og assistanse ved kontakt med selskaper.

Utgangspunktet for undersøkelsen til filmselskaper er alle selskap som er registrert i det sentrale Foretaksregisteret under næringskoden *Produksjon av film, video og fjernsynsprogrammer* (næringskode 59.11, tidligere 92.11). Bare selskap som er oppgitt som aktive er tatt med. I tillegg gjennomførte Vestnorsk Filmsenter en forundersøkelse hvor samtlige aktive selskap registrert i Foretaksregisteret ble kontaktet per telefon. Dette resulterte i en ytterligere avskalling av selskap som ikke lenger er virksomme, slik at undersøkelsen gikk ut til 311 aktive selskap mot 582 oppgitt i Foretaksregisteret.

I rapporten benyttes betegnelsen *filmnæringen* i stedet for filmbransjen.

Kartleggingen er gjennomført av analyseselskapet **ideas2evidence** ved Jostein Ryssevik, Martin Larsen Hirth og Ingrid Cecilia Holthe

Bergen 07.10.09

Innholdsfortegnelse

Forord	6
Konklusjoner i stikkord	10
Innledning	14
Beskrivelse av prosjektet.....	14
Film som nasjonsbygging og regionalt utviklingsverktøy	15
Sentrale filminstitusjoner på Vestlandet.....	25
Metode og data	26
Offentlige og private støttespillere	30
Fylkeskommunene	30
Innovasjon Norge.....	35
Kommunene	36
Private støttespillere	49
Oppsummering offentlige og private støttespillere.....	50
Vestlandets filmindustri	53
Geografisk konsentrasjon	53
Hvorfor Vestlandet?	56
Størrelse og sammensetning.....	58
Alder, organisering og modning.....	62
Produksjon og marked	65
Virkemidler og offentlig støtte	68
En regional filmindustri møter finanskrisen.....	71
Fremtiden	72
Konklusjoner	74
Kampen om kronene	77
Finansieringskilder.....	80
Regional finansiering	95
Konklusjoner	96
Appendiks.....	101

Figurer og tabeller

Figur 1: Næringsmessige ringvirkninger av kulturnæringene.....	18
Figur 2: Omsetning for filmnæringen 2004-2007 - Tall i millioner	20
Figur 3: Kommuner med film i handlingsplan for kultur og næring - i prosent.....	1
Figur 4: Kommunenes prioritering av film - i prosent.....	1
Figur 5: Andel kommuner med filminnspilling - i prosent.....	1
Figur 6: Sammenheng mellom støttetiltak - i prosent.....	1
Figur 7: Kommuner med artist-in-residence - i prosent.....	1
Figur 8: Kommuner med kurs innen selskapsdrift - i prosent	1
Figur 9: Film i Den Kulturelle Skolesekken - i prosent.....	1
Figur 10: Kompetanseheving av lærere - i prosent	1
Figur 11: Bruk av eksternt filmkompetanse - i prosent	1
Figur 12: Filmtilbud ved Kulturskolen - i prosent.....	1
Figur 13: Viktighet av nytt samarbeid med filminstitusjoner på Vestlandet - i prosent....	1
Figur 14: Geografisk konsentrasjon av filmselskap	1
Figur 15: Viktigheten av å være lokalisert på Vestlandet (gj.snitt på skala fra 1 til 5).....	1
Figur 16: Har det vært vurdert å flytte virksomheten ut av fylket? (prosent).....	1
Figur 17: Antall fast ansatte (prosent av selskapene)	1
Figur 18: Antall årsverk (prosent av selskapene)	1
Figur 19: Antall årsverk etter type selskap (prosent av selskapene).....	1
Figur 20: Organisering av produksjon 2008 (prosent av selskapene)	1
Figur 21: Årsomsetning 2008 (prosent av selskapene).....	1
Figur 22: Årsomsetning 2008 per fylke (gj.snitt og median)	60
Figur 23: Årsomsetning per årsverk 2008, fylkesvis (gj.snitt)	61
Figur 24: Årsresultat 2008 (prosent av selskapene).....	1
Figur 25: Selskapenes alder (prosent av selskapene).....	1
Figur 26: Selskapsform etter type selskap (prosent av selskaper)	1
Figur 27: Selskapsformer etter alder (prosent av selskapene).....	1
Figur 28: Selskap involvert i ulike typer produksjoner i 2008 (prosent av selskapene)..	65
Figur 29: Betydningen av de ulike markedene i de fire fylkene.....	66
Figur 30: Antall sjangre produsert per selskap i 2008 (gj.snitt)	1
Figur 31: Ulike virkemidlers relevans (gj.snitt på skala fra 1 til 5)	68
Figur 32: Selskap som har mottatt direkte støtte fra Innovasjon Norge (prosent)	1
Figur 33: Viktigheten av en refusjonsordning for utenlandske produksjoner i Norge	1
Figur 34: Virkninger av finanskrisen	1
Figur 35: Mest sannsynlige utvikling de nærmeste tre årene	1
Figur 36: Selskap som forventer en ekspansjon de nærmeste tre årene, fylke.....	1
Figur 37: Selskap som forventer en ekspansjon de nærmeste tre årene, ansatte.....	1
Figur 38: Offentlig finansieringsandel - i prosent.....	1
Figur 39: Regional finansieringsandel - i prosent.....	96

Tabell 1: Prosentvis endring i antall sysselsatte 2004-2007	19
Tabell 2: Prosentvis endring i antall bedrifter 2004-2007.....	20
Tabell 3: Verdiskapning for filmnæringen 2004-2007 – Tall i millioner.....	21
Tabell 4: Prioritering vs. inkludering i handlingsplan – antall kommuner	37
Tabell 5: Økonomisk støtte i lys av prioritering - antall kommuner.....	39
Tabell 6: Andel kommuner som gir økonomisk støtte (prosent).....	39
Tabell 7: Kommuner som har gitt økonomisk støtte til produksjon i 2008	40
Tabell 8: Ikke-finansiell støtte - Antall kommuner	41
Tabell 9: Eksternt samarbeid og sentralitetsgrad – antall kommuner	45
Tabell 10: Total aktivitet i forhold til barn og unge – i prosent	46
Tabell 11: Mest aktive kommuner på Vestlandet	48
Tabell 12: Fylkesmessig fordeling av selskaper	55
Tabell 13: Filmprosjekt med finansiering i 2008 fordelt på sjanger og stadium	78
Tabell 14: Filmprosjekt med finansiering i 2008 fordelt på selskapets fylke og stadium.	79
Tabell 15: Summerte budsjetter for samtlige produksjoner.....	80
Tabell 16: Fordeling av midler fra regionale filmsentre	81
Tabell 17: Tilskudd fra kommuner og fylkeskommuner til produksjoner.....	82
Tabell 18: Tilskudd fra andre regionale offentlige enheter til produksjoner.....	83
Tabell 19: Gaver og tilskudd fra private bedrifter, legater, stiftelser og banker	84
Tabell 20: Investering og kjøp av visningsrett - TV og distribusjon	85
Tabell 21: Tilskudd fra Norsk filminstitutt.....	86
Tabell 22: Annen nasjonal, offentlig finansiering	86
Tabell 23: Internasjonal finansiering til produksjoner.....	87
Tabell 24: Egenfinansiering fordelt på sjanger og stadium	88
Tabell 25: Finansieringsmønster, kortfilm	90
Tabell 26: Finansieringsmønster, enkeltstående dokumentar	91
Tabell 27: Finansieringsmønster, dokumentarserier.....	91
Tabell 28: Finansieringsmønster, serie fiksjon	93
Tabell 29: Finansieringsmønster, spillefilm	94

Illustrasjoner

Side 13	Jernanger – Kong Film
Side 29	Et flagrende mysterium – Pilskog Film
Side 52	Liten Knute – Flimmer Film
Side 76	Greaseball – Flimmer Film
Side 98	Plis – Sydvest Film

Konklusjoner i stikkord

- Mens film på statlig nivå først og fremst oppfattes som et virkemiddel i det norske nasjonsbyggingsprosjektet, handler lokal og regional filmpolitikk først og fremst om næringsutvikling.
- Film er en viktig næring i seg selv, men har også en rekke interessante ringvirkninger i de regionene hvor den opptrer, blant annet ved å øke steders og regioners attraksjonsverdi som arbeidssted og reisemål.
- Filmnæringen på Vestlandet har vokst raskt de siste årene - betydelig raskere enn både landsgjennomsnittet og Oslo/Akershus. Næringen viser også tegn på konsolidering.
- Vestlandets filmnæring har to geografiske tyngdepunkt, Bergen og Stavanger. Bergensregionen huser rundt halvparten av selskapene og rundt 80 prosent av produksjonen på Vestlandet.
- Med utgangspunkt i de to geografiske tyngdepunktene, er det bygget opp flere viktige filminstitusjoner på Vestlandet: Vestnorsk Filmsenter, Filmfondet Fuzz, Western Norway Film Commission og Filmkraft Rogaland. Disse har spilt en viktig rolle i utviklingen av næringen.
- Fylkeskommunene på Vestlandet har hatt en betydelig og målrettet satsing på filmnæringen de siste årene, særlig i Rogaland og Hordaland. Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal har nylig inngått langsiktige samarbeidsavtaler med Vestnorsk Filmsenter, Western Norway Film Commission og Filmfondet Fuzz. Basert på erfaringer fra de andre fylkene er det nærliggende å tro at dette vil ha en positiv effekt for utviklingen av filmnæringen.
- Noen kommuner, først og fremst byene Bergen, Stavanger og Haugesund og et fåtall distriktskommuner, har et betydelig fokus på film. Men hos flertallet av kommunene er prioriteringen av film og filmnæring relativt beskjedent.
- Vestlandet har flere fond, legater, banker o.l. som over de siste årene har gitt betydelige midler til filmproduksjoner og indirekte støtte kanalisert gjennom de regionale filminstitusjonene. Sparebanken Vest har vært en sentral aktør.
- Filmnæringen på Vestlandet er ung - flertallet av selskapene er under 10 år.
- Næringen består av noen få mellomstore produksjonsselskap og en stor underskog av mindre aktører, freelancere og tjenesteleverandører. Tre av fire selskap har ingen eller bare en ansatt. Mange av de mindre selskapene har ikke nok aktivitet til å gi et levebrød alene.

- Det er gruppen av større produksjonsselskap som driver fram prosjekter og skaper aktivitet ved å leie inn mindre aktører på kortsiktige kontrakter.
- Bare hvert fjerde selskap har over 1 mill i årsomsetning og vel fem prosent har over 10 mill.
- Filmnæringen produserer film for tre marked: reklame- og oppdragsfilm for bedriftsmarkedet og offentlige instanser, dokumentar og tv-serier for TV-markedet og kortfilm, langfilm og dokumentar for kino- og DVD-markedet. Oppdrags- og reklamefilm er viktig som inntektskilde for svært mange selskap. Den vestlandske filmnæringen fokuserer mye på dokumentarfilm og kortfilm.
- Kortfilmproduksjon er viktig, ikke som inntektskilde, men som et middel til å utvikle talenter.
- Det ble produsert fem spillefilmer av vestlandske produksjonsselskap i 2008 og 18 prosent av produksjonsselskapene oppgir at de har vært involvert i spillefilmproduksjon i 2008.
- Filmnæringen er rammet av finanskrisen, først og fremst fordi markedet for oppdrags- og tildels reklamefilm er blitt kraftig redusert, og fordi kampen om midlene, både gaver og investeringer, fra private aktører har hardnet til.
- Av produksjonsselskap med mer enn to ansatte sier over en tredjedel at de har eller planlegger å redusere staben. Det samme antallet oppgir at de leier inn færre filmarbeidere på kortsiktige kontrakter.
- Næringen er likevel preget av optimisme og hvert fjerde selskap forventer en eller annen form for ekspansjon den neste 3-årsperioden.
- Det ble produsert (158 616 019 kr) og utviklet film (32 772 352 kr) for totalt 191 388 371 kr av produksjonsselskaper på Vestlandet i 2008.
- Hordaland er det klart største fylket med produksjon og utvikling av film for 162 216 487 kr (85 prosent av filmer produsert på Vestlandet).
- Finansieringen av filmproduksjonen på Vestlandet kommer fra et stort antall aktører og tilskuddsordninger.
- Norsk filminstituttets andel utgjør vel 15 prosent av de samlede produksjonskostnadene og vel 14 prosent av utviklingskostnadene. Andelene er høyest for kortfilm og spillefilm, hvor henholdsvis 38 og 29 prosent av produksjonsbudsjettene er innvilget fra Norsk filminstitutt.
- I følge opplysninger fra Norsk filminstitutt gikk 12.9 millioner av utviklings- og produksjonsstøtten til produksjoner av vestlandske selskap. Dette utgjør ca. 6 prosent av instituttets samlede bevilgning.
- Den totale offentlige støtten til filmproduksjon på Vestlandet er 29 prosent for produksjon og 40 prosent for utvikling. Den offentlige støtteandelen for

spillefilmer under produksjon er 35 prosent. Dette er svært lavt sammenlignet med nasjonale tall fra 2006.

- Den vestlandske filmnæringen viser stor evne til å mobilisere regional kapital. I følge våre tall kommer 56 prosent av produksjonsmidlene og vel 60 prosent av utviklingsmidlene fra regionale kilder.
- Selskapene satser betydelige egne midler i utvikling og produksjon av filmprosjekter. Særlig er egenfinansieringsandelen høy når det gjelder utvikling av spillefilm (52 prosent) og dokumentarfilm (35 prosent).
- Disse investeringene representerer en betydelig risiko for finansielt svake selskap, men er nødvendig for å sikre kontinuitet i aktiviteter og produksjon.



Innledning

Beskrivelse av prosjektet

Denne undersøkelsen av filmnæringen på Vestlandet er gjennomført av Ideas2evidence på oppdrag fra Vestnorsk Filmsenter, Filmfondet Fuzz og Western Norway Film Commission. Målet med undersøkelsen er å få en bedre forståelse for den regionale filmnæringens virkemåte, rammebetingelser og støtteapparat, samt å fremskaffe detaljert kunnskap om hvordan film i mange sjangre finansieres ut over det som allerede er kjent når det gjelder tildelinger fra offentlige finansieringsordninger.

For å skape et mest mulig komplett bilde inkluderer undersøkelsen både giver- og mottakersiden av midler til filmproduksjon. Offentlig og privat sektor er inkludert i undersøkelsen, på kommunalt og regionalt nivå. Geografisk er undersøkelsen avgrenset til Vestlandet, som her omfatter fylkene Rogaland, Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal. Den geografiske avgrensingen gjelder både for mottakere, tilretteleggere og givere av midler. Det vil si at filmer som er spilt inn på Vestlandet, av produksjonsselskap fra andre deler av landet, faller utenfor undersøkelsens rammer. Dette vil blant annet gjelde filmer som SOS Svartskjær og Rottenetter. Denne avgrensingen er valgt fordi målet ved undersøkelsen er å kartlegge den *vestlandske* filmnæringen. I tillegg er det vanskelig å fremskaffe finansieringsinformasjon for internasjonale produksjoner som er spilt inn på Vestlandet. I undersøkelsen inngår ikke reklame- og oppdragsfilm.

Analysen er hovedsakelig basert på funn fra spørreundersøkelser som ble sendt til overnevnte aktører, samt et registreringsskjema for filmfinansieringsplaner som ble sendt til alle produksjonsselskap med produksjoner i 2008. Hovedmålet for rapporten er å gi et nøyaktig bilde av filmnæringens finansieringssituasjon, med et spesielt fokus på fordelingen av regionale og nasjonale støttemidler.

Innledningskapittelet presenterer den rolle filmproduksjon spiller som et regionalt utviklingsverktøy, og viser hvordan filmnæringen har ringvirkninger også utover kulturfeltet. Videre presenteres kort de viktigste filminstitusjonene på Vestlandet. I kapittel to presenteres offentlige og private støttespilleres satsing på film, og det gis et nøytt innblikk i hvordan disse aktørene støtter opp om filmnæringen. I det tredje kapittelet fokuseres det på filmselskapers organisering, økonomiske situasjon, kompetansebehov og fremtidsplaner. Og i det fjerde og siste kapittel analyseres finansieringssituasjon for filmproduksjoner på Vestlandet i 2008.

Film som nasjonsbygging og regionalt utviklingsverktøy

Film har gjennom de siste årene fått en stadig viktigere rolle innenfor norsk kulturpolitikk. Stortingsmeldingen *Kulturpolitikk frem mot 2014* omtaler "filmen som det viktigste kulturuttrykket i vår tid"¹. Denne oppfatningen bekreftes og styrkes gjennom arbeidet med stortingsmeldingen *Veiviseren – for det norske filmløftet*. Regjeringen ønsker gjennom *Veiviseren* en opptrapping av statlige tilskudd til filmproduksjon og en gjennomgang av statlige virkemidler for å sikre en effektiv og målrettet ressursbruk². Parallellt med en større satsing på norsk film, er det også blitt flere koblinger mellom film som kultur og film som næring. Filmbransjen spenner derfor i dag over både feltene kultur og økonomi³. Dahlstrøm et al. viser i sin gjennomgang av filmutvikling i Norden til en sammensmelting av kultur og økonomi. Denne sammensmeltingen skjer ved en økt kommersialisering av estetiske og kulturelle produkter, men samtidig også ved et økt fokus på estetikk innenfor handelsvarer og tjenester⁴. Film er også i stadig større grad analyseobjekt i både forskning og lovverk, mye på grunn av filmnæringens viktige rolle innenfor regional økonomisk utvikling⁵.

To agendaer

Vi vil hevde at film på statlig nivå først og fremst oppfattes som et virkemiddel i det norske nasjonsbyggingsprosjektet. Dette gjenspeiles i *Veiviseren* hvor det argumenteres for viktigheten av å produsere film som fremmer "norsk språk, kultur og fortellertradisjon"⁶. Gjennom framheving av det norske vil man samtidig demme opp for internasjonal kulturdominans.

Selv om man også på regionalt nivå er opptatt av kulturaspektet, blir film i regionene først og fremst vurdert som en pådriver for regional utvikling. Filmnæringen er en viktig næring i seg selv, og har i tillegg en rekke verdifulle ringvirkninger på andre næringer og på samfunnslivet i de regionene hvor den opptrer. Dette har gjort film til et populært satsingsområde for lokale og regionale myndigheter på jakt etter nye "motorer" for vekst og utvikling.

¹ Stortingsmelding nr. 48 (2002-2003) *Kulturpolitikk frem mot 2014*, s.11

² Stortingsmelding nr. 22 (2006-2007) *Veiviseren – For det norske filmløftet*, s.7

³ Dahlstrøm et al. (2005) *Film och regional utveckling i Norden*, Gøteborg, SFI

⁴ Dahlstrøm et al. (2005)

⁵ Dahlstrøm og Hermelin (2007) Creative industries, spatiality and flexibility: The example of film production, *Norwegian Journal of geography*, vol. 61 (3), 111-121

⁶ *Veiviseren* (2007)

Filmskapere i regionene, som selv nok er mest opptatt av det kunstneriske og kreative, lever i spenningsfeltet mellom disse to agendaene. Selv om den nasjonale filmpolitikken har blitt dreid i sentraliserende retning de siste få årene, har satsingen i regionene alt i alt gitt flere dører å banke på og flere kilder til finansiering. Vi har også sett en fremvekst av regionale filminstitusjoner som en motvekt mot sentraliseringspolitikken. Uten satsingen fra disse institusjonene og fra kommuner, fylkeskommuner og regionale private aktører, ville det neppe blitt produsert så mye film utenfor hovedstadsområdet som det blir i dag.

Påvirkning av samfunnsprosesser

Filmnæringens rolle som regionalt utviklingsverktøy er del av en større utvikling av kulturnæringen som helhet. Tidligere studier, både internasjonale og lokale, har konkludert med at kulturnæringen fungerer som en motor for regional utvikling, både gjennom egen sysselsetting og som innsatsfaktor i andre næringer⁷.

Tidligere norske studier innenfor feltet benytter begrepet *kulturnæring*.⁸ En slik definisjon tar utgangspunkt i egenskaper ved selve produktet. Kulturnæringer er næringer som fremstiller og formidler produkter og tjenester hvis primære egenskaper er kommunikative. Film blir i *Veiviseren* omtalt som et medium som gjenspeiler "både historien og vår samtid"⁹, og faller helt klart innenfor definisjonen av kulturnæringer.

Bakgrunnen for det økte fokuset på kulturnæringen er et resultat av en rekke samfunnsmessige prosesser som er felles for alle moderne samfunn. Den generelle velstandsøkningen har ført til økt kjøpekraft. Dette har, i tråd med Ingleharts teori om postmaterialistiske samfunn¹⁰, ført til økt etterspørsel etter kulturelle produkter og tjenester. Dette er produkter som først og fremst formidler verdier og uttrykk, fremfor tradisjonelle økonomisk-funksjonelle tjenester. En konsekvens av denne prosessen er at stadig flere individer har fått muligheten til å livnære seg innenfor kulturnæringene. Det produseres stadig flere norske filmer og besøkstallene for norsk film har hatt en markant stigning de siste årene¹¹.

Globaliseringen er en prosess som også har ringvirkninger for filmnæringen.

Filmproduksjon er ikke lenger geografisk begrenset til et lokalt, regionalt eller nasjonalt system. Som en konsekvens av dette har antall aktører involvert i en filmproduksjon økt

⁷ Ryssevik, Jostein og Jan Erik Grindheim (2007) *Lidenskap og Levevei – en studie av utvalgte kulturnæringer i Hordaland*, ideas2evidence 5/2007

⁸ Haraldsen et al (2004) *Kartlegging av kulturnæringene i Norge – Økonomisk betydning, vekst- og utviklingspotensial*, ØF-rapport nr. 10/2004

⁹ *Veiviseren* (2007)

¹⁰ Inglehart, Ronald (1977) *The silent revolution: changing values and political styles among Western publics*, Princeton, Princeton University Press

¹¹ *Veiviseren* (2007)

gjennom bruk av spesialiserte leverandører. Store utenlandske filmer som *James Bond: The World is not Enough* og *The Golden Compass* har scener spilt inn i norske regioner. Norske regioner er med sin særegne natur godt egnet for å tiltrekke seg produksjoner, spesielt siden filmnæringen er en bransje hvor kulturell kontekst er viktig for å formidle produktets uttrykk og budskap.

En generell politisk utvikling, både i Norge og i Den Europeiske Union, er et økt fokus på regioner, både som politiske og økonomiske enheter. Historisk sett er Norge en sterkt sentralisert stat. Det har imidlertid i senere tid vært en dreining mot en mer funksjonell regionalpolitikk – nedenfra-og-opp – på regionenes premisser¹². Dette er gjort gjeldende for filmnæringen gjennom opprettelsen av regionale filmsentre. Fylkeskommunene på Vestlandet har også regionale utviklingsprogram (RUP), hvor filmnæringen har vært mottaker av støtte. Det er gjort bevisste forsøk på å bygge opp lokal filmindustri utenfor Oslo, først og fremst i Bergen og Stavanger.

Hvordan fungerer filmbransjen som regionalt utviklingsverktøy?

Vi skal se nærmere på hvilke egenskaper ved filmnæringen som man antar bidrar til å skape regional utvikling.

Tidligere studier gjort i Norden og lokalt i Hordaland, viser at utvikling ikke nødvendigvis trenger å skje gjennom direkte økonomisk avkastning. Selv om omsetningen i filmindustrien har økt de senere årene, peker Dahlström et al. på at kulturelle aktiviteter som filmproduksjon også har indirekte effekter som kan virke gunstig for regional utvikling¹³. Blant annet vektlegger denne studien hvordan filmen virker som identitetsbygger. Film har lenge blitt sett på som en potensiell nasjonsbygger og skaper av nasjonal identitet¹⁴, men dette er en effekt filmen også kan ha på regionalt nivå. En slik tankegang, sammen med de politiske endringene beskrevet over, er med på å styrke regionene som selvstendige politiske og kulturelle enheter, og bidrar til en videre endring av det tradisjonelle sentrum-periferi-bildet av Norge¹⁵.

Gjennom tidligere undersøkelser av utvalgte kulturnæringer i Hordaland er det identifisert fire indirekte effekter som gir næringsmessige ringvirkninger. Kultur kan være en innsatsfaktor som gir produkter fra andre næringer merverdi. Kultur kan også være en kundemagnet gjennom å trekke mennesker til arrangement og aktiviteter. Videre kan kultur bidra til å øke attraksjonsverdien til et sted eller et geografisk område. Og til sist

¹² Ryssevik og Grindheim (2007)

¹³ Dahlström et.al (2005)

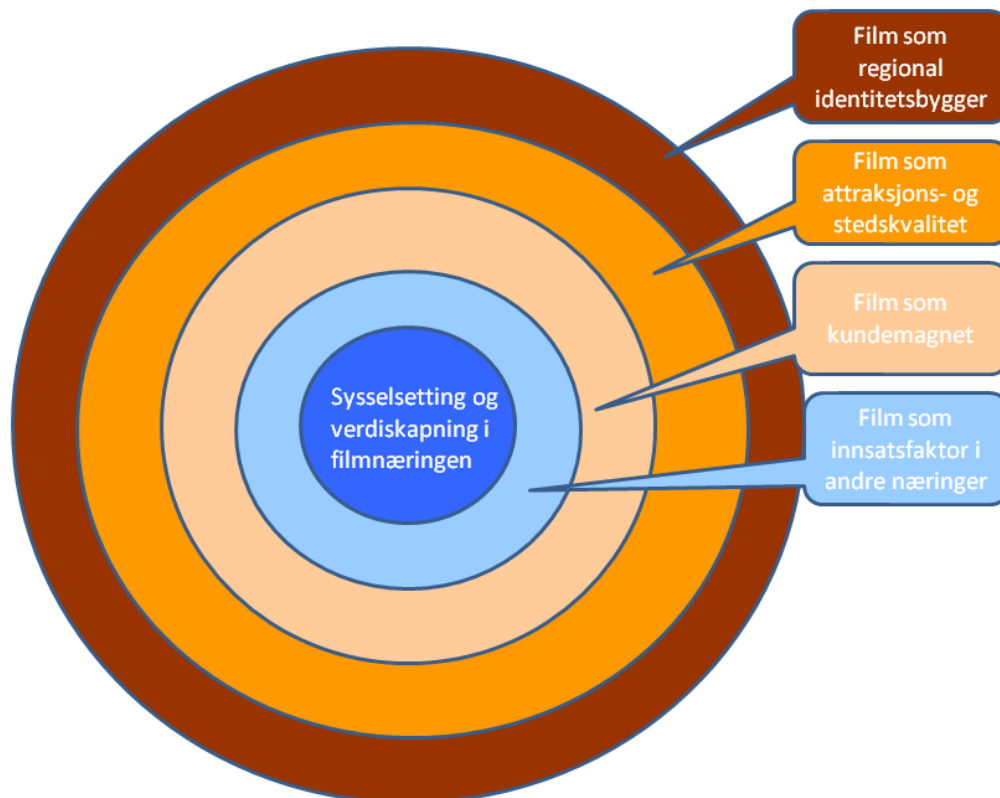
¹⁴ Hjort, Mette & Scott Mackenzie (ed), (2000) *Cinema and Nation*, London, Routledge

¹⁵ Rokkan, Stein (1987) *Stat, nasjon, klasse*, Oslo, Universitetsforlaget

kan måten kulturnæringene organiserer sin virksomhet på i enkelte sammenhenger fungere som et eksempel eller en modell for andre næringer.

Figur 1 gir en grafisk fremstilling av de næringsmessige ringvirkningene filmnæringen kan ha i et regionalt perspektiv.

Figur 1: Næringsmessige ringvirkninger av kulturnæringene



Sysselsetting og verdiskapning i filmnæringen

Den mest nærliggende fremgangsmåten for å undersøke hvilken effekt filmnæringen har på regional utvikling, er å fokusere på sysselsetting og verdiskapning. Enhver næring som skaper arbeidsplasser har en synlig og direkte effekt på næringens geografiske nærområde. For å tallfeste den økonomiske effekten, benyttes ofte analyser basert på input-output data over den økonomiske omsettingen. Resultatet uttrykkes i multiplikatoreffekter. En slik multiplikatoreffekt er et mål på forholdet mellom investerte penger i næringen og det finansielle overskuddet i regionen som denne investeringen genererer. Dersom multiplikatoreffekten er større enn 1, indikerer det at det økonomiske

utbyttet i regionen er større enn de investeringer som er gjort¹⁶. Internasjonale undersøkelser slår fast at den økonomiske gevinsten fra film er stor og studier angir multiplikator effekter mellom 1.3 og 3.57, avhengig av type film og en rekke andre variabler¹⁷.

Det er ikke utført multiplikatoreffekt-studier av regionale filmsatsinger i Norge, men en stor mengde offentlig statistikk om filmnæringen er tilgjengelig fra Statistisk Sentralbyrå (SSB). Som vist i Tabell 1, har sysselsettingen i filmnæringen¹⁸ økt med 19 prosent i perioden 2004-2007 i Norge sett under ett. Vestlandet har i den samme perioden hatt en vekst på vel 28 prosent. Dette skyldes hovedsakelig utviklingen i Hordaland og Rogaland, hvor økningen i sysselsettingen er på hhv. 51,4 og 39,7 prosent. De to nordligste fylkene på Vestlandet har derimot hatt en svak reduksjon i sysselsettingen i filmnæringen i denne perioden.

Tabell 1: Prosentvis endring i antall sysselsatte 2004-2007

	Antall sysselsatte 2004	Antall sysselsatte 2007	Endring i %
Norge	2664	3171	19,0
Oslo og Akershus	1275	1532	20,1
Vestlandet	429	551	28,4
Hordaland	181	274	51,4
Rogaland	126	176	39,7
Møre og Romsdal	66	57	-13,7
Sogn og Fjordane	56	44	-21,4

Kilde: SSB

Utviklingen når det gjelder tallet på bedrifter innen filmnæringen er forskjellig fra utviklingen i tallet på sysselsatte. Nasjonalt har det vært en prosentvis økning av bedrifter innenfor filmnæringen på nærmere 40 prosent. Vestlandet som helhet har en økning på 28,4 prosent. Selv om alle de fire vestlandsfylkene har en positiv utvikling, ligger alle under den nasjonale økningen. At sysselsettingen øker hurtigere enn tallet på bedrifter, slik tilfellet er i Hordaland og tildels Rogaland, kan kanskje tolkes som en konsolidering. Veksten i sysselsettingen skjer innenfor etablerte bedrifter i stedet for gjennom etablering av nye småforetak.

¹⁶ Dahlström et al. (2005)

¹⁷ Croy, W. Glen og Reid D. Walker (2003) *Rural Tourism and Film – Issues for Strategic Regional Development* in Hall, Derek, Lesley Roberts and Morag Mitchell (eds) *New Directions in Rural Tourism*, Aldershot, Ashgate

¹⁸ Basert på SSB – kategoriene Film- og videoproduksjon (NACE 92.11), Distribusjon av film og video (NACE 92.12) og Filmframvisning (NACE 92.13)

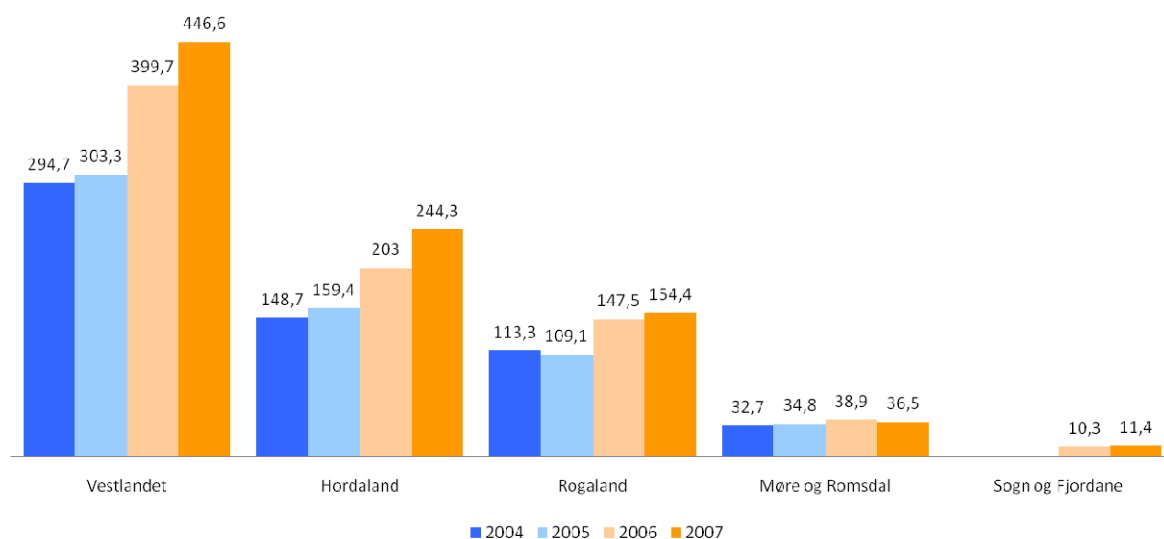
Tabell 2: Prosentvis endring i antall bedrifter 2004-2007

	Antall bedrifter 2004	Antall bedrifter 2007	Endring i %
Norge	1513	2115	39,8
Oslo og Akershus	757	1082	42,9
Vestlandet	282	362	28,4
Hordaland	133	170	27,8
Rogaland	81	110	35,8
Møre og Romsdal	47	57	21,3
Sogn og Fjordane	21	25	19

Kilde: SSB

Det er ikke bare i antall sysselsatte og bedrifter filmnæringen på Vestlandet har ekspandert de siste årene. I tidsperioden 2004-2007 øker omsetningen i de fire fylkene med over 50 prosent. Veksten er sterkest i Hordaland og Rogaland, betydelig svakere i Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.

Figur 2: Omsetning for filmnæringen 2004-2007 - Tall i millioner



Kilde: SSB

Den generelle verdiskapningen i filmnæringen, kan måles gjennom bearbeidingsverdien. Verdien er definert som summen av produksjonsverdi fratrukket kjøp av varer og tjenester (for andre varer og tjenester enn de som er kjøpt direkte for videresalg), og korrigert for endringer i beholdninger av råvarer og konsumvarer.

Tall fra SSB viser at filmnæringen totalt sett har opplevd en økt verdiskapning i perioden mellom 2004 og 2007. Også for denne indikatoren er veksten betydelig sterkere på

Vestlandet enn i landet som helhet. Særlig utmerker Hordaland seg med en vekst i verdiskaping som er nesten dobbelt så stor som Norge sett under ett.

Tabell 3: Verdiskaping for filmnæringen 2004-2007 – Tall i millioner

	Bearbeidingsverdi 04	Bearbeidingsverdi 07	Endring i %
Norge	1013,4	1430,9	41,2
Oslo og Akershus	687,7	1002,3	45,7
Vestlandet	111,4	171,8	54,2
Hordaland	57	101,4	77,9
Rogaland	43,8	56,1	28,1
Møre og Romsdal	10,6	9,9	-6,6
Sogn og Fjordane ¹⁹	n.a.	4,4	15,8

Kilde: SSB

Tallene fra SSB forteller om en næring i vekst, ikke minst på Vestlandet. Vestlandet som region, har en større prosentvis økning av både sysselsatte, omsetning og verdiskaping, enn det nasjonale gjennomsnittet. Dette skyldes i svært stor grad at Hordaland og Rogaland har opplevd en stor økning, og drar opp gjennomsnittet. Den langsiktige satsingen på film hos offentlige myndigheter og private støttespillere i disse to fylkene ser derfor ut til å ha gitt resultater.

Film som innsatsfaktor i andre næringer

Det finnes flere eksempler på hvordan film kan benyttes som innsatsfaktor i andre næringer. Med innsatsfaktor menes at man gjennom bruken av film bidrar til å øke verdien av andre produkter, samt å forenkle og forbedre kommunikasjonen med brukere og kunder. Bruken av film som innsatsfaktor er langt fra ny. Klassiske eksempler er markedsføring gjennom reklamefilmer, oppdrags- og profileringsfilmer og musikkvideoer.

Etter fjernsynets gjennombrudd er reklamefilmer i stadig større grad blitt den fremste måten å profilere et produkt på, enten det er gjennom kinoreklame eller på reklamefinansierte tv-kanaler. Bruk av film innen markedsføring skaper grunnlag for samarbeid mellom en estetisk drevet kulturnæring og en økonomisk drevet produksjonsnæring.

Et annet bruksområde er ulike former for oppdragsfilm. Disse er mer omfattende og lengre enn reklamefilmene, og er ofte bestilt av store firma eller offentlige aktører. Oppdragsfilmer kan ha en rekke bruksområder, blant annet promotering av bedrifter eller bedriftsintern undervisning og opplæring. Flere kommuner på Vestlandet har som vi skal se, fått produsert oppdragsfilm som har som siktemål å profilere kommunen. Dette er et

¹⁹ Tall kun tilgjengelig fra 2006 og 2007, måler endring fra 06-07

godt eksempel på hvordan film, som innsatsfaktor, øker verdien på kommunens profileringsarbeid. Store næringsaktører på Vestlandet har også brukt oppdragsfilm for å profilere sin virksomhet.

Film er en ledende innsatsfaktor i musikkindustrien. Allerede tidlig på femti- og sekstitallet var filmen en sentral brikke i promoteringen av artister som Elvis Presley og The Beatles, med filmer som *Love Me Tender*, *Jailhouse Rock* og *A Hard Days Night*. Med starten av MTV i 1981 ble bruken av musikkvideoer enda viktigere for å promotere selve musikken. Som en kuriositet kan det nevnes at den første musikkvideoen som ble spilt på MTV het *Video killed the Radio Star*; en passende tittel med tanke på hva musikkvideoen gjorde med musikknæringen. Hvor viktig filmen har vært som innsatsfaktor i musikknæringen illustreres ved eksempler som Aha's *Take on Me*, Michael Jacksons *Thriller* og *Scream*.

I Bergen er det, gjennom GAFFA-prosjektet, inngått et formelt samarbeid mellom byens film- og musikkmiljø. GAFFA-prosjektet skal være et bransjeutviklende tiltak for kulturnæringene med vekt på profesjonalisering av musikk- og filmbransjen og er ledet av Vestnorsk Filmsenter og Bergen Rockeaktører (BRAK). Formålet er å få musikk- og filmmiljøene til å samarbeide om å lage musikkvideoer. GAFFA-prosjektet er også et godt eksempel på hvordan regionale kulturklynger samarbeider internt, og kan levere et produkt uten å måtte forflytte seg geografisk.

Film som kundemagnet

Kultur trekker interesserte mennesker til byer og steder og bidrar på denne måten til å øke kundegrunnet for andre næringer i disse byene og stedene. Både gjennom filmfestivaler og tradisjonelle kinobesøk er det en stor kundemasse som oppsøker sentrumskjerner av varierende størrelse.

I perioden mellom 2004-2007 har det gjennomsnittlig vært ca 2,9 millioner årlige besøkende ved kinoer i de fire vestlandsfylkene²⁰. Selv om det ikke er gjort noen studier av hvor store økonomiske ringvirkninger et gjennomsnittlig kinobesøk medfører, er det grunn til å tro at et kinobesøk trekker folk til områder med stor næringsaktivitet og eksponerer dem for andre virksomheter. En rapport utarbeidet av PricewaterhouseCoopers, for Norsk filminstitutt og Film & Kino, konkluderer med at en rekke regionale filmer utmerker seg med et høyt regionalt besøk, og noen har også nesten utelukkende interesse for egen region²¹. Det viser at satsing på regional film ser

²⁰ Tall samlet inn fra SSB *Kulturstatistikk* i årene 2004-2007

²¹ PriceWaterhouseCoopers (2006) *Norsk film i møte med kinopublikum: Analyse av kinobesøket på norske filmer i 2003-2006*

ut til å generere gode besøkstall i filmens nærmiljø, og igjen utløse et økt næringspotensial gjennom *film som kundemagnet*.

Samspeilet mellom kultur- og reiselivsnæringen er blitt fremholdt som en viktig kobling, kanskje spesielt for steder utenfor de store byene. Vossajazz og Ekstremsportveko, som har utviklet en tydelig kulturell profil, er eksempler på hvordan kultur- og reiselivsnæringen profiterer på hverandre. En tilsvarende effekt finner vi også i forhold til store filmarrangement. Vestlandet har flere filmfestivaler med både nasjonal og internasjonal deltakelse. Mest kjent er Filmfestivalen i Haugesund, som er Norges største bransjefilmfestival, med utdeling av den prestisjetunge Amandaprisen. Tilsvarende arrangement er Bergen Internasjonale Filmfestival (BIFF), Norges største dokumentarfilmmønstring. Det er grunn til å tro at disse, og tilsvarende filmarrangement, medfører økte inntekter også for hotellnæringen og andre næringer i regionen.

Film som attraksjons- og stedskvalitet

Filmnæringen kan også fungere som et regionalt utviklingsverktøy ved å øke attraksjonsverdien til innspillingsstedet. Denne formen for utvikling må ses på fra to ulike vinkler.

Film kan for det første gi økt turisttilstrømming ved å eksponere steder og regioner for et stort publikum. *Airline to Middle-Earth* - slik promoterte New Zealand Airlines landet etter filmatiseringen av Ringenes Herre-trilogien. En forutsetning for en vellykket markedsføring av regioner og byer, er at plassen blir synliggjort for mange mennesker. Gjennom Ringenes Herre ble New Zealand eksponert for et enormt internasjonalt filmpublikum, og har i tiden etter filmene opplevd en markant filmturisme²². En slik filmturisme er et velkjent fenomen, blant annet har man lenge hatt en *Sound of Music* - effekt i Østerrike. Et nyere tilfelle er Wallander-effekten som oppleves i Ystad etter filmatiseringen av de populære krimbøkene og Arn-effekten i Västra Götaland. Empiriske undersøkelser bekrefter at film har en reell effekt på valg av turistdestinasjoner²³. Hvert år kommer ca 250 000 indere til Sveits fordi sveitsiske fjell har vært benyttet i en rekke Bollywood-produksjoner²⁴.

For det andre, kan et levende filmmiljø, sammen med andre kulturnæringer, bidra til å øke et steds status som utdannings-, bo-, eller arbeidssted og dermed gjøre det enklere å tiltrekke seg høyt kompetent arbeidskraft. Denne tankegangen har røtter i teoriene til den amerikanske professoren i offentlig politikk, Richard Florida, som hevder at evnen til

²² Dahlström (2005)

²³ Young, Anita og Robert Young (2008) Measuring the Effects of Film and Television on Tourism to Screen Locations: A Theoretical and Empirical Perspective, *Journal of Travel and Tourism Marketing*, vol 24(2), s.195-212

²⁴ Innovasjon Norge: Reiselivsnytt nr.4 juli/august 2005

å tiltrekke seg kreative og høyt utdannede kunnskapsarbeidere er den viktigste forutsetningen for å skape vekst og utvikling. Denne gruppen utgjør det Florida kaller for den *creative klassen*²⁵. Kunnskapsrike og kreative mennesker er ikke utelukkende motivert av økonomi, men tiltekkes blant annet av et pulserende og kreative gateliv. Stedskvaliteter som appellerer til den *creative klassen*, er åpenhet, toleranse og mangfoldighet i kulturelle uttrykk og opplevelser. Fordi det er talent som er den viktigste og knappeste innsatsfaktoren i en globalisert kunnskapsøkonomi vil bedrifter flytte dit den *creative klassen* befinner seg. Å ha et mangfoldig og pulserende kulturliv, herunder også filmnæring, vil derfor, i følge Florida, være en viktig forutsetning for næringsutvikling²⁶.

Film som regional identitetsbygger

I stortingsmeldingen *Kulturpolitikk frem mot 2014* argumenteres det for at globaliseringen har gjort sitt til å endre det tradisjonelle motsetningsforholdet mellom sentrum og periferi, og skapt forutsetningen for organisering av lokal og regional virksomhet. Globaliseringsprosessen har vært med på å vekke interessen for det lokale og stedbundne. I tråd med den internasjonale utviklingen har det lokale kulturlivet blitt vitalisert og en rekke virksomheter er utviklet fra lokale premisser og med stor lokalt engasjement²⁷.

Dahlström et al. ser på utviklingen av sosial kapital og regional identitet som en viktig del av filmens rolle som regionalt utviklingsverktøy. Fra plassmarkedsføring og attraktivitetsøkning er veien kort til også å skape en styrket regional identitet. I likhet med *Kulturpolitikk frem mot 2014*, peker Dahlström et al. på at globaliseringen av kulturindustrien har utviklet et behov for også å foredle lokale, regionale og nasjonale særpreg. Filmen er et viktig medium for å befeste og styrke, en regional identitet. Grete Rusten påpeker at eksponering i film kan gi regioner en positiv identitet, og at regional film er et viktig virkemiddel for å dyrke frem, samt bevare, den lokale kulturen²⁸. Den gode publikumsoppslutningen til regionale filmer tyder på at publikum ofte ønsker filmer hvor de gjenkjenner sted, mennesker eller situasjoner fra sitt dagligliv. En synliggjøring av dette gjennom film, kan skape en felles referanseramme og bekreftelse på hva som definerer en region og dens identitet.

²⁵ Florida, Richard (2005) *Cities and the Creative Class*, New York, Routledge

²⁶ Florida, Richard (2007) *The Flight of the creative class: the new global competition for talent*, New York, Collins

²⁷ *Kulturpolitikk frem mot 2014 (2002)*

²⁸ Rusten, Grete (2005) Film og regional utvikling i Norge i Dahlström et.al, *Film och regional utvekling i Norden, Göteborg, SFI*

Sentrale filminstitusjoner på Vestlandet

Filmnæringen i Norge har sitt geografiske tyngdepunkt i Oslo, men Bergensregionen og Vestlandet fremstår som det andre klare sentrum i landet. Over 80 prosent av Vestlandets filmindustri er lokalisert i Hordaland og Rogaland. Hovedtyngden finnes i Bergen med Stavanger som en god nummer to. Med utgangspunkt i disse to byene, er det bygget opp en rekke organisasjoner som har som mål å støtte opp om den lokale og regionale filmnæringen. De viktigste av disse presenteres kort nedenfor.

Vestnorsk Filmsenter er lokalisert på USF Verftet i Bergen og ble etablert i 1994, med virksomhetsstart fra 1995. Senteret eies av Bergen kommune og Hordaland Fylkeskommune. Vestnorsk Filmsenter er et kompetansesenter for regionen. Senterets kjernevirksomhet er å forvalte tilskudd og bidra til utvikling av kortfilm og dokumentarfilm i regionen, samt å bidra til manusutvikling for spillefilm og tv-serier. I tillegg driver Vestnorsk Filmsenter betydelige bransjetiltak i form av seminarer, workshops, både for enkeltpersoner og filmselskap. Vestnorsk Filmsenter er regionens største bidragsyter til film på Vestlandet og har inngått et langsiktig samarbeid med Sogn og Fjordane fylkeskommune og Møre og Romsdal fylke. Alle profesjonelle filmskapere som produserer sitt prosjekt i tilknytning til det etablerte produksjonsmiljøet på Vestlandet, kan søke tilskudd fra Vestnorsk Filmsenter AS. Filmsenteret driftes av Bergen kommune og Hordaland fylkeskommune. I tillegg har Vestnorsk Filmsenter bevilgninger over statsbudsjettet fra Kultur- og Kirkedepartementet. Siden Vestnorsk Filmsenter startet i 1994, har senteret bidratt til å ferdigstille over 350 filmer.

Western Norway Film Commission (WNFC) holder til på Verftet i Bergen og ble, som første filmkommisjon i Norge, grunnlagt i 2003 av Bergen Media By. WNFC ligger administrativt under Vestnorsk Filmsenter og finansieres av de nevnte fylkeskommunene. Kommisjonens hovedoppgave er å trekke, film- og tv-produksjoner til Vestlandet. WNFC jobber også for å promotere internasjonal vekst for den regionale filmindustrien. Filmkommisjonen jobber opp mot filmprodusenter og produksjonsavdelinger for å arrangere speidingssturer etter innspillingslokasjoner. Kommisjonen er en non-profit organisasjon og er et samarbeidsinitiativ fra filmsektoren og fylkeskommunene i Hordaland, Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal.

Filmfondet Fuzz ble stiftet i 2006 og er også lokalisert på Verftet i Bergen. Fuzz er et ideelt selskap som skal fremme audiovisuell produksjon på Vestlandet. I funksjon av å være co-produsent, investerer Fuzz offentlige og private midler i produksjonsfasen av

kinofilmer, tv-serier og dataspill. Fuzz er det første regionale filmfondet i Norge som er basert nettopp på denne kombinasjonen av offentlige og regionale midler. De sistnevnte stammer fra ni private investorer og selskaper, alle lokaliserte i Hordaland, som hver har plassert mellom 0,25 og 2 mill. kr i Fuzz´ porteføljeforvaltning. Fuzz er eid av Bergen kommune og delfinansieres av Hordaland fylkeskommune og Møre og Romsdal fylke.

Bergen Media By ble stiftet i 1993 av Bergen kommune, Hordaland fylkeskommune og aktører fra film og mediebransjen. Stiftelsen er Bergen kommunes nettverksorganisasjon for mediefeltet og skal stimulere til nyskaping, kvalitet og bærekraftige virksomheter innenfor kulturnæringene. Medlemmene i Bergen Media By er både aktører innen filmnæringen og andre kulturnæringer. Bergen Media By har i 2009 fått støtte fra Innovasjon Norge til et omfattende Arena-prosjekt for å utvikle miljøet av medie- og medieteknologibedrifter i Bergensregionen frem mot en moden næringsklynge. Flere av de større filmproduksjonsselskapene i Bergen er med i dette samarbeidsprosjektet.

Filmkraft Rogaland eies av Rogaland fylkeskommune og Stavanger, Haugesund og Randaberg kommune. Filmkraft Rogaland ble stiftet i 2005 og skal forvalte midler til utvikling og produksjon av film, tv-produksjoner og spill i Rogaland. Videre ønsker Filmkraft å bidra til faglig og kunstnerisk utvikling av den audiovisuelle næringen til å gi kontinuerlig virksomhet og økt verdiskapning i Rogaland. Filmkraft Rogaland favner bredt innenfor filmnæringen og samler funksjoner som filmsenter, filmfond og filmkommisjon i en organisasjon.

Filmstory er et privat investeringselskap fra Rogaland som ble stiftet i 2002. Filmstory har som mål å bidra til å løfte lokal og regional film finansielt, og bidrar med toppfinansiering. Filmstory har bidratt til en rekke filmer som *Jernanger* og *Vegas*.

Metode og data

Rapporten bygger på et omfattende datamateriale samlet inn ved hjelp av web-baserte spørreskjema. Undersøkelsene omfatter:

- 1) alle aktive selskaper og uavhengige filmarbeidere engasjert i filmproduksjon,
- 2) alle kommuner og fylkeskommuner og
- 3) de mest sentrale private og offentlige støttespillere.

Spørsmålene i de ulike undersøkelsene er utarbeidet i tett samarbeid med Vestnorsk Filmsenter, Filmfondet Fuzz og Western Norway Film Commission. Det ble gjennomført tre generelle purringer, samt en rekke individuelle purringer i samarbeid med Vestnorsk

Filmsenter. Svarprosentene og kvaliteten til det innsamlede materialet er gjennomgående høy.

Personer og selskap engasjert i filmproduksjon

Utgangspunktet for undersøkelsen til denne gruppen er alle selskap som er registrert i det sentrale Foretaksregisteret under næringskoden *Produksjon av film, video og fjernsynsprogrammer*²⁹. Bare selskap som er oppgitt som aktive er tatt med. I tillegg gjennomførte Vestnorsk Filmsenter en forundersøkelse hvor samtlige aktive selskap registrert i Foretaksregisteret ble kontaktet per telefon. Dette resulterte i en ytterligere avskalling av selskap som ikke lenger er virksomme, slik at undersøkelsen gikk ut til 311 aktive selskap mot 582 oppgitt i Foretaksregisteret.

Denne forundersøkelsen gjorde det også mulig å dele de gjenværende selskapene i to grupper: produksjonsselskap og tjenesteleverandører. Den første gruppen inkluderer alle aktører som selv produserer film, den andre gruppen aktører som hovedsakelig lever av å selge spesifikke tjenester til disse produksjonsselskapene. Produksjonsselskapene ble videre delt inn i to nye grupper; selskap med filmprosjekter under utvikling eller produksjon i 2008 og selskap uten slike prosjekter. Utgangspunktet for denne inndelingen er filmprosjekt innenfor sjangrene kortfilm, spillefilm, dokumentar og TV-drama/serier. Reklame- og oppdragsfilm er med andre ord holdt utenfor som klassifiseringskriterium.

De ble sendt spesielt tilpassede spørreskjema til samtlige selskap innenfor disse tre gruppene. Produksjonsselskap med prosjekter under utvikling eller produksjon i 2008 fikk i tillegg tilsendt et Excel-basert skjema for registrering av detaljert finansieringsinformasjon for hvert enkelt utviklings- og produksjonsprosjekt. Det er datamaterialet fra disse Excel-skjemaene som danner utgangspunktet for de finansielle analysene i kapittel 4.

Hele 40 av 46 produksjonsselskaper med prosjekter under utvikling eller produksjon i 2008 svarte på spørreundersøkelsen, noe som gir en svarprosent på 87 prosent. 43 av 46 produksjonsselskaper har levert inn Excelark med fullstendig finansiell oversikt over den enkelte produksjon. Dette gir en svarprosent på 93,4 prosent. Totalt er det samlet inn finansieringsinformasjon for 131 filmproduksjoner. For produksjonsselskap uten produksjoner er svarprosenten på spørreundersøkelsen 68,8 prosent. Undersøkelsen gitt til tjenesteytere innen film har en svarprosent på 71 prosent.

²⁹ Næringskode 59.11 (tidligere 92.11). Merk at dette tallet ikke inkluderer distribusjon og fremvisning av film, bare produksjon.

Kommuner og fylkeskommuner

Spørreskjemaet til lokale og regionale myndigheter ble sendt til kultursjefene, eller andre ansvarlige for kultur, i de 126 kommunene på Vestlandet, samt til kultursjefene og nærings sjefene i de fire fylkeskommunene.

Responsraten for den kommunale undersøkelsen er på 71 prosent. Rogaland oppnådde den beste svarprosenten med 78 prosent, mens Sogn og Fjordane hadde en svarprosent på 73,1 prosent. Hordaland og Møre og Romsdal hadde en svarprosent på henholdsvis 70 prosent og 66,7 prosent. Det er nærliggende å tro at de kommunene som har utelatt å svare på undersøkelsen, hovedsakelig er kommuner uten nevneverdig satsing på film. Alle de fire fylkeskommunene svarte på undersøkelsen.

Utvalgte private og offentlige støttespillere

Denne undersøkelsen ble sendt til de mest sentrale fond, legater, banker o.l. som tidligere har gitt støtte til enkeltstående filmprosjekt eller filmselskap. I tillegg gikk denne undersøkelsen også til Innovasjon Norge sine fylkeskontorer på Vestlandet. Ni av 14 respondenter besvarte undersøkelsen, dvs. en svarprosent på 64,2 prosent.

Andre data

I tillegg til undersøkelsene nevnt over er, det også benyttet næringsstatistikk fra SSB. Vi har også samlet detaljerte opplysninger om tildelinger til konkrete filmprosjekt fra Norsk filminstitutt, Vestnorsk Filmsenter, Filmfondet Fuzz og Filmkraft Rogaland. Disse opplysningene er hovedsakelig benyttet til kvalitetssikring av finansieringsinformasjonen som ble gitt fra produksjonsselskapene.



Offentlige og private støttespillere

Gjennom flere stortingsmeldinger det siste tiåret er det signalisert en ny politisk vilje til å satse på norsk film³⁰. En naturlig konsekvens av dette er at også lokale og regionale politiske enheter, kommuner og fylkeskommuner, må forholde seg til kulturpolitisk til filmnæringen. I innledningskapittelet er det slått fast at filmproduksjon også har et stort potensial som regionalt utviklingsverktøy. Mange lokale og regionale myndigheter har derfor valgt å støtte opp om en gryende filmnæring, ikke bare ut fra et kulturpolitisk ståsted, men først og fremst som et næringspolitisk virkemiddel.

For alle næringer vil støtte fra lokalpolitisk hold være en sentral brikke i videre utvikling og drift. For å få et bedre bilde av hvordan lokale og regionale myndigheter på Vestlandet forholder seg til filmnæringen, har vi derfor gjennomført en undersøkelse blant alle kommuner og fylkeskommuner i Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane, Hordaland og Rogaland, om deres satsing på film. I kapitlet presenterer vi først resultatene for fylkeskommunene og deretter kommunene. Til sist i kapitlet ser vi også nærmere på den rolle som private aktører i regionen spiller når det gjelder støtte til film og produksjonsselskap.

Fylkeskommunene

Fylkeskommunen er det midterste trinnet i Norges styringsstruktur og ligger mellom lokalt og nasjonalt nivå. Fylkeskommunen som styringsnivå, har de senere årene vært gjenstand for debatt, særlig etter omleggingen av sykehusdriften, hvor ansvaret ble fjernet fra fylkeskommunene og underlagt statlige regionale helseforetak.

Fylkeskommunene har imidlertid fremdeles viktige ansvarsområder innen kulturpolitikk og regional utvikling.

Gjennom Vestlandsrådet samarbeider de fire vestlandsfylkene for å utvikle Vestlandsregionen gjennom blant annet ³¹:

- fremme interessene til regionene
- satse på utviklingsprosjekt og tiltak som tjener regionen, og
- arbeide for å styrke det regionalpolitiske nivået

³⁰ Kulturpolitikk mot 2014 (2002-3), *Veiviseren* – For det norske filmfløtet (2006/7)

³¹ Vestlandsraadet.no,

http://www.vestlandsraadet.no/ir/public/openindex/view/list_vr.html?ARTICLE_ID=1146727539091&session_M_ID=1146727539091
{10.09.09]

Et mål for Vestlandsrådet er å motvirke en generell sentralisering, samt å virke som et beslutningsorgan nærmere borgerne og kommunene enn det nasjonale. Dette er et mål som også gjelder innenfor Vestlandsrådets kulturpolitikk. Norsk kulturpolitikk omtales som statlig og sentralistisk. Dette er en utvikling som ble forsterket gjennom konklusjonene i stortingsmeldingen *Veiviseren – For det norske filmløftet*. Gjennom Vestlandsrådet ønsker de fire fylkeskommunene å jobbe for et regionalt partnerskap/avtaleverk innenfor kultursektoren, og viser til hvor viktig lokalt og regionalt samarbeid er for det norske kulturlivet³². Dette er en oppfatning som også til en viss grad deles fra sentralt hold. I *Handlingsplan for Kultur og Næring*, utgitt av regjeringen i 2007 stadfestes det at den regionale rollen som kulturformidler skal styrkes. I 2006 ble det også bevilget særskilte midler fra kommunal- og regionaldepartementet for å tilrettelegge for kulturbasert næringsutvikling utenfor de store byene.

Med et slikt utgangspunkt, er det ingen overraskelse at alle de fire fylkeskommunene oppgir at de har film som en del av sine handlingsplaner for kultur. Alle de fire fylkeskommunene svarer også at de enten prioriterer film "i svært stor grad" eller "i stor grad". Rogaland oppgir at de "i svært stor grad" prioriterer film, noe som antas å være en naturlig konsekvens av lange filmtradisjoner i fylket, blant annet med Amanda Festivalen, og mer nylig med Stavanger som kulturby i 2008.

De fire vestlandsfylkene tilbyr unike natur- og sceneomgivelser, og er derfor mye brukt som innspillingssted, både for nasjonale og internasjonale produksjoner. Gjennom Western Norway Film Commission (fra 2003) og Filmkraft Rogaland (fra 2009) arbeides det aktivt med å promotere Vestlandet som en attraktiv innspillingsarena³³. Som vist i forrige kapittel, kan filminnspillinger ha mange positive ringvirkninger for regionen, og burde derfor være attraktivt for fylkeskommunene. Alle fylkeskommunene i undersøkelsen oppgir at de kjenner til filminnspillinger i fylket.

De fire fylkeskommunene har en uttalt offensiv filmpolitikk. Dette gjenspeiles også gjennom de konkrete finansierings- og støttetiltakene som blir gjennomført. Støtte og tilrettelegging kan klassifiseres i tre ulike grupper. Det kan for det første være gitt direkte økonomisk støtte til en filmproduksjon eller stipend til filmselskap og filmarbeidere uavhengig av produksjoner. Andre støttetiltak kan være av ikke-finansiell karakter, f. eks infrastruktur eller kursvirksomhet. En tredje og siste gruppe av tiltak handler om eksponering av film og filmfag til barn og unge. Denne formen for støtte er basert på en mer langsiktig tenkning, og vil først og fremst skape entusiasme og interesse for film blant barn og unge.

³² Vestlandsraadet.no

³³ Støttet av Hordalad, Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane

Med store uttalte mål om satsing på film, kan fallhøyden være stor for fylkeskommunene. Likevel følger de stort sett opp sine lovnader med konkret handling, selv om enkelte av støtteordningene skissert over er lite brukt. Alle fylkeskommunene har gitt direkte støtte til filmproduksjoner i 2008. Møre og Romsdal har gitt totalt 600 000 kr fordelt på to produksjoner, mens Hordaland har gitt 675 000 kr fordelt likt på tre produksjoner. De to siste fylkene har ikke oppgitt hvilke filmer, og hvor mye de eventuelt har støttet med. Det bør også bemerkes at det i tillegg til direkte støtte til enkeltproduksjoner, blir gitt betydelige støttebeløp til de regionale filmsentrene og filmfondene. Dette vil i realiteten fungere som indirekte støtte til filmproduksjon. Finansiell støtte til filmselskap eller filmarbeidere, uavhengig av produksjoner, er lite brukt av fylkeskommunene, først og fremst fordi ESA-reglene ikke åpner for direkte og konkurransevridende støtte til enkeltsselskap.

Det er blitt stadig mer vanlig å benytte seg av filmnæringen for produksjon av oppdragsfilm. Kun Sogn og Fjordane har benyttet seg av denne profileringsmåten i 2008. Men siden undersøkelsen kun omfatter produksjoner i 2008, vil den ikke fange opp eventuelle tidligere produksjoner, eller oppdragsfilmer som er initiert med sikte på ferdigstilling i 2009.

Et tiltak som retter seg mer mot tilrettelegging for kunstnere mer generelt, er såkalte artist-in-residence program. Slike program innebærer at fylkeskommunene har et eget opplegg for innlosjering av gjestekunstnere. Artist-in-residence program kan bidra til å gjøre fylkeskommunen mer attraktiv blant kunstnere og påvirke det kreative miljøet i fylket i en positiv retning. Blant de fire fylkeskommunene er det kun Rogaland som har et slikt program. Det er til gjengjeld både benyttet i 2008 og åpent for internasjonale kunstnere. Slike program kan også bli tilbudt av kommuner, og noe av årsaken til at de tre andre fylkeskommunene ikke har et artist-in-residence-program, ligger nok kanskje her. Bergen kommune, og ikke Hordaland fylkeskommune, administrerer eksempelvis tilbudet på Verftet.

Tidligere undersøkelser av kreative næringer i Hordaland har avdekket et behov også for ikke-kunstnerisk kompetanse³⁴. For å drive et selskap i nasjonal, og til dels internasjonal konkurranse, kreves det for det første en solid bransjekunnskap og kunnskap om markeder og markedsstrategier. For det andre er det også nødvendig med kompetanse innenfor selskapsdrift og økonomistyring. Blant filmnæringen på Vestlandet finner man mange små- og enkeltpersonsforetak. Å tilegne seg kompetanse innenfor disse feltene vil ofte fremstå som en utfordring for disse.

³⁴ Ryssevik og Grindheim (2007) *Lidenskap og Levevei*

I følge fylkeskommunene selv er de jevnt over gode på å tilby kompetanseheving på disse områdene. Alle fylkene tilbyr, eller medvirker til, kurs i entreprenørskap eller selskapsdrift som har relevans også for filmnæringen. Møre og Romsdal tilbyr kurs gjennom etableringskonseptet *hoppid.no* og har ellers en kunstnerstipendordning som er åpen for filmkunstnere. De tre andre fylkene samarbeider alle med Innovasjon Norge, gjennom FRAM-programmet, innenfor kompetanseheving og entreprenørskap. FRAM-programmet er Innovasjon Norges kompetansetilbud innen ledelse og strategi og er rettet mot småbedrifter og etablerere. Hordaland fylkeskommune oppgir også at de har en egen forsterket satsning på entreprenørskapsarbeid.

Samtlige norske fylker har også egne regionale utviklingsprogram (RUP). I Hordaland og Rogaland er kulturnæringene, med spesielt fokus på det audiovisuelle, et prioritert satsingsområder i de regionale utviklingsprogrammene. Hordaland fylkeskommune oppgir blant annet at de gjennom RUP-midlene vil "styrke infrastrukturen, rundt næringene, både med hensyn til kommersiell kompetanse, rekruttering, nettverk og utvikling av fullstendige verdikjeder"³⁵. Rogaland fylkeskommune vil i fremtiden "legge til rette for Arenaprojekt innen film og audiovisuelle virkemidler, utvikle nettverk mellom kulturbaserte næringer og FoU og øvrig næringsliv, samt å legge til rette for diverse tiltak i kjølvannet av Stavanger 2008"³⁶.

De regionale utviklingsprogrammene for kunst kan også benyttes til rene filmfaglige kompetansetiltak. Hordaland fylkeskommune har for eksempel gitt støtte til workshops i forbindelse med Bergen Internasjonale Filmfestival og gitt langfilmmidler til Vestnorsk Filmsenter. Også fylkeskommunene i Møre og Romsdal og Rogaland har bidratt med filmfaglige kompetansetiltak. Førstnevnte gir tilskudd til *Den Kulturekken Skolesekken*, mens sistnevnte har bidratt til å holde kurs og samlinger.

For å sikre rekruttering og for å skape ny interesse for filmfaget, er satsing ovenfor barn og unge viktige tiltak. I tillegg til filmens egen nytte ved å eksponere seg for barn og unge, fremhever *Veiviseren – For det norske filmloftet*, at kunst og kultur rettet mot barn og unge er en viktig del av den nasjonale kulturpolitikken. Et av hovedmålene "på filmområdet er å sikre barn og unge tilgang til audiovisuelle produksjoner av høy kvalitet, basert på norsk innhold og språk"³⁷. Det fremste virkemiddelet for å fremme filmen i skolen er gjennom *Den Kulturelle skolesekken*. Det er et statlig initiert tiltak fra Kunnskapsdepartementet og Kultur- og kirke departementet. Film kom relativt sent inn som et eget uttrykk i denne satsingen og er derfor ikke like godt utbredt som andre

³⁵ Hordaland Fylkeskommune (2009) *Regionalt utviklingsprogram 2009*

³⁶ Rogaland Fylkeskommune (2009) *Regionalt utviklingsprogram for Rogaland – RUP 2010*

³⁷ *Veiviseren – For det norske kulturløftet* (2006-7)

kulturuttrykk. Det er gjennom stortingsmeldingen formidlet en målsetning om at filmens plass i den kulturelle skolesekken bør styrkes gjennom et tettere samarbeid mellom det nasjonale, regionale og lokale nivået. I følge de opplysningene som ble gitt i spørreundersøkelsen, inngår allerede film i *Den Kulturelle* skolesekken i alle de fire vestlandsfylkene.

Fylkeskommunen har i Norge ansvaret for videregående opplæring, herunder undervisningsområdet *Medium og kommunikasjon*. Dette utdanningsprogrammet gir en bred og generell bakgrunn for å arbeide med grunnleggende virkemiddel og prinsipper innen lyd, tekst og bilde. Møre og Romsdal, Sogn og Fjordane og Hordaland har gjennomført kompetanseheving for lærere på det filmfaglige området i 2008.

Fylkeskommunene bevilger også indirekte støtte til film gjennom de ulike regionale filminstitusjonene som er blitt etablert. Dette blir presisert av Rogaland fylkeskommune, som er medeier i Filmkraft Rogaland og som støtter denne organisasjonen med 3,9 millioner kroner årlig. Rogaland fylkeskommune oppgir også at det totalt sett støtter filmbransjen med rundt 7,7 millioner kroner per år. Hordaland fylkeskommune er medeier i Vestnorsk Filmsenter og støttet organisasjonen med totalt 921 000 kr til drift og 450 000 kr til tiltak i 2008. I tillegg gav de 450 000 til filmproduksjoner via Filmfondet Fuzz og 170 000 kr til Western Norwegian Film Commission. Sistnevnte fikk også støtte fra fylkeskommunene i Rogaland (150 000 kr) og Sogn og Fjordane (140 000 kr). Rogaland fylkeskommune er derfor i en særklasse når det gjelder direkte økonomisk støtte.

Filmaktiviteten i Bergen, Stavanger og Haugesund tatt i betraktning, var det naturlig å forvente at Hordaland og Rogaland ville skille seg ut i undersøkelsen. Det er tendenser til et slikt skille, blant annet gjennom større satsing i RUP-programmene og lengre tradisjon for støtte til filmsentre og filmfond. Men også de to nordligste fylkeskommunene på Vestlandet viser vilje til å satse på film og har nå også inngått et langsiktig samarbeid med Vestnorsk Filmsenter, Filmfondet Fuzz og Western Norway Film Commission. Dette vil trolig styrke filmens stilling i de to fylkene i fremtiden.

Undersøkelsen blant de fire fylkeskommunene viser at filmnæringen mottar betydelig støtte fra fylkeskommunene. De bidrar både med direkte økonomisk støtte til produksjoner, men i vel så stor grad er de med på å legge til rette for næringens generelle vekstvilkår og rammebetingelser ved å tilby kompetanseheving innen entreprenørskap og selskapsdrift. Spesielt er det verdt å merke seg at både Hordaland og Rogaland har filmnæringen som egendefinert satsingsområde gjennom Regionalt

Utviklingsprogram. Undersøkelsen viser også at fylkeskommunenes viktigste bidrag skjer indirekte i form av støtte til regionale filminstitusjoner.

Innovasjon Norge

Innovasjon Norge tilbyr tjenester og program som skal bidra til å utvikle distriktene, øke innovasjonen i næringslivet over hele landet og profilere norsk næringsliv og Norge som reisemål. Innovasjon Norge er organisert under Nærings- og handelsdepartementet, og er formelt et statlig tiltak. Imidlertid er det gjennom *Lov om Innovasjon Norge* slått fast at "selskapet skal ha en organisering som er tilpasset ulike behov i regionene"³⁸. På regionsnivå skal selskapet samarbeide med fylkeskommunene og andre utviklingsaktører på regionalt nivå. Dermed har de ulike fylkesavdelingene til Innovasjon Norge relativ stor frihet til å bestemme hvilke regionale tiltak de ønsker å støtte.

I *Lov om Innovasjon Norge* slås det fast at selskapets formål er "å fremme bedrifts- og samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling i hele landet, og utløse ulike distrikters og regioners næringsmessige muligheter gjennom å bidra til innovasjon, internasjonalisering og profilering"³⁹. Selv om denne beskrivelsen ikke utelukker filmnæringen, har det tradisjonelt sett vært mer kommersiell virksomhet som har fått støtte av Innovasjon Norge.

Det er nokså store forskjeller internt mellom de ulike fylkesavdelingene. I Rogaland og Hordaland prioriteres film *i nokså stor grad*, mens Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal svarer hhv. *i svært liten grad* og *verken eller*. Dette er trolig en avspeiling av den relative styrken til filmnæringen i de fire fylkene, og kanskje også et resultat av at fylkeskommunene i de to sørligste fylkene bevisst har valgt å satse på film i sine regionale utviklingsprogram.

Innovasjon Norge i Hordaland og Møre og Romsdal har støttet konkrete filmproduksjoner økonomisk. Ingen har gitt ikke-finansiell støtte. Innovasjon Norge har derimot en sterkere rolle innenfor kompetanseheving for filmnæringen. I alle de fire vestlandsfylkene tilbyr Innovasjon Norge kurs i entreprenørskap eller selskapsdrift som vil være relevant for filmnæringen på et mer generelt plan. Det er spesielt gjennom FRAM-programmet at slik kompetanseheving finner sted. FRAM retter seg mot små og mellomstore bedrifter i alle bransjer. Gjennom deltagelse i programmet lærer deltakerne å øke sin konkurransekraft og inntjening gjennom strategi- og lønnsomhetsutvikling. I forhold til filmfaglig kompetanseheving er tilbudet dårligere. Dette er sannsynligvis av at Vestnorsk

³⁸ Ot.prp nr.14 (2003-04) *Om lov om Innovasjon Norge*

³⁹ *Om lov om Innovasjon Norge*

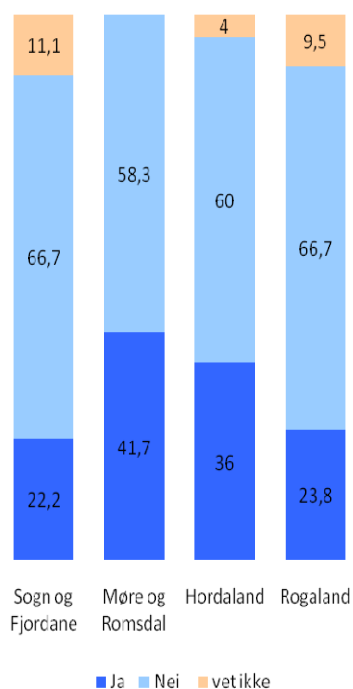
Filmsenter forvalter dette tilbudet. Innovasjon Norge i Hordaland og Rogaland har bidratt med henholdsvis internasjonalisering og kursvirksomhet gjennom Kulturinkubatoren. Dette bekrefter oppfatningen om at Innovasjon Norge i de to sørligste fylkene har et større fokus på filmnæringen enn hva tilfellet er for søsteravdelingene lenger nord.

Kommunene

Kommunene er det nivået i det norske styringssystemet som ligger nærmest borgerne. Det lokalpolitiske styringsnivået spiller derfor en sentral rolle i forhold til hvilke kulturtilbud som blir gitt befolkningen. Kommunene er også sentrale på det næringspolitiske området og vil i varierende grad inkludere filmnæringen i sitt arbeid for å skape vekst og utvikling. I dette kapittelet vil vi se nærmere på en rekke spørsmål knyttet til kommunenes satsing på film. Hvilke kommuner er mest positive til filmnæringen? Hvordan støtter de filmnæringen? Hvordan legges forholdene til rette for barn og unge skal få oppleve film som kulturelt innslag? Er det store forskjeller mellom de fire vestlandsfylkene?

Kommuners politikk og prioritering av film

Figur 3: Kommuner med film i handlingsplan for kultur og næring - i prosent

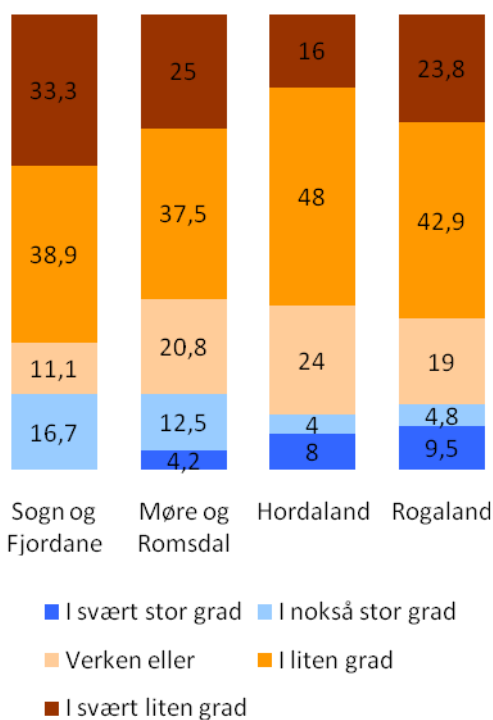


I rapportens innledningskapittel ble det påvist sterke koblinger mellom film som kulturuttrykk og film som næring. Alle kommuner har handlingsplaner for kultur- og næring eller tilsvarende. Hvorvidt film er inkludert i disse planene er en pekepinn på i hvor stor grad film er et prioritert satsingsområde i den enkelte kommune.

I følge resultatene som er gjengitt i Figur 3, er det kommunene i Møre og Romsdal som i størst grad har inkludert film i sine handlingsplaner (ca. 42 prosent). I den motsatte enden av skalaen finner vi Sogn og Fjordane og Rogaland hvor bare hver femte kommune har valgt å inkludere film i de lokale handlingsplanene. Resultatene viser at det nødvendigvis ikke trenger å være et tett samsvar mellom filmnæringens størrelse og kommunenes prioriteringer. De overraskende lave tallene i Rogaland, og for så vidt også Hordaland, kan skyldes at

sentraliseringen av film rundt Bergen, Haugesund og Stavanger har ført til mindre fokus på film i utkantkommunene. Dette forklarer imidlertid ikke den store forskjellen mellom Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane.

Figur 4: Kommunenes prioritering av film - i prosent



Vi spurte også representantene fra kommunene i hvor stor grad film er et prioritert område eller ikke. Som vist i Figur 4 oppgir flertallet av kommunene at film prioriteres *i liten grad* eller *i svært liten grad*. Det er totalt sett små forskjeller mellom fylkene, selv om Sogn og Fjordane også her er det fylket hvor film ser ut til å prioriteres lavest.

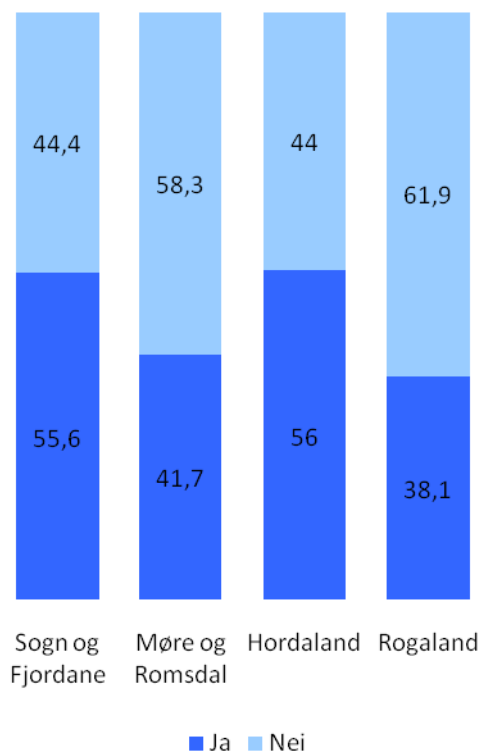
Som vist i Tabell 4, er det en sammenheng mellom hvorvidt film er inkludert i handlingsplanen og hvor høyt film prioriteres i kommunen. Av tretten kommuner som prioriterer film enten *i svært stor grad* eller *i stor grad*, er film inkludert i handlingsplan for kultur og næring i ti av dem. Ser vi i motsatt ende av tabellen er det 58 kommuner som prioriterer film *i svært liten grad* eller *i liten grad*. Av disse 58 er det 46 kommuner som ikke har inkludert film i

handlingsplanen.

Tabell 4: Prioritering vs. inkludering i handlingsplan – antall kommuner

Prioritert satsingsområde	Inkludert i handlingsplan			Total
	Ja	Nei	Vet ikke	
I svært stor grad	5	0	0	5
I stor grad	5	2	1	8
Verken eller	6	9	2	17
I liten grad	11	25	1	37
I svært liten grad	1	19	1	21
Total	28	55	5	88

Figur 5: Andel kommuner med filmminnspilling - i prosent



Til tross for at den uttalte prioriteringen av film virker lav blant kommunene på Vestlandet, er det betydelig andel av informantene som er oppmerksom på at det ble gjennomført en filmminnspilling i kommunen i løpet av 2008. Hordaland og Sogn og Fjordane er det fylket hvor den høyeste andelen av kultursjefene er klar over at det ble spilt inn film i kommunen. Resultatene i figur 5 viser at selv om kommunens bevisstgjøring og prioritering av film ikke er spesielt høy for Vestlandet som helhet, så foregår det filmproduksjon i ca. halvparten av kommunene. For Sogn og Fjordanes del skyldes nok denne oppmerksomheten et par større og høyt profilerte utenlandske filmprosjekt som ble spilt inn på ulike lokaliteter i fylket dette året. Det skal heller ikke utelukkes at det har foregått innspillinger

som kommunene ikke har registrert.

Alt i alt er det en forholdsvis høy andel av kommunene på Vestlandet som i følge disse resultatene ikke prioriterer film nevneverdig høyt. Dette er for så vidt ikke et veldig overraskende resultat. Mange av kommunene i undersøkelsen er svært små, noen med bare noen få hundre innbyggere. Å forvente at disse skal ha en like markert satsing på film som større bykommuner som Bergen, Stavanger og Haugesund er urealistisk.

Videre i dette kapitlet skal vi se nærmere på hvordan kommunene støtter filmnæringen. I likhet med i undersøkelsen blant fylkeskommunene, kan også kommunenes støtte klassifiseres i tre kategorier; økonomisk støtte, ikke-finansiell støtte og langsiktig støtte i form av filmtilbud til barn og unge.

Økonomisk støtte

Hele 22 kommuner har, i følge denne undersøkelsen, gitt direkte økonomisk tilskudd til konkrete filmprosjekter i 2008. Dette indikerer, i likhet med funnene fra fylkesundersøkelsen, at filmfinansiering også forekommer på lokalt nivå.

Tabell 5: Økonomisk støtte i lys av prioritering - antall kommuner

		Gitt direkte støtte til filmprosjekt i 2008			
		Ja	Nei	Vet ikke	Total
Prioritering	I svært stor grad	5	0	0	5
	I stor grad	2	6	0	8
	Verken eller	7	8	1	17
	I liten grad	5	28	3	37
	I svært liten grad	3	18	0	21
	Total	22	60	5	87

Det viser også at det nødvendigvis ikke trenger å være en veldig sterk sammenheng mellom kommunens generelle prioritering av film, og hvorvidt de velger å støtte konkrete filmprosjekt. Dette er illustrert i Tabell 5 hvor de 22 kommunene som selv har oppgitt at de har støttet filmprosjekt er forholdsvis jevnt fordelt på de ulike svaralternativene på spørsmålet om kommunens prioriteringer.

Det er mest naturlig å bevilge økonomisk støtte dersom filminnspillingen foregår i kommunen, eller dersom produksjonsselskapet er tilknyttet kommunen. Dette er betingelser som ikke oppfylles for alle vestlandskommunene i undersøkelsen, og det er derfor urealistisk at et veldig høyt antall skal gi økonomisk støtte til filmproduksjoner. Mer interessant er det å se hvor mange av de kommunene som kjenner til at det foregikk filmproduksjon i kommunen, som har gitt et direkte tilskudd til filmproduksjon.

Tabell 6: Andel kommuner som gir økonomisk støtte (prosent)

Støtte	Sogn og Fjordane		Møre og Romsdal		Hordaland		Rogaland	
	Alle	Kjennskap til innspilling	Alle	Kjennskap til innspilling	Alle	Kjennskap til innspilling	Alle	Kjennskap til innspilling
Ja	35,3	44,4	26,1	40	34,6	50	28,5	62,5
Nei	58,8	55,6	69,9	50	57,7	42,9	66,7	37,5
Vet ikke	5,9	0	4,3	10	7,7	7,1	4,8	0

Ved å se utelukkende på de kommunene som oppgir at det foregikk filminnspillinger i kommunen i 2008, stiger prosentandelen som har gitt støtte betraktelig⁴⁰. Av alle kommunene i Rogaland, er det 28,5 prosent som gav økonomisk støtte til filmproduksjoner i 2008. Men dersom vi ser utelukkende på kommuner som har huset en filminnspilling, stiger denne andelen til hele 62,5 prosent. Et lignende mønster kan

⁴⁰ En mulig feilkilde er dersom det er blitt spilt inn film i kommunen uten kultursjefens viten, noe som gjør den reelle N høyere og prosentandelen lavere.

observeres i de tre andre fylkene. Kommunene gir med andre ord ofte direkte tilskudd til filmer innspilt i egen kommune.

Tabell 7 gir oversikt over hvilke kommuner som støttet film økonomisk i 2008⁴¹. Tabellen inneholder også kommuner som kjøpte oppdragsfilm. Som tabellen viser, er mange av disse kommunene forholdsvis perifere utkantkommuner. En test mot SSBs sentralitetsindeks viser at det er ingen entydig sammenheng mellom kommunenes beliggenhet i forhold til de største bysentrene og hvorvidt de gir støtte til konkrete filmprosjekt.

Tabell 7: Kommuner som har gitt økonomisk støtte til produksjon i 2008

Kommune	Beløp	Kommune	Beløp
Kvam	480 000	Sykkylven	120 000
Bergen	550 000	Surnadal	1 500
Ulvik	160 000	Nesset	160 000
Odda	510 000	Giske	100 000
Radøy	10 000	Ålesund	500 000
Eidfjord	130 000	Ørsta	40 000
Ullensvang	80 000		
Jondal	2 500		
Tysnes	165 000		
Hordaland sum:	2 087 980	Møre og Romsdal sum:	921 500
Luster	205 000	Sandnes	30 000
Hyllestad	20 000	Karmøy	100 000
Gaular	600 000	Rennesøy	5 000
Årdal	50 000	Haugesund	10 000
Førde	550 000	Stavanger	50 000
Eid	20 000		
Sogn og Fjordane sum:	1 445 000	Rogaland sum:	195 000
		Total sum	4 649 480

Som nevnt tidligere, er det også mulig å støtte film økonomisk, uten å knytte det direkte opp mot konkrete produksjoner. Dette kan for eksempel gjelde stipend til filmarbeidere. Ikke overraskende er det de største kommunene som i størst grad gir stipend til individuelle filmarbeidere. Både Bergen, Stavanger og Haugesund har gitt denne typen støtte i 2008. Stipendordninger av denne typen vil ofte være knyttet opp mot de største kulturnæringsmiljøene, og disse finnes i stor grad i de største byene. Totalt på hele

⁴¹ Mangler informasjon Bremanger kommune og Sokndal kommune

Vestlandet er det åtte kommuner som har gitt stipend. I tillegg til storbyene er det kommuner med et etablert filmmiljø eller markert filmsatsing, som Volda og Kvam som har gitt stipend. Derimot er bare fire kommuner som har gitt direkte økonomisk støtte til filmselskaper, i form av etablerings- og bedriftsutviklingsstipend.

Resultatene gir grunnlag for flere observasjoner. Først og fremst later det ikke til å være noen sammenheng mellom kommunens prioritering av film og økonomisk støtte. Det er heller ingen sterk sammenheng mellom kommunens sentralitetsgrad og støtte. Ut fra opplysningene i Tabell 6 virker det som om det er forholdsvis stor sjanse for å få støtte dersom kommunen er vertskap for en filminnspilling.

Ikke-finansiell støtte

For mange kommuner, spesielt med mindre økonomiske ressurser, kan det være lettere å tilby ikke-finansiell støtte til filmnæringen. I sin undersøkelse av filmen som et regionalt virkemiddel, trekker Dahlström et.al frem hvordan mindre bygder og samfunn ofte er uovertrufne på praktisk støtte og gjennomføring⁴². Kommuner har også ofte den nødvendige infrastrukturen og praktiske erfaringen som trengs ved lokale filminnspillinger. Det viser seg også at arbeidskraft eller kommunale tjenester er den ikke-finansielle støtten til filmproduksjoner som er mest brukt (se Tabell 8).

Tabell 8: Ikke-finansiell støtte - Antall kommuner

	Sogn og Fjordane	Møre og Romsdal	Hordaland	Rogaland
Kontorplass	0	1	1	0
Arbeidskraft/kommunale tjenester	4	2	5	2
Overnatting	1	1	1	0
Transport	1	1	3	0
Annet	1	1	2	1
Antall kommuner gitt støtte	4	4	6	3
Antall kommuner ikke gitt støtte	15	20	20	19

⁴² Dahlström et.al (2005)

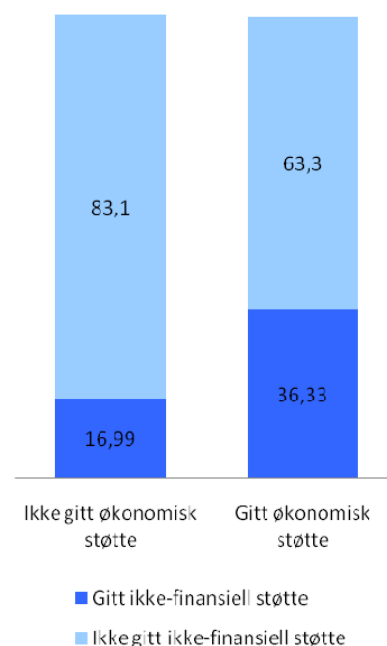
Totalt tretten kommuner oppgir at de har gitt ikke-finansiell støtte til filmproduksjoner. Et stort flertall av kommunene på Vestlandet har med andre ord ikke gitt slik støtte. De kommunene som har gitt ikke-finansiell støtte til filminnspilling, estimerer verdien på støtten til å ligge mellom 5 000 og 50 000 kr. Unntaket er Kvam kommune som oppgir at de har bidratt med arbeidskraft og kommunale tjenester, overnatting og transport til en verdi av 500 000 kr.

På samme måte som for økonomisk støtte, er det ikke en entydig sammenheng mellom kommunens prioritering av film og bruk av ikke-finansielle støtteordninger. Vi finner også at det langt på vei er de samme kommunene som gir finansiell og ikke-finansiell støtte til filmproduksjon.

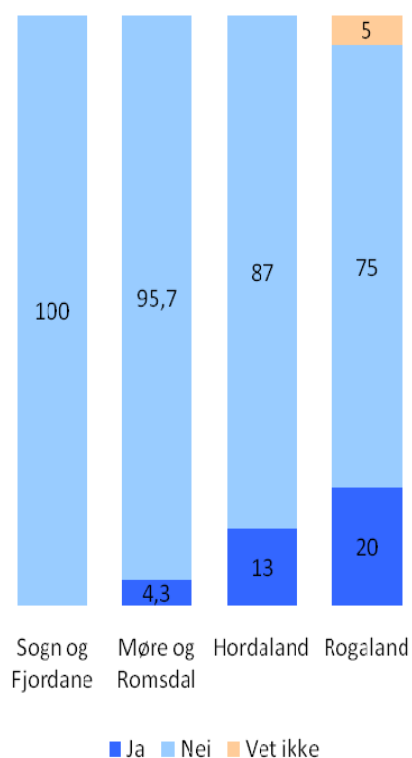
Et fåtall kommuner har benyttet lokale produksjonsselskap til å lage oppdragsfilm. I Hordaland svarte fire kommuner at de hadde brukt produksjonsselskaper til oppdragsfilm i 2008, mens i Rogaland og Sogn og Fjordane svarte tre kommuner positivt, mot to kommuner i Møre og Romsdal. Oppdragsfilmer lages imidlertid ikke hvert år, og denne undersøkelsen konsentrerte seg kun om aktivitet knyttet til film i 2008.

I likhet med den rene økonomiske støtten, er også den ikke-finansielle støtten todelt. En del er rettet mot konkrete filmproduksjoner, og en del mot filmarbeidere eller filmselskap uavhengig av produksjon.

Figur 6: Sammenheng mellom støttetiltak – i prosent



Figur 7: Kommuner med artist-in-residence - i



Artist-in-residence-program er rettet mot den individuelle kunstner og skal tilrettelegge for gode og kreative arbeidsforhold. Et fåtall av kommunene i undersøkelsen har et slikt program. Resultatene varierer mellom Rogaland, hvor 20 prosent av kommunene har artists-in-residence program, og Sogn og Fjordane, hvor ingen kommuner tilbyr denne muligheten. Blant de få kommunene som tilbyr programmet, er det i de aller fleste tilfeller også åpne for internasjonale kunstnere. Kun Bergen kommune oppgir imidlertid at programmet ble benyttet i løpet av 2008.

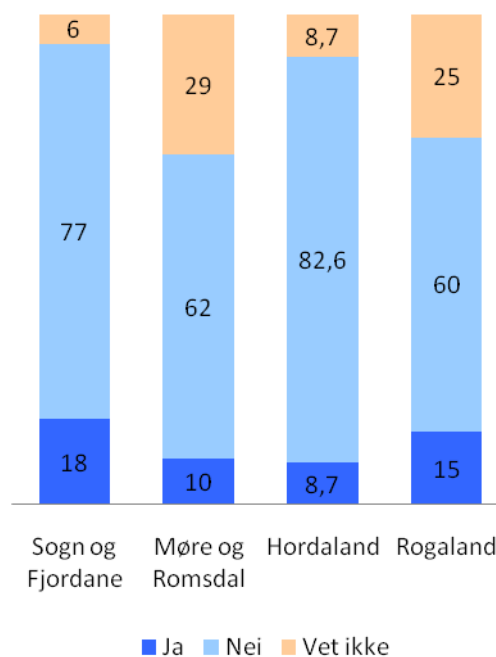
Direkte filmfaglige kompetansehevende tiltak i regi av kommunene er også en sjeldenhet på Vestlandet. Totalt har fem kommuner drevet kompetansetiltak for filmbransjen. I hovedsak dreier dette seg som støtte til allerede pågående kurs og tiltak i regi av Filmkraft Rogaland, Vestnorsk Filmsenter og lignende. Et fåtall kommuner tilbyr også kurs i entreprenørskap og selskapsdrift med relevans for filmnæringen.

Ikke-finansiell støtte blir gitt av et klart mindretall av kommunene, og det er ofte de samme kommunene som har støttet produksjoner økonomisk. Ikke-finansiell støtte til filmarbeidere eller filmselskap er lite utbredt blant kommunene på Vestlandet.

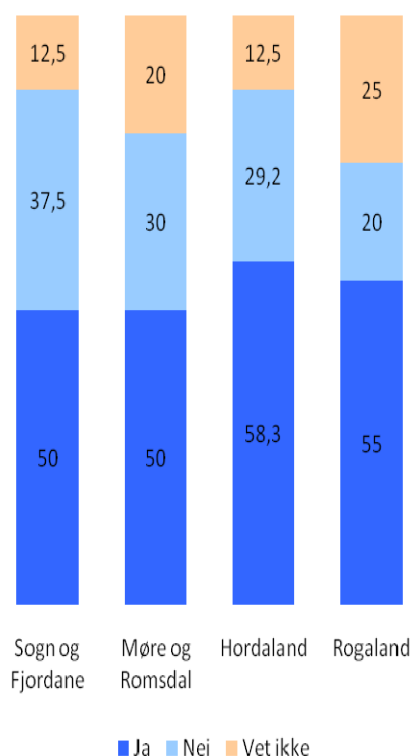
Tilbud til barn og unge

I *Veiviseren – For det norske filmloftet* påpekes det at kunst og kultur rettet mot barn er en viktig del av den nasjonale filmpolitikken. Derfor bør filmkulturelle tiltak spesielt rettet mot barn og unge inkluderes i en helhetlig filmpolitikk. Kommunene har gjennom sitt ansvar for grunnskolen og kulturskolen en spesielt viktig rolle i gjennomføringen av en slik kulturpolitikk.

Figur 8: Kommuner med kurs innen selskapsdrift - i prosent



Figur 9: Film i Den Kulturelle Skolesekken - i prosent



En av de største satsingene for å oppnå dette, er programmet *Den Kulturelle Skolesekken*. Målene for *Den kulturelle skolesekken*⁴³ er "å medvirke til at elever i grunnskolen og elever i videregående skole får et profesjonelt kulturtilbud, får tilgang til, gjøre seg kjent med og få et positivt forhold til kunst- og kulturuttrykk av alle slag". Videre skal prosjektet "medvirke til å utvikle en helhetlig innlemmelse av kunstneriske og kulturelle uttrykk i realiseringen av skolens læremål". Film kom, som nevnt tidligere, forholdsvis sent inn i programmet og *Veiviseren* argumenterer for en økt prioritering av dette for framtiden.

I de fire vestlandsfylkene er film allerede en del av programmet i over halvparten av kommunene. Forskjellene mellom fylkene er forholdsvis små, men kommunene i Hordaland ligger noe foran de tre andre. Det er imidlertid litt overraskende at en såpass stor prosentandel ikke er klar over om film inngår i *Den kulturelle skolesekken* eller ikke. I Rogaland gjelder dette for en fjerdedel av alle kommunene. Dette kan tyde på at kommunene

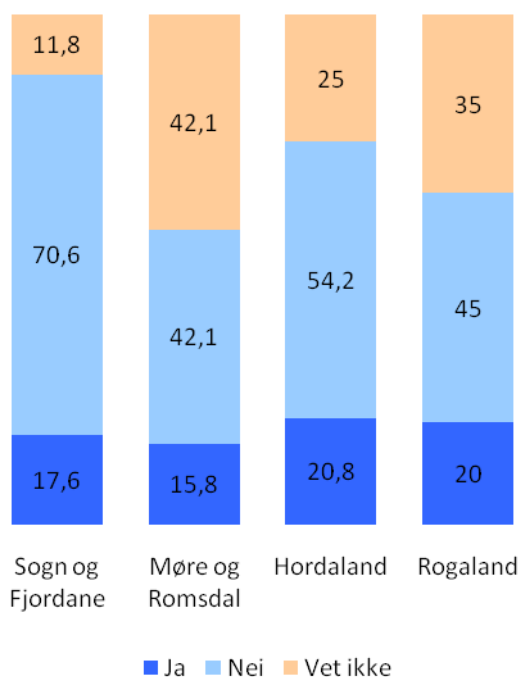
sentralt ikke har full oversikt over hvilke prosjekter som gjennomføres gjennom *Den Kulturelle Skolesekken*.

Den ønskede satsingen på film gjennom *Den Kulturelle Skolesekken* vil også stille større krav til lærerne i grunnskolen. Undervisning i film er lite integrert i den allmenne lærerutdanningen for grunnskolen og det er derfor naturlig å anta at den filmfaglige kompetanse blant den gjennomsnittlige norske lærer er relativt begrenset. Den mest naturlige måten å heve denne kompetansen på, er gjennom kursvirksomhet.

Undersøkelsen viser imidlertid at en slik kursvirksomhet ikke er spesielt utbredt i kommunene på Vestlandet. Totalt har bare femten kommuner i de fire fylkene tilbudt filmfaglig kompetanseheving for sine lærere. Det er en svak overvekt av geografisk sentrale kommuner som har gjennomført denne typen etterutdanningstiltak.

En annen måte å få fagkunnskap inn i skole- eller fritidstilbud, er å benytte ekstern fagkompetanse, for eksempel fra et filmselskap eller uavhengige filmarbeider.

Figur 10: Kompetanseheving av lærere - i prosent



⁴³ Kilde: <http://www.denkulturelleskolesekken.no> [15.08.09]

I alle fylkene er det kommuner som har benyttet seg av en slik løsning for å bedre det faglige nivået på filmundervisningen. Først og fremst er dette brukt i grunnskolen, men enkelte steder også i andre kommunale fritidstilbud utenom kulturskolen.

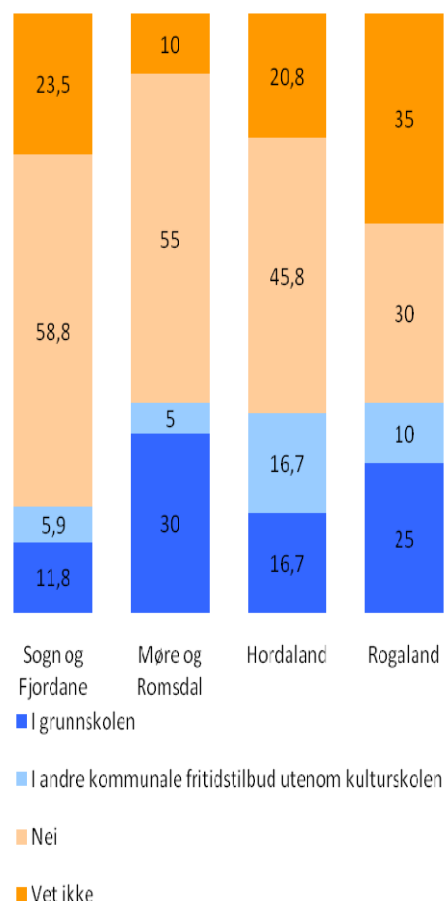
Tabell 9: Eksternt samarbeid og sentralitetsgrad – antall kommuner

	Nei	Ja	Total	Prosent Ja
Minst sentral	21	8	29	27,5
Mindre sentral	14	2	16	14,2
Noe sentral	12	7	19	58,3
Sentral	18	8	26	44,4
Totalt	65	25	90	27,7

Andelen kommuner som har benyttet ekstern kompetanse ligger på ca 35 prosent for Hordaland, Rogaland og Møre og Romsdal, dog med en litt ulik sammensetting mellom bruksområdene. Sogn og Fjordane er igjen det fylket hvor flest kommune svarer negativt. Som tabell 9 viser, er det en sammenheng mellom kommunens sentralitetsgrad og bruk av ekstern kompetanse. Prosentandelen som har dratt inn ekstern kompetanse er høyest i kommuner som defineres som *noe sentral* og *sentral*.

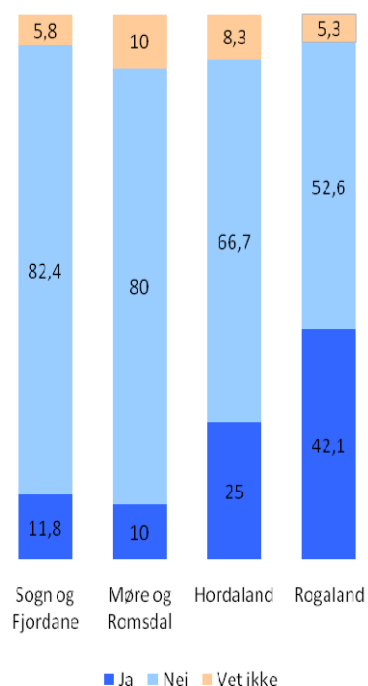
Selv om grunnskolen er en viktig kulturformidler, administrerer også kommunene kulturskolene. I stadig større grad har kulturskolene nå tilbud utover det musikkfaglige. Målet er at elevene skal utvikle kunstnerisk kompetanse, og det undervises innenfor områder som musikk, dans, teater og visuelle kunsthøgskole. Norge er eneste land i verden som har lovfestet en kommunal musikk- og kulturskole. Opplæringsloven sier at "alle kommuner skal, alene eller i samarbeid med andre kommuner, ha et musikk-/kulturskoletilbud til barn og unge, organisert i tilknytning til skoleverket og det øvrige kulturliv"⁴⁴. Kulturskolen inngår også med fornyet styrke i *Kulturløftet 2*, initiert av regjeringen Stoltenberg II. Ut fra dette er det åpenbart at det vil være viktig for filmnæringens fremtid at filmfaglige aktiviteter blir inkludert i kommunenes kulturskoletilbud.

Figur 11: Bruk av ekstern filmkompetanse – i prosent



⁴⁴ Opplæringsloven, paragraf 13-6

Figur 12: Filmtilbud ved Kulturskolen - i prosent



Det finnes både store variasjoner mellom de fire vestlandsfylkene, og samtidig et klart forbedringspotensial når det gjelder filmens plass i kulturskolen. I alle fylkene er det en minoritet av kommunene som har et filmtilbud som en del av kulturskolen. Rogaland fremstår som det klart mest filmvennlige fylket på dette området, fulgt av Hordaland et stykke bak. Det er verdt å merke seg at de to fylkene med de sterkeste og mest sentraliserte filmmiljøene, er de som har flest kommuner med film i kulturskolen.

Tabell 10: Total aktivitet i forhold til barn og unge – i prosent

Verdi	0 tiltak	1 tiltak	2 tiltak	3 tiltak	4 tiltak	Ant. kommuner
Hordaland	42,3	11,5	23,0	23,0		26
Rogaland	33,3	28,5	9,5	19,0	9,5	21
Sogn og Fjordane	47,3	26,3	21,0	5,0		19
Møre og Romsdal	41,6	33,3	16,7	8,33		24

Totalt ble kommunene stilt fire spørsmål om filmtilbud til barn og unge. Ved å summere de fire spørsmålene, kan man lage en additiv indeks som viser bredden i tilbudet til barn og unge. Tabellen over viser hvordan kommunene i hvert enkelt fylke fordeler seg på denne indeksen. Tabellen viser at i Rogaland og Hordaland er det en større prosentandel av kommunene som har verdier fra 2 og oppover, dvs. at kommunen har bekreftet at de har minst to av de fire tiltakene som undersøkelsen spør etter. De eneste kommunene som har gjennomført alle tiltakene er Strand kommune og Haugesund kommune, begge i Rogaland. Undersøkelsen viser også at eksponeringen av film ovenfor barn og unge slett ikke er spesielt høyt prioritert. I alle fylkene er det et flertall av kommunene som enten ikke har svart positivt på noen av spørsmålene relatert barn og unge, eller som bare skårer 1 på denne indeksen.

Hvilke kommuner støtter filmnæringen?

Til nå i rapporten har vi fokusert mest på hvor mange kommuner som støtter filmnæringen, og om det finnes noen mønster i hvilke støtteordninger som blir benyttet. I dette delkapittelet vil vi sette søkelyset på hvilke type kommuner det er som faktisk støtter filmnæringen. Er det noen spesielle faktorer som øker sannsynligheten for at en kommune velger å prioritere filmnæringen eller ikke? For å kunne si mer om dette, vil det bli brukt ulike indekser i analysene. En plausibel antakelse vil være at det er de mest sentrale kommunene som naturlig vil være dem som støtter filmnæringen mest. For å undersøke dette nærmere bruker vi Statistisk Sentralbyrås *sentralitetsindeks*⁴⁵. Med sentralitet menes en kommunes geografiske beliggenhet sett i forhold til tettsteder av ulik størrelse. Tettsteder på nivå 3 er landsdelssentrene (eller et folketall på minst 50 000), nivå 2 har et folketall mellom 15 000 og 50 000, nivå 1 har et folketall mellom 5 000 og 15 000.

Vi har også konstruert en *aktivitetsindeks* som måler bredden i kommunens støtte til filmnæringen. Den er sammensatt av 23 spørsmål fra undersøkelsen hvor kommunene er spurt om de enten har gjennomført et positivt tiltak for filmnæringen eller ikke. På hvert av disse 23 delspørsmålene har kommunen fått verdien 1 for et positivt svar, og verdien 0 for et negativt svar. Svarene på alle spørsmålene er deretter blitt summert til en aktivitetsindeks som teoretisk varierer mellom 0 og 23. Jo høyere sum kommunen oppnår, jo større bredde har den når det gjelder aktiviteter på filmfeltet.

Blant de åtte kommunene med størst aktivitet, er syv enten *sentrale* eller *noe sentrale*. I toppskiktet finner man, ikke uventet Haugesund, Bergen og Stavanger. Fordelingen blant kommuner med liten eller ingen filmaktivitet er imidlertid relativ jevn mellom de ulike sentralitetsgradene. Dette tyder på at sentralitet er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig faktor for at kommunen skal ha en høy aktivitet på filmfeltet.

Sentralitetsindeksen måler geografisk avstand til lokale og regionale sentrum. Indeksen vil derfor gi en kommune som Vaksdal en høy skåre, pga kort geografisk avstand til Bergen. Ved å sammenligne aktivitetsindeksen med rene innbyggertall viser det seg at flere småkommuner har høy satsing på film. Blant annet har Kvam like høy score på aktivitetsindeksen som Stavanger. På den andre siden har alle kommuner med over 25 000 innbyggere en middels, eller høyere skåre på aktivitetsindeksen. Det viser at de største byene, i kraft av sin størrelse, er aktive innen film, men at det er fullt mulig for mindre kommuner også å vise stor bredde i sin filmsatsing.

⁴⁵ For mer informasjon om sentralitetsindeksen, se rapportens appendiks

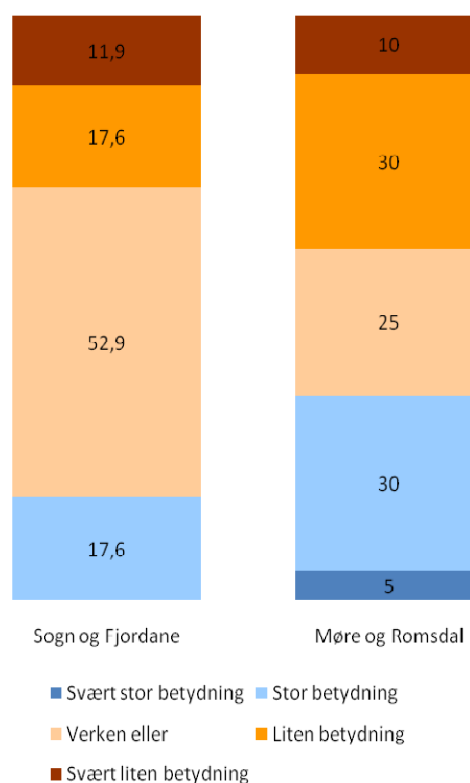
Tabell 11: Mest aktive kommuner på Vestlandet

Kommune	Aktivitetsgrad	Sentralitetsgrad	Innbyggertall	Fylke
Bergen	13	3	252 051	Hordaland
Haugesund	12	2	33 665	Rogaland
Kvam	11	3	8 338	Hordaland
Stavanger	11	3	121 610	Rogaland
Nesset	9	1	3 076	Møre og Romsdal
Vaksdal	8	3	4 110	Hordaland
Flora	8	1	11 448	Sogn og Fjordane
Radøy	7	3	4 825	Hordaland

I tabellen over de mest aktive filmkommunene, er de fleste fra Hordaland og Rogaland. Dette er naturlig med tanke på at det er disse to fylkene som har hatt den lengst regionale satsingen på film gjennom Vestnorsk Filmsenter og Filmkraft Rogaland.

Med tanke på de langsiktige samarbeidsavtalene som nå er inngått mellom fylkeskommunene i Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal på den ene siden og de tre filminstitusjonene i Bergen (Vestnorsk Filmsenter, Western Norway Film Commission og Filmfondet Fuzz) på den andre, er det rimelig å anta at de regionale forskjellene etter hvert vil bli mindre markert. På direkte spørsmål om hvor stor betydning disse avtalene vil ha for dem, velger imidlertid over halvparten av kommunene i de to nordligste fylkene et nøytralt eller negativt svaralternativ.

Figur 13: Viktighet av nytt samarbeid med filminstitusjoner på Vestlandet – i prosent



Private støttespillere

Filmnæringen henter ikke bare støtte fra kommuner og fylkeskommuner. Banker og private samfunnsnyttige fond er også en del av det totale finansierings- og støttebildet. For private bedrifter og fond er støtte til regionale tiltak en av de beste måtene å profilere seg i regionen på. Dette er et argument som nevnes av flere av aktørene i forbindelse med deres samfunnsnyttige givervirksomhet.

Fire av fem aktører, Sparebanken Vest, DnB Nor, Sparebank SR-Bank og GC Rieber, har gitt midler til film i 2008. Flertallet av de samme aktørene oppgir at de prioriterer film i de mest positive svarkategoriene. Tre av aktørene har gitt direkte finansiell støtte til utvikling eller produksjon av film i 2008. Tabellen 15 under viser hvilke filmer, samt hvor mye den enkelte produksjon har blitt støttet med. GC Rieberfondene oppgir at de har støttet filmproduksjoner i 2008, men har ikke oppgitt navn på produksjon eller sum for støtten.

Som tabellen viser, er Sparebanken Vest den desidert største økonomiske bidragsyteren for filmnæringen på Vestlandet. I likhet med fylkeskommunene gir Sparebanken Vest også et betydelig bidrag til Vestnorsk Filmsenter og Filmfondet Fuzz. Dette er mer å regne som et indirekte bidrag til filmproduksjon siden de to nevnte institusjoner selv fordeler midlene videre basert på egne kriterier. Sparebanken Vest lever også opp til sin uttalte satsing på filmnæringen ved å være eneste aktør som har bestilt oppdragsfilmer fra lokale produksjonsselskaper i forbindelse med Vestlandskonferansen i 2008 og 2009. Sparebanken Vest er også eneste aktør som oppgir at de har gitt kunstnerstipend i 2008. Totalt delte banken ut 750 000 kr til kunstnere i de fire vestlandsfylkene. En av stipendkategoriene er dedikert til blant annet filmmanus.

Kun DnB Nor av de private aktørene i undersøkelsen driver kompetansehevende tiltak innen entreprenørskap. Og kun Sparebanken Vest, gjennom sine indirekte bidrag til Vestnorsk Filmsenter, driver støtte til utvikling av langformater som tv-serier og manusutvikling. Sparebanken Vest sin støtte i 2008 fremgår av tabell 15. I tillegg har banken totalt gitt Filmfondet Fuzz 1 000 000 kr over en treårsperiode, samt Vestnorsk Filmsenter 4,92 millioner som del av en lengre samarbeidsavtale.

Tabell 15: Filmer og filminstitusjoner med støtte fra private aktører

Mottaker	Sum i kroner	Støtte fra
Gerilja Film Da	25 000	Dnb Nor
Greaseball	310 000	Sparebanken Vest
Vegas	1 000 000	Sparebanken Vest
Vendepunktet	150 000	Sparebanken Vest
Liten knute	300 000	Sparebanken Vest
SOS Svartskjær	200 000	Sparebanken Vest
Mine Dager	120 000	Sparebanken Vest
Bjarte på rette staden	500 000	Sparebanken Vest
Et nytt liv	100 000	Sparebanken Vest
Kun filmproduksjoner	2 705 000	
Filmfondet Fuzz	333 333	Sparebanken Vest
Vestnorsk Filmsenter	595 000	Sparebanken Vest
Totalt	3 633 333	

Det er viktig å presisere at vi her utelukkende har inkludert aktører som har gitt støtte på ikke-kommersielt grunnlag, dvs. som gaver, stipender eller lignende. En rekke private aktører kanaliserer også midler til film i form av sponsormidler og rene investeringer. Mye av disse midlene kanaliseres gjennom Filmfondet Fuzz og Filmkraft Rogaland, men det finnes også private aktører som opererer utenfor disse fondene. Dette gjelder for eksempel Filmstory Rogaland som har investert betydelige i flere større filmprosjekt i Rogaland.

Oppsummering offentlige og private støttespillere

Resultatene fra undersøkelsen viser at lokale og regionale støttespillere er en viktig bidragsyter for filmnæringen på Vestlandet.

Alle de fire fylkene inkluderer film i sine handlingsplaner og mener selv at de prioriterer film i betydelig grad. Fylkeskommunene bidrar både med direkte økonomisk støtte til produksjoner, men i vel så stor grad er de med på å legge til rette for næringens generelle vekstvilkår og rammebetingelser ved å tilby kompetanseheving innen entreprenørskap og selskapsdrift. Hordaland og Rogaland har også film som et eget satsingsområde under *Regionalt utviklingsprogram*. Fylkeskommunens viktigste bidrag til filmnæringen er utvilsomt den indirekte støtten til regionale filminstitusjoner som Vestnorsk Filmsenter, Rogaland Filmkraft og Filmfondet Fuzz.

Når det gjelder kommunene, er bildet mer sammensatt. En liten gruppe kommuner har en omfattende filmsatsing og yter betydelige bidrag, både direkte til filmprosjekter og indirekte gjennom de regionale filminstitusjonene. Dette gjelder først og fremst bykommunene Bergen, Stavanger og Haugesund. Det store flertallet av kommunene på Vestlandet gjør derimot lite eller ingenting på filmområdet. Undersøkelsen viser også at det ikke er en sterk sammenheng mellom kommunens uttalte prioritering og det faktiske aktivitetsnivået innen filmfeltet. For det store flertallet av kommunene synes satsingen på film å være drevet av tilfeldigheter heller enn av en langsiktig og overordnet strategi.

Kommunene ser for eksempel ut til å verdsette verdien av å fungere som innspillingssted for filmprosjekter. Over halvparten av kommunene som var vertskap for filminnspillinger i 2008, har støttet filmproduksjoner økonomisk. Støtte for konkrete filmproduksjoner er benyttet i større grad enn stipend og støtte tilknyttet den individuelle filmarbeider eller filmselskap.

Undersøkelser av hvilke kommuner som har den størst bredden i filmsatsingen, viser at sentralitet er en nødvendig, men ikke tilstrekkelig faktor for et høyt aktivitetsnivå. Blant kommunene med høyest aktivitetsnivå, er flertallet fra Hordaland og Rogaland.

Blant andre støttespillere er det en klar todeling av hvilken støtteform de ulike aktørene gir. Banker og private samfunnsnyttige fond gir økonomisk støtte, mens Innovasjon Norge hovedsakelig yter ikke-finansiell støtte. Spesielt Sparebanken Vest og Innovasjon Norge er sentrale støttespillere for filmnæringen på Vestlandet.



Vestlandets filmindustri

Vestlandet har en omfattende filmindustri - den største og mest komplette utenfor Osloregionen. Til sammen 311 selskap fra de fire vestlandsfylkene er registrert under kategorien *Produksjon av film, video og fjernsynsprogrammer* i det sentrale Foretaksregisteret⁴⁶. Vel halvparten av disse er produksjonsselskap. De resterende selskapene utgjør en variert underskog av freelancere og tjenesteleverandører som tilbyr de ulike spesialtjenestene som inngår i en filmproduksjon.

Geografisk konsentrasjon

Godt over 80 % av Vestlandets filmindustri er lokalisert i Hordaland og Rogaland og hovedtyngden av selskapene er konsentrert i de to byregionene Bergen og Stavanger. Rundt halvparten ligger i Bergen og de nærmeste nabokommunene og hele 140 selskap har kontoradresse i selve Bergen by. Stavanger huser 50 selskaper og om vi legger til nabokommunen Sandnes, øker dette tallet til 62. Resten av selskapene er spredt over mer eller mindre hele regionen, men med visse konsentrasjoner i byer som Haugesund (11 selskap) og Ålesund (7 selskap). Filmproduksjon på Vestlandet er derfor i all hovedsak en urban aktivitet.

Det er mange grunner til denne bykonsentrasjonen. For det første er aktørene i filmindustrien, som i de fleste andre kulturnæringer, avhengig av *nærhet til hverandre*. Dette skyldes blant annet at filmproduksjon som oftest er organisert i tidsavgrensede prosjekter hvor flere selskaper og frilansere må samarbeide for å få jobben gjort. Produksjonsprosessene er komplekse og krever at spesialkompetanse fra forskjellige aktører og selskaper blir brakt sammen i kortere perioder og på samme sted. Geografisk konsentrasjon er en forutsetning for at en fleksibel og nettverksbasert produksjonsform som dette skal kunne fungere. De større aktørene, som ofte er midtpunktet i prosjektene, er avhengig av etablerte relasjoner til en underskog av mindre selskap og kompetente frilansere. Mens de mindre aktørene er avhengig av å være tilstede der det skjer for å komme i betraktning når ideer utarbeides og prosjektteam settes sammen. Konsentrasjon av selskaper i næringsparker legger forholdene spesielt godt tilrette for en slik arbeidsform. Et godt eksempel på dette er Verftet i Bergen som huser et stort antall filmarbeidere, produksjonsselskap og filminstitusjoner. Et nyere eksempel er Volda, der flere filmselskap er samlokalisert i en næringspark

⁴⁶ Næringskode 59.11 (tidligere 92.11). Merk at dette tallet ikke inkluderer distribusjon og fremvisning av film, bare produksjon. Merk også at dette tallet bare inkluderer selskap som er registrert som aktive og at flere selskap er blitt fjernet fra listen fordi de etter direkte oppringning har oppgitt at de ikke lenger driver relevant virksomhet.

Konsentrasjonen i større bysentre handler også om innovasjon og læring. Forskning viser at kreativitet og nyskaping som oftest skjer i tette miljøer av en viss størrelse, som er bredt sammensatt når det gjelder kompetanse, arbeidsmetoder og uttrykksformer. Det kreves derfor en viss *kritisk masse* for at en slik utvikling skal finne sted. Vel etablert vil slike mekanismer ofte legge grunnlaget for en selvforsterkende prosess, som bidrar til en ytterligere urbanisering av kulturnæringene.

Rollen som de lokale institusjonene Filmkraft Rogaland, Vestnorsk Filmsenter, Filmfondet Fuzz og Bergen Media By har spilt for utviklingen av filmnæringen i henholdsvis Stavanger- og Bergensregionen bør også framheves. Organisasjoner som dette er sentrale i byggingen av kompetanse, nettverk og identitet og har vist seg å spille en avgjørende rolle i utviklingen av sterke regionale filmmiljøer i en rekke land, blant annet i Gøteborg- og Malmøregionen i Sverige og i Århusregionen i Danmark.⁴⁷ Selv om både Vestnorsk Filmsenter og Filmfondet Fuzz har store deler av Vestlandet som sitt virkeområde, er det grunn til å tro at nærhet til organisasjonenes kontorer og aktiviteter har en positiv effekt. De lokale og regionale myndighetenes langsiktige satsing på film som utviklingsmotor i Stavanger- og Bergensregionen, blant annet gjennom støtte til de nevnte organisasjonene, hører også med til dette bildet.

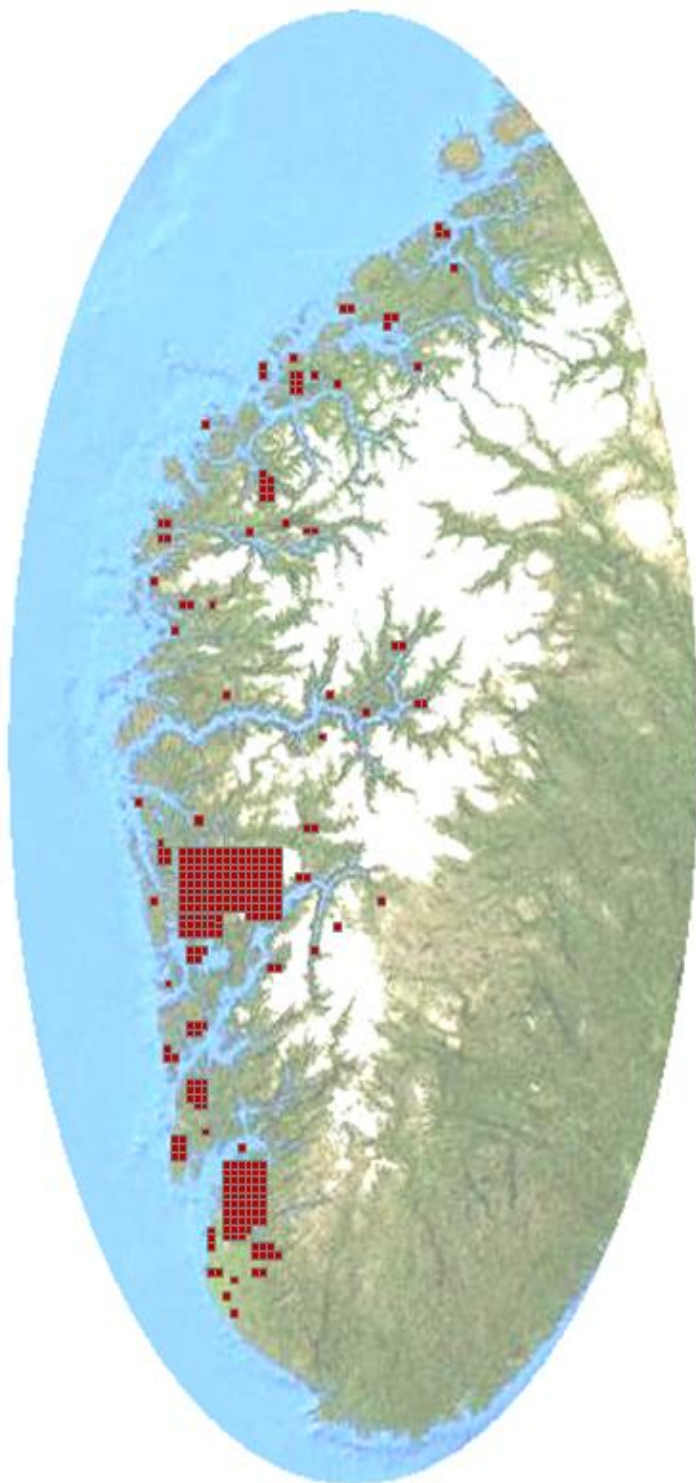
For Bergen spesielt, bør det også legges til den positive rolle som lokaliseringen av TV2 har spilt for utviklingen av et lokalt produksjonsmiljø. Dette gjelder både som bestiller av film- og produksjonstjenester og som fødestue for nye selskap. Flere produksjonsselskap i Bergensregionen er etablert av personer og grupper som tidligere har jobbet for TV2.⁴⁸

Geografisk konsentrasjon er trolig en forutsetning for utvikling av sterke filmproduksjonsmiljøer utenfor et lands hovedstad. Uten tyngdepunkter som Bergen og Stavanger, ville betingelsene for å livnære seg av film for de 60+ selskapene som har valgt å lokalisere seg i de mer perifere delene av regionen, vært betydelig dårligere.

⁴⁷ Dahlström et.al (2005)

⁴⁸ Ryssevik og Grindheim (2007) og Ryssevik, Jostein (2009) *Innholdsdrivet teknologiutvikling og teknologidrevet innholdsutvikling – En kartlegging av utvalgte bedrifter og FoU-miljøer i Bergensområdet*, Ideas2evidence 1/2009

Figur 14: Geografisk konsentrasjon av filmselskap



Figur 14 viser den geografiske fordelingen av de 311 filmselskapene på Vestlandet. Selskapene er plassert kommunevis etter postadresser. En rød firkant på kartet viser ett enkelt selskap. Oversikten inkluderer produksjonsselskap og tjenesteytere, men ikke selskaper innen visning og distribusjon. Som vi ser, er det en sterk konsentrasjon i Hordaland og Rogaland, med utgangspunkt i Bergen og Stavanger. Tabell 12 viser at Hordaland alene er hjemsted for over halvparten av selskapene på Vestlandet. Totalt har de to sørligste vestlandsfylkene over 80 prosent av filmselskapene.

Tabell 12: Fylkesmessig fordeling av selskaper

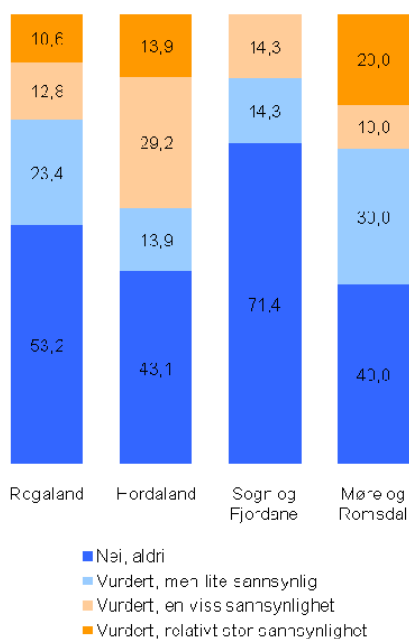
Fylke	Antall	Prosent
Hordaland	167	53,7
Rogaland	90	28,9
Møre og Romsdal	32	10,3
Sogn og Fjordane	22	7,1
Totalt	311	100

Hvorfor Vestlandet?

I undersøkelsen som ble sendt til samtlige selskaper, spurte vi hva som var de viktigste årsakene til at de hadde valgt å lokalisere sin virksomhet på Vestlandet. For hver av de oppgitte årsakene ble det svart på en skala fra 1 til 5, der 1 betyr "ikke viktig i det hele tatt" og 5 betyr "svært viktig". Resultatene, som presenteres i figur 15 er gjennomsnittsverdier på denne skalaen.

Ikke uventet er eiernes eller nøkkelpersonenes tilhørighet

Figur 16: Har det vært vurdert å flytte virksomheten ut av fylket? (prosent)



Figur 15: Viktigheten av å være lokalisert på Vestlandet (gj.snitt på skala fra 1 til 5)



til regionen den viktigste årsaken til lokalisingsvalgene. Nærhet til nettverk og samarbeidspartnere oppgis også som viktig, men i Hordaland mer enn i de tre andre fylkene. Det er også interessant å merke seg at tilgang til ny teknologi, i følge mange har gjort det mindre relevant hvor selskapene er geografisk lokalisert. Dette gjelder ikke minst for selskaper i Møre og Romsdal.

Selskapene i Hordaland vurderer regionens støtteordninger og myndighetenes tilrettelegging som viktigere enn selskaper fra de andre fylkene. De har også en mer positiv vurdering av samarbeidsklimaet og det kunstneriske og faglige nivået blant sine

kollegaer. I tillegg oppgis tilgangen på kvalifisert arbeidskraft som en viktigere årsak i Hordaland enn i de andre fylkene.

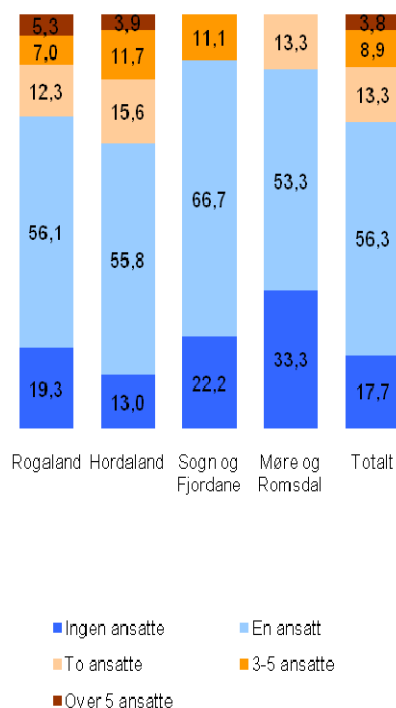
Om vi ser hele regionen under ett, kommer lave kostnader nederst på listen over lokaliseringsårsaker. Her er det imidlertid markante forskjeller mellom fylkene. Mens kostnadsnivået er en vesentlig årsak til å være lokalisert i Møre og Romsdal og Sogn og Fjordane, betyr det vesentlig mindre for selskapene fra de mer velutviklede filmmiljøene i Rogaland og Hordaland.

I undersøkelsen spurte vi også om selskapet har vurdert å flytte sin virksomhet ut av det fylket hvor de nå er lokalisert og hvor stor sannsynligheten er for at dette eventuelt vil skje. Svarene på dette spørsmålet er gjengitt i figur 16.

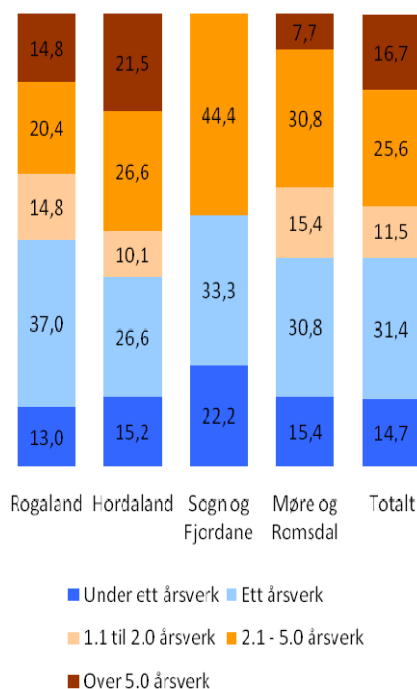
Generelt så fremstår filmselskapene som relativt rotfaste. Knappt halvparten har aldri vurdert å flytte og ytterligere 20 prosent vurderer sannsynligheten for flytting som liten. Lavest flyttetilbøyelighet finner vi blant selskapene i Sogn og Fjordane. I Hordaland oppgir derimot vel 40 prosent at det er en viss eller relativt stor sannsynlighet for at de vil flytte sin virksomhet ut av fylket. For Hordalands vedkommende er dette et høyere tall enn i en tilsvarende undersøkelse fra 2007.⁴⁹ Det er små variasjoner mellom de ulike selskapstypene.

Vi har ingen opplysninger i årets undersøkelse om hvor de selskapene som vurderer flytting, ønsker å sette kursen. I undersøkelsen fra

Figur 17: Antall fast ansatte (prosent av selskapene)



Figur 18: Antall årsverk (prosent av selskapene)



⁴⁹ Lidenskap og levevei. I denne undersøkelsen fra 2007 oppga 11 % at det var en viss sannsynlighet for utflytting, mens rundt 5 % mente at sannsynligheten var relativt stor. Denne undersøkelsen inkluderer imidlertid også bedrifter i mediebransjen i tillegg til filmselskaper.

Hordaland i 2007 oppgir imidlertid to tredjedeler av de spurte at dette etter all sannsynlighet vil bli til Osloregionen. Knapt 20 prosent oppga den gang utlandet som et potensielt flyttemål.

Størrelse og sammensetning

Filmindustrien på Vestlandet består i overveiende grad av små selskap. Nærmere 75 prosent av aktørene oppgir at de har ingen eller bare én fast ansatt medarbeider.⁵⁰ Rundt 13 prosent av selskapene har to ansatte og ytterligere ni prosent ligger i gruppen 3-5 ansatte. Bare fire prosent av selskapene har mer en fem fast ansatte medarbeidere. Alle selskap over fem ansatte har adresse Stavanger, Haugesund eller Bergen.

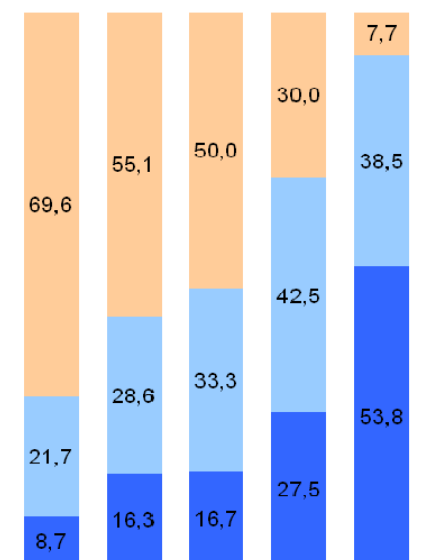
Antall fast ansatte gir imidlertid ikke et presist bilde av en næring preget av prosjektorganisering og omfattende bruk av innleide freelancere på kortere kontrakter.

For å få et bedre bilde av disse forholdene, spurte vi også selskapene hvor mange årsverk de har disponert, inkludert fast ansatte og innleide

prosjektmedarbeidere. Resultatene viser at rundt 46 prosent av selskapene har disponert fra null til ett årsverk og må følgelig karakteriseres som svært små. Rundt 12 prosent av selskapene har disponert fra 1.1 til 2.0 årsverk og knapt 26 prosent ligger i gruppen 2.1 til 5.0 årsverk. Gruppen av selskap som har disponert mer enn fem årsverk, er på knapt 17 prosent.

Det er i denne siste gruppen vi langt på vei finner motorene i næringen som gjennom sine filmprosjekt skaper aktivitet og sysselsetting til den store underskogen av mindre foretak. Figur 17 viser hvordan selskapene i hvert enkelt fylke er fordelt mellom de fem størrelsesgruppene.

Figur 19: Antall årsverk etter type selskap (prosent av selskapene)



Under ett årsverk Ett årsverk 1.1 til 2.0 årsverk 2.1 - 5.0 årsverk Over 5.0 årsverk

■ Produksjonsselskap med produksjoner
 ■ Produksjonsselskap uten produksjoner
 ■ Tjenesteleverandører

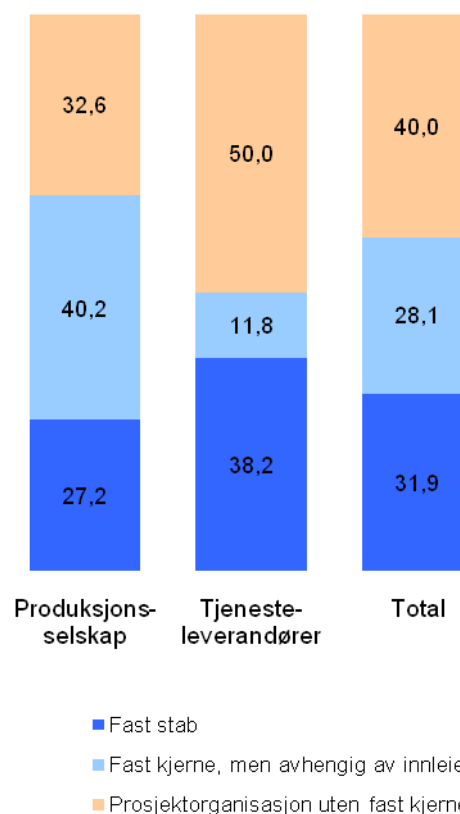
⁵⁰ Selskap som oppgir at de ikke har fast ansatte, er vanligvis enkeltpersonforetak som drives på deltid.

Dette forholdet er også illustrert i figur 19 som viser hvordan de ulike størrelseskategoriene er fordelt på tre grupper av selskap; produksjonsselskap med egne produksjoner i 2008, produksjonsselskap uten produksjoner i 2008 og såkalte tjenesteleverandører, dvs. spesialiserte selskap som leverer avgrensede tjenester til filmproduksjoner. Mens hovedtyngden av selskap med opp til ett årsverk er tjenesteleverandører, er godt over halvparten av de største aktørene produksjonsselskap med egne produksjoner i 2008.

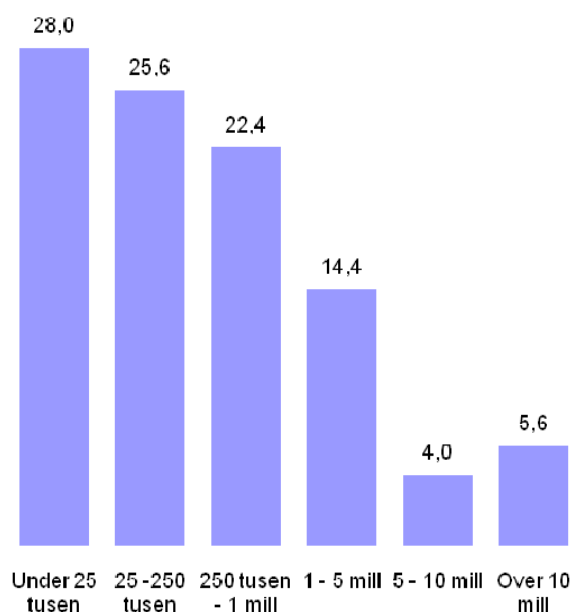
At filmproduksjon i all hovedsak er prosjektorganisert og basert på tidsavgrenset samarbeid mellom et stort antall aktører og kompetansegrupper, er også illustrert i figur 20. Figuren viser hva selskapene har svart på et spørsmål om hvordan de selv er organisert. I tillegg til alternativene "fast stab" og "prosjektorganisasjon uten fast kjerne av medarbeider", kunne det også velges et mellomalternativ hvor selskapet har en fast kjerne av ansatte, men hvor det bemannes opp i forbindelse med prosjekter.

Om vi ser alle selskapene under ett, er de rimelig jevnt fordelt på de tre kategoriene, men med en viss overvekt av ren prosjektorganisering. Blant produksjonsselskapene er det derimot mellomkategorien med en fast kjerne av medarbeidere og innleie i forbindelse med prosjekt som er den mest typiske

Figur 20: Organisering av produksjon 2008 (prosent av selskapene)



Figur 21: Årsomsetning 2008 (prosent av selskapene)

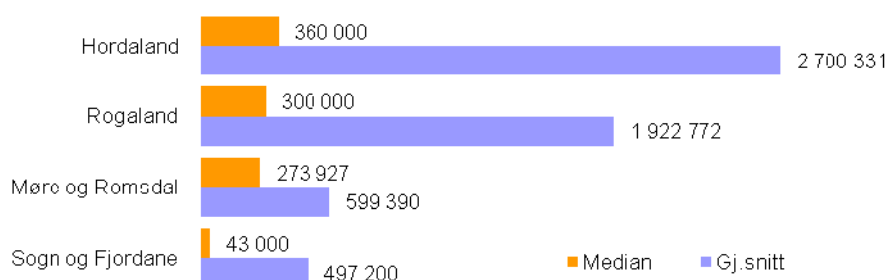


organisasjonsformen. Dette er rimelig logisk. Filmproduksjon av en viss størrelse krever kontinuitet og langsiktig planlegging og følgelig en fast kjerne av medarbeider, men samtidig er selskapene avhengig av å holde den faste staben så liten som mulig mellom de intensive produksjonsfasene for å holde kostnadene nede.

Et annet mål på selskapenes størrelse og ressursbase, er økonomi. Vi spurte selskapene om årsomsetning og årsresultat i 2007 og 2008, men mange av selskapene unnlot å svare på disse spørsmålene. For alle aksjeselskap med manglende data har vi derfor hentet inn supplerende regnskapstall fra Brønnøysundregistrene. Vi vil understreke at tallene bør tolkes med forsiktighet, da vi fortsatt mangler regnskapstall for nærmere 40 prosent av selskapene. Det er også grunn til å tro at det først og fremst er enkeltpersonforetak vi mangler data fra, da disse ikke leverer regnskapstall til Brønnøysund.⁵¹

Figur 22, som viser hvordan selskapene er fordelt når det gjelder årsomsetning i 2008, bekrefter vår tidligere konklusjon om at filmindustrien på Vestlandet er dominert av mindre selskap. Rundt 28 prosent av selskapene har, i følge de opplysningene vi har samlet inn, under 25.000 kroner i årsomsetning og må følgelig karakteriseres som en biaktivitet for de involverte aktørene. Ytterligere 25 prosent av selskapene har en omsetning mellom 25.000 og 250.000 kr. I andre enden av skalaen ser vi at ca 24 prosent av selskapene omsatte for over 1 million kroner og at vel 5 prosent har en omsetning som ligger over 10 millioner.

Figur 22: Årsomsetning 2008 per fylke (gj.snitt og median)



Figur 21 viser gjennomsnitts- og medianomsetning⁵² for hvert enkelt fylke. Når det gjelder gjennomsnittsinntekt, er det som vi kan se, en betydelig forskjell mellom Hordaland og Rogaland på den ene siden og de to nordligste fylkene på den andre. Gjennomsnittstallene er imidlertid sterkt påvirket av et fåtall selskap med svært høye

⁵¹ For selskap hvor vi mangler data fra 2008, har vi så langt det har vært mulig supplert med regnskapstall fra 2007.

⁵² Medianomsetningen er årsomsetningen til det selskapet som ligger i midten når alle selskapene i fylket sorteres fra lav til høy omsetning. Median er ikke like sterkt påvirket av et fåtall svært høye verdier, på samme måte som gjennomsnittet er det.

verdier. Det er derfor viktig også å se på medianverdiene. Disse viser også at det er i Hordaland at omsetningen per selskap jevnt over er høyest, etterfulgt av Rogaland.

Figur 23: Årsomsetning per årsverk 2008, fylkesvis (gj.snitt)

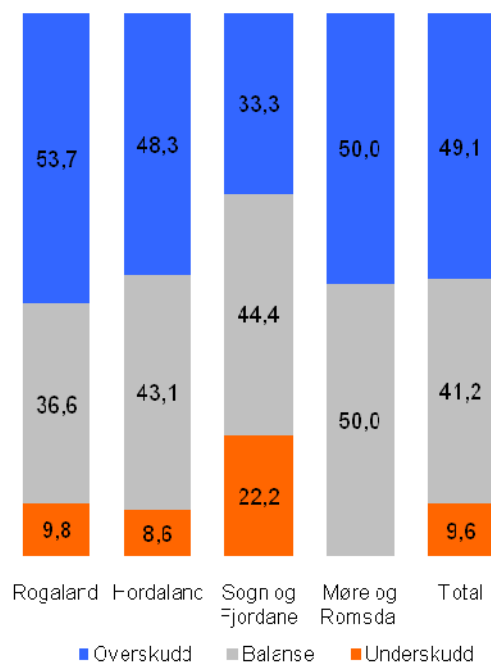


Vi har også beregnet omsetning per årsverk for å få et estimat på hvor stor verdiskapingen i selskapene er for hvert enkelt årsverk som legges inn. Disse tallene er gjengitt i figur 24:

Igjen kommer filmindustrien i Hordaland ut på topp med en omsetning per årsverk på nærmere 400.000. Spranget er forholdsvis stort ned til Rogaland hvor omsetningen per årsverk ligger rundt 60.000 kroner lavere. Også i denne sammenligningen er det Sogn og Fjordane som ligger markert lavest med en omsetning per årsverk på rundt 235.000 kroner.

Til sist i denne gjennomgangen av selskapenes økonomi, skal vi se på årsresultatet, dvs. om selskapene går i overskudd eller underskudd. Disse beregningene er bare gjort for aksjeselskap, da begrepet overskudd/underskudd har en annen betydning for enkeltpersonforetak hvor eieren ikke tar ut lønn, men lever av overskuddet. Vi har gruppert aksjeselskapene i tre kategorier der kategorien *balanse* inkluderer selskap hvor årsresultatet ligger innenfor +/- 5 prosent av omsetningen.

Figur 24: Årsresultat 2008 (prosent av selskapene)



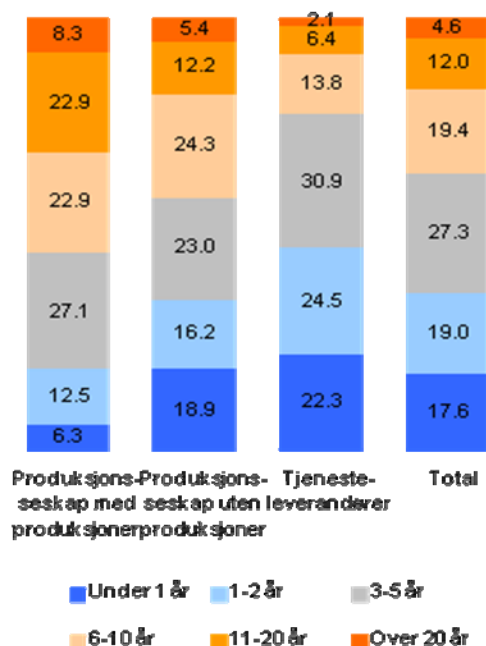
Beregnet på denne måten, ser vi at vel halvparten av selskapene gikk med overskudd i 2008 og ytterligere 41,2 prosent gikk i balanse. Det var med andre ord bare ett av ti selskap som tapte penger på driften dette året. Selv om forskjellene ikke er store

mellom selskap med egne filmproduksjoner i 2008 og selskap uten produksjoner, er det likevel verdt å notere at den førstnevnte gruppen inneholder en større andel selskap hvor driften gikk med underskudd. Fordi de fleste filmprosjekter er basert på et element av egenfinansiering, vil det alltid være risiko for tap knyttet til slike produksjoner.

Alder, organisering og modning

Filmnæringen på Vestlandet har vært i vekst de senere årene og nærmere 2 av 3 selskap har blitt etablert i løpet av de fem siste årene. Vel en tredjedel har eksistert i under tre år (se Figur 26). Andelen unge selskap er særlig høy blant tjenesteleverandørene. I denne gruppen har hele 78 prosent blitt etablert i løpet av de siste fem årene. Gruppen av produksjonsselskap med filmproduksjoner i 2008 fremstår derimot som mer veletablert. Her har godt under halvparten av selskapene kommet til i løpet av de siste fem årene og nesten en tredjedel er eldre enn 10 år. Det er også i denne gruppen vi finner den største andelen av selskap med en fartstid på over 20 år.

Figur 25: Selskapenes alder (prosent av selskapene)

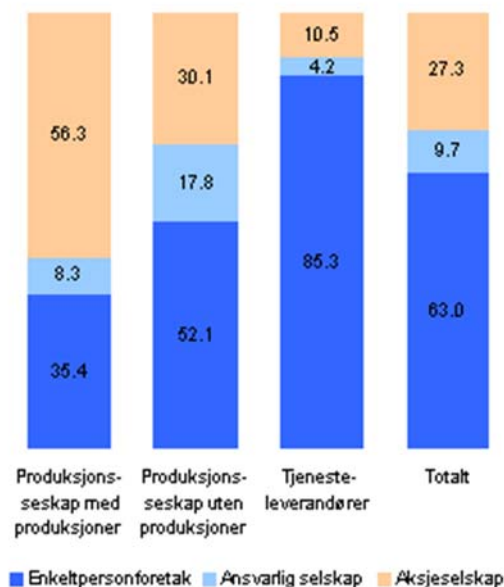


I en studie av utvalgte kulturnæringer, (blant annet film- og mediebransjen) i Hordaland i 2007 fant vi at etableringstakten var høy, men at mange selskaper også ble lagt ned igjen etter forholdsvis kort virketid.⁵³ Næringene preges av kreativitet og nyskaping på bedriftssiden, men mange av foretakene overlever bare i kortere perioder. Dette kan skyldes at mange gir opp og finner seg andre levebrød. En like plausibel forklaring er imidlertid at vi står overfor spesielt fleksible næringer preget av utstrakt samarbeid mellom et stort antall aktører, hvor de organisasjonsmessige strukturene ofte endres for å huse nye prosjekter eller tilpasses variasjoner i oppdragsmengde.

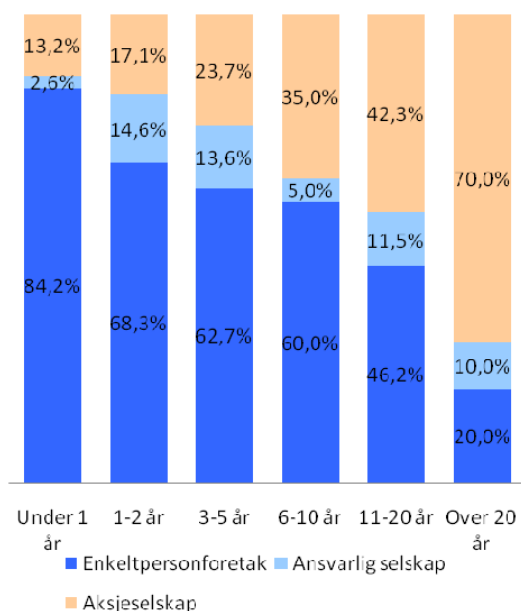
Vi tror at den siste forklaringen har mye for seg når det gjelder å forstå den store andelen unge selskaper i den vestlandske filmindustrien. Vi har sett at filmproduksjon forutsetter en fleksibel organisasjonsmodell hvor team settes sammen fra et stort antall aktører for korte og intensive prosjektperioder. Selskapene som står i sentrum for produksjonene er ofte veletablerte og av en viss størrelse, men det store flertallet av deltakere og støttespillere har en mer volatil tilværelse der selskapsdanning, og for den del nedleggelse, representerer en nødvendig tilpasning til skiftende muligheter og samarbeidsrelasjoner.

Dette bildet kan utdypes ytterligere om vi ser på hvilke selskapsformer som benyttes i næringen. Totalt sett er knapt to tredjedeler (63 prosent) av selskapene organisert som enkeltpersonforetak, knapt 10 prosent er organisert som ansvarlig

Figur 26: Selskapsform etter type selskap (prosent av selskaper)



Figur 27: Selskapsformer etter alder (prosent av selskapene)



⁵³ Ryssevik og Grindheim (2007)

selskap (DA eller ANS) og vel 27 prosent er organisert som aksjeselskap.⁵⁴

Som figur 26 viser, er det først og fremst blant tjenesteleverandørene at enkeltpersonforetaksmodellen er utbredt. I denne gruppen er bare en av 10 aktører organisert som aksjeselskap. Blant produksjonsselskap med produksjoner i 2008, er derimot godt over halvparten av selskapene organisert som aksjeselskap.

Vi ser også (figur 27) at det store flertallet av nystartede selskap er enkeltpersonforetak. Desto eldre selskapene blir, jo større blir innslaget av aksjeselskap. Blant selskap over 20 år tilhører hele 70 prosent denne selskapsformen.

Alt i alt bekrefter dette det bildet som allerede er etablert. Enkeltpersonsforetak, og tildels også ansvarlige selskap, er enkle å etablere og for den del også å legge ned. De kan også gå i dvale i lengre perioder uten at dette har konsekvenser for selskapets formelle eksistens. Det er derfor en velegnet konstruksjon i en situasjon hvor mulighetene svinger og hvor kravene til fleksibilitet og omstillingsevne er store. Konstruksjonen benyttes i særlig grad av aktører som lever av å selge tjenester til produksjonsselskapene og de har ofte en forholdsvis kort levetid.

Produksjonsselskapene, som er tvunget til å håndtere risiko i langt større grad enn tjenesteleverandørene, og som vanligvis også er avhengig av en større permanent stab, velger derimot oftere å etablere seg som aksjeselskap. Dette er også selskap med større kontinuitet og overlevelsessevne enn den mer flyktige underskogen av freelancere og støttespillere.

Et annet uttrykk for en nærings modning og vitalitet er i hvor stor grad den tiltrekker seg eksterne investorer. Som vi skal se i neste kapittel, skjer dette til en viss grad når det gjelder konkrete kommersielle filmproduksjoner. Her er vi imidlertid opptatt av selskapene selv som investeringsobjekt.

I følge opplysningene som er samlet inn i spørreundersøkelsen, er forekomsten av eksternt eierskap forholdsvis beskjedent. Knappt hvert fjerde aksjeselskap (24 prosent) har andre eiere enn de som har etablert og driver selskapet. To tredjedeler av disse selskapene ligger i Bergen, de andre i Haugesund og Stavangerområdet.

Vi spurte også aksjeselskapene om de har eksterne representanter i sine styrever. Svarene viser at rundt 60 prosent av aktørene har valgt å gi plass for eksterne styreverrepresentanter, men for de aller fleste av disse er de interne representantene i

⁵⁴ Merk at tallene som er gjengitt i teksten gjelder de 70 % av selskapene som har svart på spørreundersøkelsen. Om vi benytter bruttotallene fra foretaksregisteret finner vi at ca. 70 prosent er registrert som enkeltpersonforetak, vel 7 prosent som ansvarlig selskap og vel 20 prosent som aksjeselskap. Undersøkelsen er med andre ord noe overrepresentert av aksjeselskap.

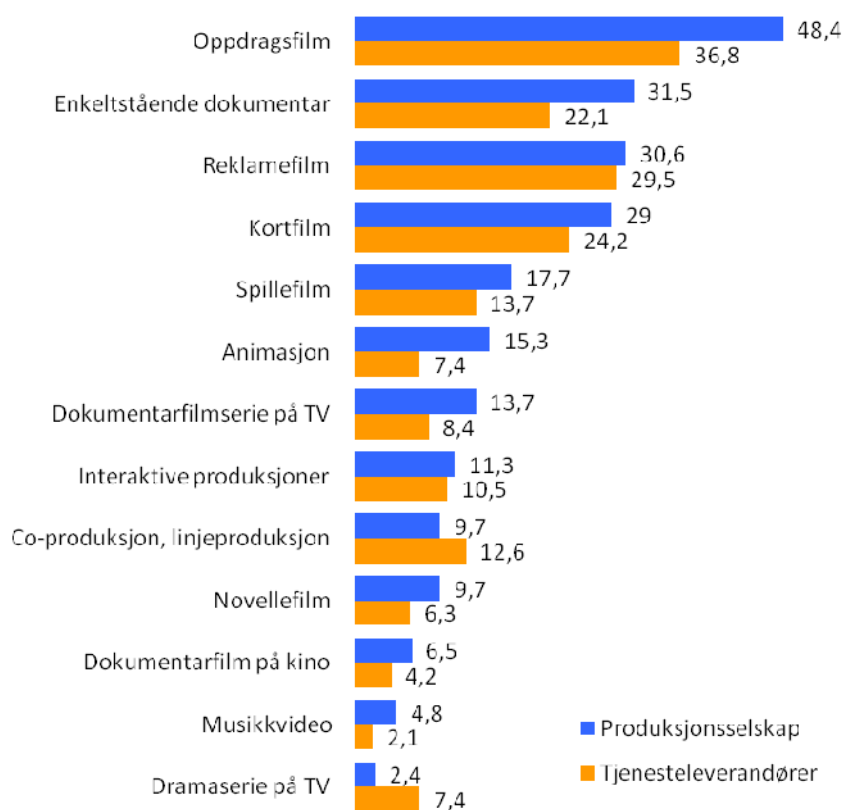
flertall. Bare i knapt 20 av aksjeselskapene er det like mange eller flere eksterne styrerepresentanter enn interne.

Produksjon og marked

Noe forenklet kan vi si at filmindustrien opererer innenfor tre tildels svært forskjellige marked og finansieringsmodeller. Dette gjelder produksjon av langfilm, kortfilm og kinodokumentar for kino- og DVD-markedet, TV-drama og dokumentar for TV-stasjonene, og reklamefilm og oppdragsfilm for eksterne aktører. I tillegg kommer en del mindre områder, som musikkvideoproduksjon og det voksende spillmarkedet.

Figur 28 viser hvor stor prosentandel av produksjonsselskapene og tjenesteleverandørene som har vært involvert i produksjoner innenfor ulike sjangre og for ulike markeder i 2008.

Figur 28: Selskap involvert i ulike typer produksjoner i 2008 (prosent av selskapene)



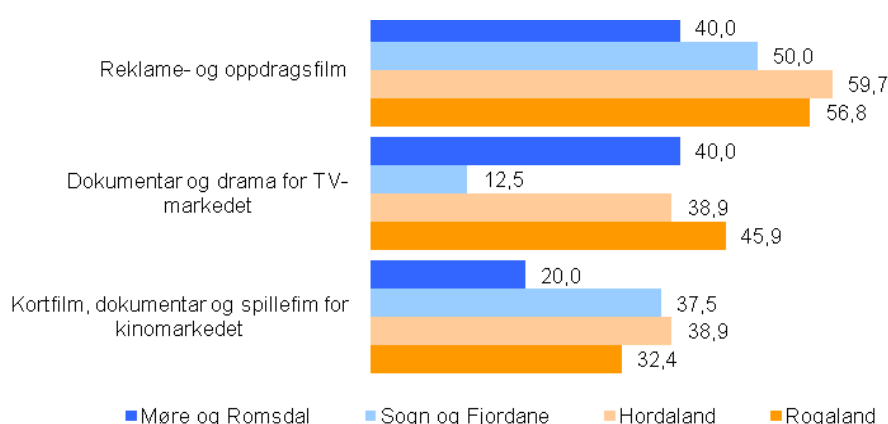
Det viktigste markedet for produksjonsmiljøene på Vestlandet er, i følge denne oversikten, oppdragsfilm hvor 48,4 prosent av produksjonsselskapene og 36,8 prosent av tjenesteleverandørene har vært involvert. Som en god nummer to finner vi enkeltstående dokumentarproduksjoner etterfulgt av kortfilm og reklamefilm. Rundt 18 prosent av

produksjonsselskapene har vært involvert i spillefilmprosjekter og en noe mindre andel i dokumentarserier for TV. Nederst på denne listen finner vi blant annet kinodokumentar, musikkvideoproduksjon og dramaserier for TV.

Om vi konsentrerer oss om produksjonsselskapene og deres forhold til de tre hovedmarkedene som vi nevnte innledningsvis, finner vi at over halvparten (52.1 prosent) er involvert i reklame- og oppdragsfilm, ca. 37 prosent i produksjoner for kino og DVD-markedet vel 35 prosent i produksjoner for TV⁵⁵.

Figur 29 viser hvor viktige disse tre markedene er for produksjonsmiljøene i de fire fylkene (basert på hvor stor andel av produksjonsselskapene som har produsert for de ulike markedene i 2008).

Figur 29: Betydningen av de ulike markedene i de fire fylkene (prosent av selskapene som har produsert for hvert marked i 2008)



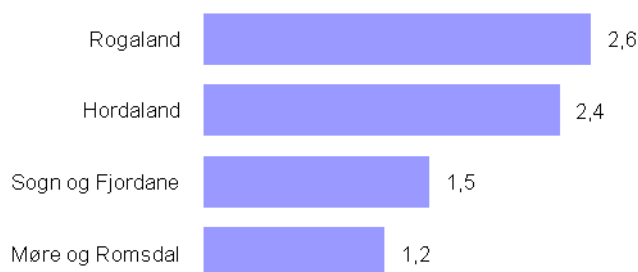
Når det gjelder markedet for reklame- og oppdragsfilm er dette mest fremtredende i Rogaland og Hordaland. Det er naturlig å se dette i sammenheng med den rike tilgangen på oppdragsfilm fra oljeindustrien som har spilt en viktig rolle i utviklingen av filmmiljøene i disse to fylkene. Selv om det vil være naturlig å tro at produksjon for TV-markedet ville være særlig viktig for selskapene i Hordaland, gitt TV2s plassering i Bergen, synes dette ikke å være tilfelle. Faktisk er det en større andel av selskapene i Rogaland og Møre og Romsdal som oppgir at de har produsert for TV i 2008 enn i Hordaland. Når det gjelder produksjon for kino og DVD-markedet er det derimot Hordaland som ligger på topp, etterfulgt av Sogn og Fjordane og Rogaland.

⁵⁵ I denne klassifiseringen består TV-markedet av kategoriene enkeltstående dokumentar, dokumentarfilmserie for TV, TV-drama. Kino- og DVD-markedet består av kategoriene kortfilm, novellefilm, spillefilm, dokumentar på kino og co- og linjeproduksjon

Finansieringsmodellen, og dermed også risikoen, er svært forskjellig i de tre markedene. Produksjon av langfilm, kortfilm⁵⁶ og kinodokumentarer er fullstendig avhengig av ekstern støtte for å kunne gjennomføres. Men de fleste produksjoner i dette segmentet involverer også større eller mindre elementer av egenfinansiering, ikke minst i utviklingsfasen. Når en samtidig vet at bare ett av ti prosjekter i utvikling normalt blir realisert, kreves det en sterk økonomisk ryggrad for å operere innenfor dette markedet. Produksjoner for TV vil derimot normalt være kjøpt og fullfinansiert av TV-stasjonen før produksjonen starter opp, eventuelt i kombinasjon med ulike typer støtteordninger. Produksjonsselskapene løper derfor ingen risiko og vil normalt gå med overskudd. Det samme gjelder oppdrags- og reklamefilm som normalt vil være kontraktsbasert og fullfinansiert.

For det enkelte selskap kan det på grunn av disse forskjellene være fornuftig å stå på flere bein. For eksempel vil risiko i kinomarkedet kunne håndteres gjennom inntekter fra oppdragsfilm og TV-produksjon. Selskaper som bare opererer i kinosegmentet vil derimot stå på langt mer utrygg grunn. Selv om det er i dette segmentet de største fortjenestemulighetene ligger for de få som lykkes, er det også her risikoen er størst. Faktisk er det bare en håndfull selskap i vårt materiale (ca. 3 prosent) som bare har

Figur 30: Antall sjangre produsert per selskap i 2008 (gj.snitt)



operert i kinomarkedet i 2008. Til sammenlikning har ca 14 % utelukkende arbeidet med reklame- og oppdragsfilm.

For å få et bilde av hvor mange markeder og sjangre selskapene er engasjert i, har vi talt opp hvor mange av kategoriene fra Figur 28 hvert enkelt selskap har produsert for i 2008. Som vist i Figur 30 er

bredden i produksjonen størst blant produksjonsselskapene i Rogaland, tett etterfulgt av selskapene i Hordaland. Selskapene i de to nordligste vestlandfylkene er derimot i langt større grad konsentrert om et snevrere produktutvalg.

⁵⁶ Kortfilm produseres både for kino og tv, men er plassert i kategorien Kino- og DVD-marked pga av kortfilmens finansieringsmønster. Det bør legges til at kortfilm, i motsetning til spillefilm, også er en sjanger som svært sjelden gir muligheter for å tjene inn igjen produksjonskostnadene.

Virkemidler og offentlig støtte

En regional filmindustri er i betydelig grad avhengig av offentlig støtte. Selv om selskapene henter betydelige midler fra TV-, reklame- og oppdragsmarkedet, er all produksjon for kinomarkedet avhengig av finansiering gjennom ulike offentlige kanaler. Vestlandet ville nok hatt selskaper engasjert i filmproduksjon uten en slik støtte, men av et helt annet omfang og bredde.

Vi har spurt selskapene hvor relevante de ulike virkemidlene som i dag tilbys av nasjonale, regionale og lokale myndigheter er for deres egen virksomhet. Svarene ble gitt på en skala fra 1 til 5 der 1 betyr "ikke viktig i det hele tatt" og 5 betyr "svært viktig". Resultatene som er gjengitt i figur 30 er gjennomsnittsverdier på denne skalaen. Desto høyere gjennomsnitt, jo mer relevant oppfattes virkemidlet.

Figur 31: Ulike virkemidlers relevans (gj.snitt på skala fra 1 til 5)



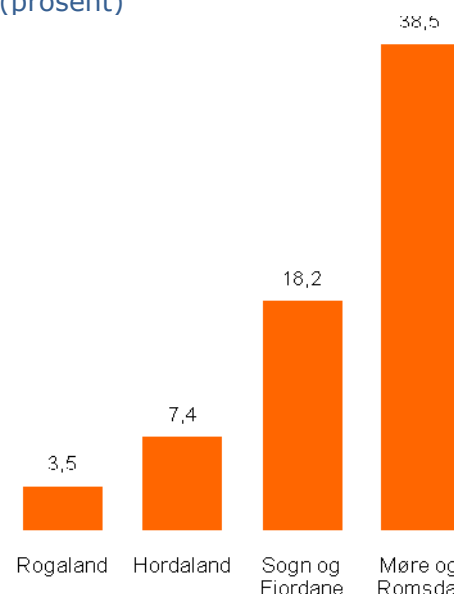
Det første vi legger merke til er at det er relativt små forskjeller mellom de ulike virkemidlene. De fleste vurderes som viktige, om enn i varierende grad. Det er også svært små variasjoner mellom produksjonsselskaper og tjenesteleverandørenes vurderinger. Ikke uventet er det prosjektstøtte som oppfattes som viktigst i begge gruppene. Det er gjennom denne kanalen selskapene får tilført de største summene, og flertallet av filmprosjektene ville ikke latt seg realisere uten en slik støtte.

Begge selskapsgruppene er også svært opptatt av støtte til kompetanseheving. Det er vel heller ikke overraskende at tjenesteleverandørgruppen, som i stor grad består av uavhengige freelancere, er særlig opptatt av stipender til så mange som mulig, mens produksjonsselskapene i større grad vil prioritere langtidsstøtte til selskaper med vekstpotensial. Den siste gruppen vurderer også støtte til synliggjøring og markedsføring som viktig. Nederst på listen finner vi støtte til internasjonalisering og etablering av kulturinkubatorer, et tilbud til selskaper i etableringsfasen som blant annet finnes i Bergen.

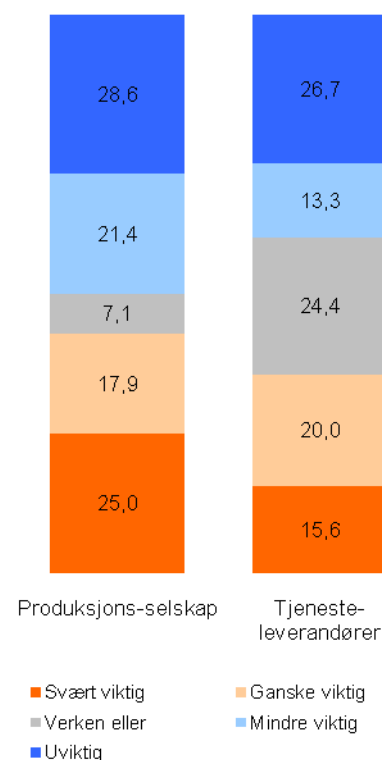
Om vi ser bort fra prosjektstøtten kanalisert gjennom Norsk filminstitutt og de regionale filminstituttene og filmfondene, kommer den direkte offentlige støtten til selskaper og filmarbeidere hovedsakelig fra Innovasjon Norge, fylkeskommunene og kommunene. Vi har spurt selskapene om de har mottatt støtte fra Innovasjon Norge og i tilfelle i hvilken form. Figur 31 viser hva selskapene i de fire fylkene har svart på dette spørsmålet.

Andelen som har mottatt støtte fra Innovasjon Norge er relativt beskjeden i Rogaland og tildels også i Hordaland. Den er derimot betydelig større i Sogn og Fjordane og ikke minst i Møre og Romsdal der nesten 40 prosent av selskapene har mottatt støtte. Dette

Figur 32: Selskap som har mottatt direkte støtte fra Innovasjon Norge (prosent)



Figur 33: Viktigheten av en refusjonsordning for utenlandske produksjoner i Norge (prosent av selskapene)

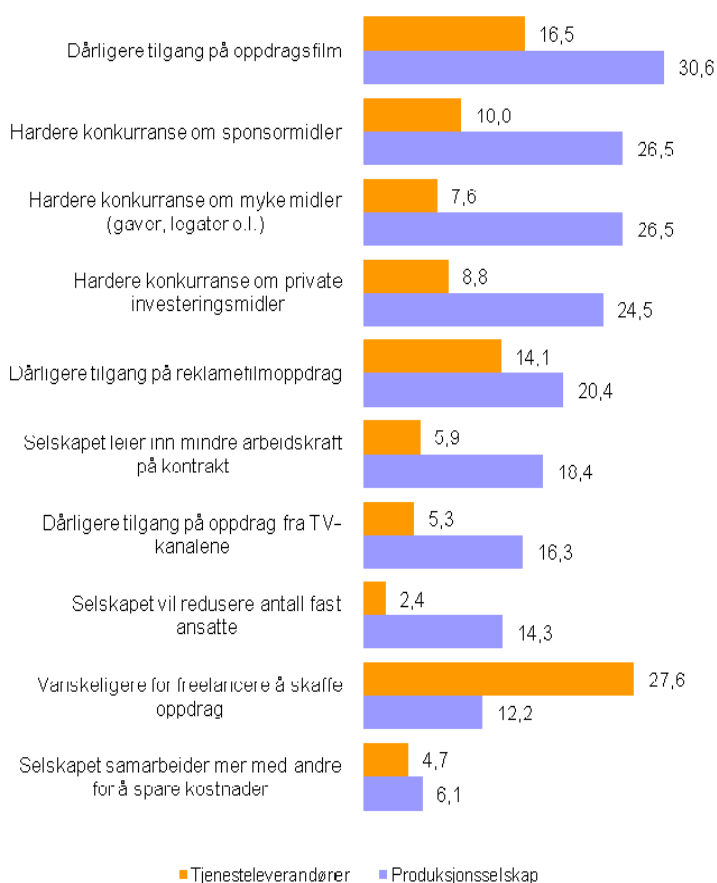


kan skyldes at behovet for støtte er større i fylker hvor filmindustrien i utgangspunktet er svakere utbygd. En alternativ forklaring er at støtten fra de regionale myndighetene er mer beskjeden i disse to fylkene (se kapittel 2). Både i Rogaland og Hordaland er filmnæringen et prioritert satsingsområde i fylkeskommunenes RUP-arbeid.⁵⁷

Stortinget besluttet under behandlingen av *Veiviseren* (St.meld. nr.22, 2006-2007), å innføre en refusjonsordning for utenlandske filmproduksjoner i Norge. Selv om detaljene i ordningen fortsatt ikke er endelig fastlagt, vil den trolig gi utenlandske selskap anledning til å få refundert 15 prosent av de utgiftene som faktureres av norske bidragsytere til de ulike produksjonene. Ordningen er ment som et intensiv for utenlandske selskap til å legge produksjoner til Norge og til å benytte norske produksjonsmiljø og filmarbeidere i

disse prosjektene.

Figur 34: Virkninger av finanskrisen (prosent av selskapene som oppgir at hver enkelt påstand er relevant for dem)



Vi spurte selskapene hvor viktig gjennomføringen av denne ordningen vil være for deres eget selskap. Mest overraskende er det kanskje at så mange som en tredjedel av produksjonsselskapene og nærmere to tredjedeler av tjenesteleverandørene ikke kjenner til denne ordningen. Av de som kjenner ordningen er svarene relativt balanserte – andelen som mener ordningen er viktig, er omtrent den samme som de som mener ordningen ikke er av betydning for deres eget selskap. Ordningen vurderes som mer positiv blant selskaper fra Hordaland enn blant selskaper i Rogaland. Utover dette er det ikke mulig å finne noen konsistente mønstre i selskapenes vurderinger av denne refusjonsordningen.

⁵⁷ Den mest utbredte støtteformen som er mottatt, er etablererstøtte. Noen har også mottatt reisestipend av beskjeden størrelse og støtte til profilering og internasjonisering.

En regional filmindustri møter finanskrisen

Undersøkelsen av den vestlandske filmindustrien er gjennomført knapt et år etter at finanskrisen gjorde sitt inntog. På grunn av sin avhengighet til det offentlige støtteapparatet, er filmproduksjon i utgangspunktet ikke en spesielt konjunkturfølsom næring. Bevilgningene fra Norsk filminstitutt og andre regionale og lokale offentlige kilder blir ikke redusert selv om deler av privat sektor sliter. Heller ikke er kinobesøket i vesentlig grad påvirket av konjunktursvingningene.

Det er likevel grunn til å tro at krisetendensene i andre deler av næringslivet har hatt ulike indirekte virkninger på den regionale filmindustriens muligheter. For det første har reduksjonene i næringslivets reklamebudsjett ført til færre oppdrag for de som er avhengig av inntekter fra produksjon av reklamefilm. Forvitringen av reklamemarkedet har også rammet de kommersielle TV-stasjonene, ikke minst TV2, som tradisjonelt har vært en viktig kjøper av produksjoner og produksjonstjenester fra lokale tilbydere. Det er også grunn til å tro at markedet for oppdragsfilm har vært negativt påvirket av finanskrisen. Endelig er det rimelig å anta at tilførselen av støttemidler og investeringskapital fra private aktører og fond har blitt redusert i denne perioden.

For å få et bedre bilde av disse forholdene, presenterte vi selskapene for en rekke påstander om finanskrisens mulige virkninger, og ba dem vurdere hvilke av disse påstandene som passet for dem. Resultatene er gjengitt i figur 33 for produksjonsselskap og tjenesteleverandører hver for seg.

Det første vi noterer oss er at produksjonsselskapene jevnt over ser ut til å oppleve finanskrisen på en annen måte enn tjenesteleverandørene. Dette er for så vidt naturlig. Det er produksjonsselskapene som står i sentrum for produksjonen og som må forholde seg til markeder, kjøpere og finansieringskilder. Tjenesteleverandørene er, som nevnt tidligere, i utstrakt grad freelancere og opplever først og fremst finanskrisen som en reduksjon i oppdrag fra produksjonsmiljøene.

Når det gjelder produsentselskapene, er det reduksjonen i tilgangen på oppdragsfilm som er av størst betydning (30 prosent). Dette er som forventet, gitt at vi tidligere har slått fast at det er i dette markedssegmentet flest selskaper er engasjert (se figur 29). Deretter følger skjerpet konkurranse om ulike former for kapitaltilførsel fra det private markedet, dvs. sponsormidler, gaver og legater og investeringskapital (rundt 25

prosent). Reduksjon i tilgang på reklameoppdrag oppgis av rundt 20 prosent av selskapene og reduksjon i tilgang på oppdrag fra TV-stasjonene av ca. 16 prosent.⁵⁸

Om vi ser på de ulike fylkene hver for seg, er det selskapene i Møre og Romsdal som mer enn andre oppgir at de har vært negativt berørt av finanskrisen. Deretter følger selskapene i Hordaland. Minst berørt av finanskrisen er i følge vårt materiale, filmselskapene i Sogn og Fjordane.

Når det gjelder mulige tilpasninger til finanskrisens konsekvenser, oppgir vel 18 prosent av produksjonsselskapene at de leier inn mindre arbeidskraft på korte kontrakter og rundt 14 prosent oppgir at de har eller planlegger å redusere den faste staben. Derimot er det svært få som har svart på utfordringene ved å samarbeide tettere med andre selskap.

Om vi konsentrerer oss om produksjonsselskap med mer enn to ansatte, oppgir imidlertid hele 37 prosent at de leier inn mindre arbeidskraft på kortere kontrakter. I denne gruppen er det også rundt 37 prosent som har redusert, eller planlegger å redusere, den faste staben som en følge av finanskrisens virkninger. Med tanke på at det er denne gruppen av selskap vi finner motorene i næringen som i betydelig grad skaper aktivitet og virksomhet for andre, gir utviklingen grunn til bekymring. At knapt 28 prosent av tjenesteleverandørene oppgir at det har blitt vanskeligere å skaffe seg oppdrag, er et uttrykk for det samme. Finanskrisen har redusert selskapenes muligheter for inntjening fra reklame- og oppdragsmarkedet og har samtidig ført til en reduksjon i tilførselen av myk og hard kapital fra private støttespillere. Om utviklingen fortsetter, vil dette etter all sannsynlighet føre til en reduksjon i aktiviteter og aktører i den vestlandske filmnæringen i tiden framover.

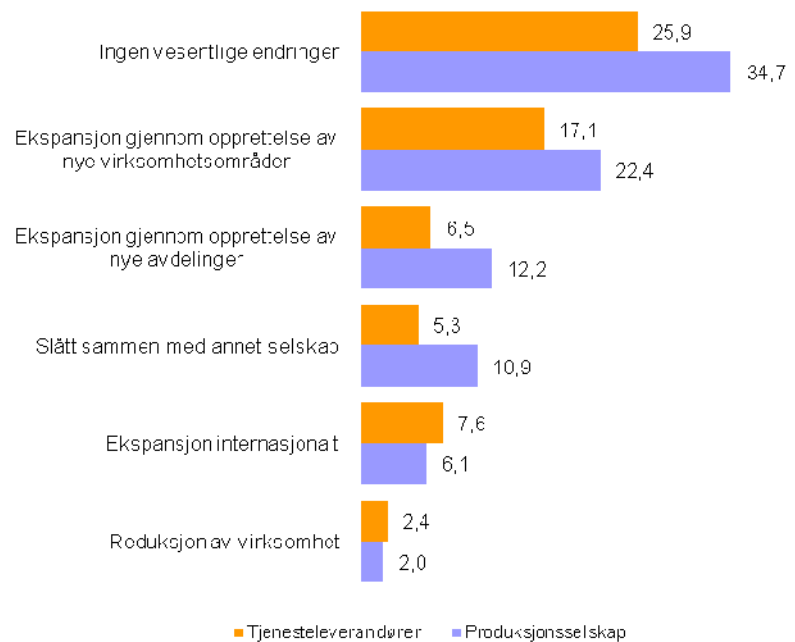
Fremtiden

I lys av dette er det også interessant å se hvordan aktørene i filmnæringen vurderer fremtiden. I undersøkelsen spurte vi om hva som er den mest sannsynlige utviklingen for selskapene de nærmeste tre årene: ulike former for ekspansjon, stabilitet eller reduksjon. Svarene på disse spørsmålene gir oss muligheter til å vurdere hvor ekspansiv filmnæringen på Vestlandet er og hvor ambisiøse aktørene er når det gjelder utviklingen innenfor en forholdsvis kort tidshorisont. Resultatene er gjengitt i figur 34 som viser hvor stor andel av selskapene som har krysset av for de ulike alternativene. Merk at det har var mulig å velge mer enn ett alternativ. Resultatene summerer derfor ikke til 100 prosent.

⁵⁸ Av de som har oppgitt hvilke TV-stasjoner de opplever redusert tilgang på oppdrag fra, har tre fjerdedeler nevnt TV2, en fjerdedel NRK. Andre stasjoner som oppgis er TV Norge og TV Nordvest.

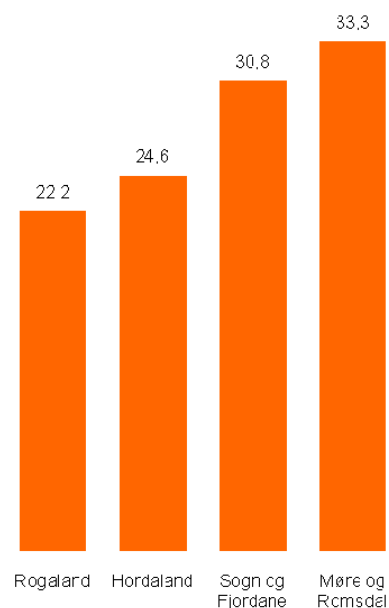
Det første vi bør merke oss, er at en forsvinnende liten andel (rundt to prosent) av selskapene forventer at virksomheten vil bli redusert de nærmeste tre årene. Dette står i kontrast til konklusjonen vi nettopp trakk når det gjelder virkningen av finanskrisen. Vi ser også at rundt en tredjedel av produksjonsselskapene og en fjerdedel av tjenesteleverandørene vurderer status quo som den mest sannsynlige utviklingen.

Figur 35: Mest sannsynlige utvikling de nærmeste tre årene (prosent av selskapene som har valgt de ulike alternativene)



Prosentandelene blant produksjonsselskapene som forventer ulike former for ekspansjon varierer fra vel 22 prosent når det gjelder nye virksomhetsområder til rundt seks prosent når det gjelder internasjonal ekspansjon. Tjenesteleverandørene ligger jevnt over lavere på disse alternativene, bortsett fra når det gjelder ekspansjon utenfor landets grenser. Det mer nøytrale alternativet "slått sammen med annet selskap" som både kan være en vekststrategi og signalisere en ren omstrukturering, er valgt av rundt elleve prosent av produksjonsselskapene og vel fem prosent av tjenesteleverandørene.

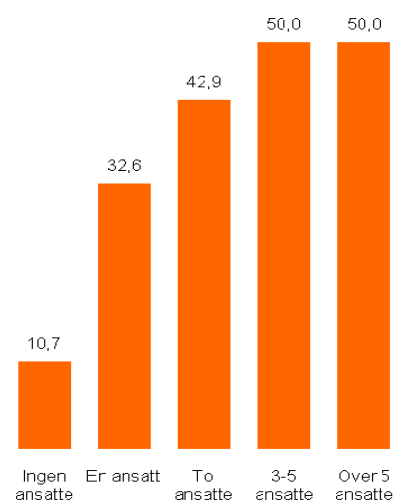
Figur 36: Selskap som forventer en eller annen form for ekspansjon de nærmeste tre årene, fylke(prosent)



Resultatene viser også at nøyaktig hvert fjerde selskap forventer ekspansjon i en eller annen form.⁵⁹ Disse andelene er identiske blant produksjonsselskap og tjenesteleverandører. Noe overraskende finner vi de mest ambisiøse selskapene i Sogn og Fjordane og Møre og Romsdal (se Figur 36). En mulig forklaring på dette kan være at vi her står overfor yngre, mer fragmenterte og til nå mindre utviklede næringer enn i Hordaland og Rogaland og at den interne konkurransen mellom aktørene derfor er mindre skarp.

Figur 37 viser at det er de største selskapene som har de høyeste forventningene når det gjelder videre ekspansjon. Blant selskap med tre ansatte eller mer, forventer halvparten ekspansjon i en eller annen form. Den tilsvarende andelen blant de aller minste selskapene uten fast ansatte, er ikke høyere enn 10 prosent. Om disse forventningene skulle bli omsatt i konkrete resultat, vil vi kunne få en utvikling i retning av flere større enheter. Dette vil uten tvil være en styrke for den vestlandske filmnæringen som i altfor stor grad er sammensatt av små og finansielt svake selskap.

Figur 37: Selskap som forventer en eller annen form for ekspansjon de nærmeste tre årene, ansatte (prosent)



Konklusjoner

Filmnæringen på Vestlandet har sitt tyngdepunkt i Hordaland og Rogaland. Bergen har den klart største konsentrasjonen av filmselskaper, med Stavanger som en god nummer to. Dette bekrefter at filmproduksjon langt på vei er en urban aktivitet hvor nærhet mellom aktørene er en forutsetning for at en hovedsakelig prosjektbasert produksjonsform skal fungere.

Filmnæringen er forholdsvis ung og flertallet av selskapene har vokst frem i løpet av de aller siste årene. Flertallet av selskapene er også svært små og har en svak og usikker økonomi. Næringen er i stor grad avhengig av et fåtall større og mer veletablerte aktører som gjennom sine filmprosjekter skaper aktivitet og sysselsetting for en stor underskog av småselskap, uavhengige filmarbeidere og tjenesteleverandører.

Svært mange av selskapene er avhengige av inntekter fra oppdrags- og reklamefilmmarkedet. Dokumentarfilm, først og fremst for TV-markedet, er også viktig

⁵⁹ Disse andelene er beregnet ved å se på hvilke selskap som tilsammen har krysset av for ett eller flere av de tre alternativene som signaliserer ekspansjon, dvs. nye tjenestoområder, nye avdelinger eller internasjonal ekspansjon.

for den vestlandske filmnæringen. Det er aktivitetene i disse markedene som gir kontinuitet og gir selskapene muligheter for å holde seg flytende over tid. Det er trolig også aktivitetene i disse markedene som gir enkelte av selskapene muligheter for å delta i det langt mer usikre kinomarkedet.

Finanskrisen har redusert tilgangen på prosjekter i oppdrags- og reklamefilmmarkedet og har også gjort kampen om midlene fra private givere og investorer betydelig hardere. Dette har ført til reduksjoner, eller planer om reduksjoner, i aktivitetene til vel en tredjedel av de større selskapene. I neste runde vil dette ramme de mindre selskapene som i stor grad er avhengige av de større aktørenes aktiviteter. Aktørene er likevel optimistiske med tanke på framtiden og rundt en fjerdedel av selskapene forventer en eller annen form for ekspansjon i løpet av den kommende treårsperioden.



Kampen om kronene

Filmproduksjon er langt på vei et finansieringsspill. Få eller ingen selskap har ryggrad til å fullfinansiere produksjoner over eget budsjett, både fordi de færreste produksjoner gir utsikt til inntekter som vil kunne overstige produksjonskostnadene, og fordi de få prosjekter som faktisk har et inntjeningspotensial først vil generere inntekt lenge etter at utgiftene er påført. Produsentene er derfor avhengig av å samle bidrag fra en rekke ulike tilskudd- og finansieringsordninger for å få sine prosjekt gjennomført.

Nåløyene er trange - trolig blir flertallet av de planene og utviklingsprosjektene som produksjonsselskapene arbeider fram, aldri realisert. For å sikre en rimelig kontinuitet i arbeidet, er selskaper av en viss størrelse derfor avhengig av å til enhver tid ha flere prosjekter under utvikling. Dette kan være en tøff utfordring, både fordi det vanligvis er vanskeligere å skaffe midler til utvikling og fordi egenfinansieringen derfor må blir større. Selskaper med en omfattende portefølje av utviklingsprosjekter vil derfor alltid måtte ta en betydelig grad av risiko.

For å få et bedre bilde av hvordan filmproduksjonen på Vestlandet finansieres, har vi samlet et omfattende materiale av detaljerte finansieringsplaner for over 130 filmprosjekt. Alle produksjonsselskap i de fire vestlandsfylkene som hadde prosjekter under utvikling eller produksjon i 2008, ble tilsendt skjema for utfylling.⁶⁰ Hele 93 prosent av disse selskapene returnerte skjema i utfylt stand. Det er derfor grunn til å tro at det materialet vi har samlet inn, er forholdsvis komplett. Alle innsendte skjema er sammenholdt og eventuelt justert mot tildelingsinformasjon fra Vestnorsk Filmsenter, Filmfondet Fuzz, Filmkraft Rogaland og Norsk filminstitutt⁶¹. På bakgrunn av disse kontrollene, er det vårt inntrykk at kvaliteten på finansieringsinformasjonen er god.

Fordi mange prosjekter, både i utviklings- og produksjonsfasen, strekker seg over mer enn ett år, er det rimelig å anta at tallet på produksjoner i vårt materiale, er noe større enn det man kan kalle en normal årgang av produksjoner fra det vestlandske filmmiljøet. Produksjoner som både har vært under utvikling og produksjon i 2008 er tatt med bare en gang og normalt som produksjonsprosjekt.

⁶⁰ Samtlige produksjonsselskaper ble først ringt opp for å avgjøre om de hadde prosjekter under utvikling eller produksjon i 2008. Alle som svarte bekreftende på dette, ble tilsendt et detaljert Excel-skjema som skulle utfylles for hver enkelt av de aktuelle produksjonene. Skjemaene ble returnert per e-post og eventuelle mangler eller inkonsistens er oppklart over telefon.

⁶¹ Når det gjelder Norsk Filminstitutt har vi bare hatt tilgang til detaljerte tildelingsdata fra 2008. Enkelte av produksjonene i vårt materiale har fått innvilget tildeling i 2007. Disse opplysningene har vi derfor ikke hatt muligheter til å kontrollere.

Materialet omfatter bare film for kino- og TV-markedet, dvs. kortfilm, spillefilm, TV-drama og -serier og dokumentarfilm. Oppdragsfilm (som i følge figur 28 engasjerer flest produksjonsselskap på Vestlandet) og reklamefilm er holdt utenfor.

Det bør også presiseres at filmer spilt inn på Vestlandet av produsenter som selv ikke er lokalisert i ett av de fire vestlandsfylkene, ikke er tatt med. Det er produksjonsselskapets kontoradresse som er avgjørende for den geografiske lokaliseringen av produksjonene, ikke innspillingsstedet.

Produksjoner og utviklingsprosjekt i 2008

Tabell 13 viser hvordan de 131 produksjonene vi har informasjon om, fordeler seg på sjanger og stadium i produksjonsprosessen. Mens 73 prosjekt var under utvikling i 2008, ble 58 prosjekt satt i produksjon. Gruppen av produksjoner omfatter hele fem spillefilmer, 17 kortfilmer og 35 dokumentarfilmer (hvorav ni er dokumentarserier). Det er også verdt å merke seg at ytterligere 21 spillefilmer var under utvikling i 2008.

Tabell 13: Filmprosjekt med finansiering i 2008 fordelt på sjanger og stadium

	Produksjon			Utvikling		
	Sum	Gj.snitt	Antall	Sum	Gj.snitt	Antall
Spillefilm	52 600 792	10 520 158	5	7 245 867	345 041	21
Kort fiksjon	13 299 329	782 313	17	4 446 200	404 200	11
Serie fiksjon	26 000 000	26 000 000	1	1 122 885	224 577	5
TV-drama				80 000	80 000	1
Enkeltstående dokumentar (TV og kino)	30 755 808	1 182 916	26	14 222 032	507 930	28
Serie dokumentar	35 960 090	3 995 566	9	5 655 368	807 910	7
SUM	158 616 019		58	32 772 352		73

Samlet budsjett for de 131 prosjektene er over 191 mill kroner. Av disse går hovedtyngden (rundt 83 prosent) til produksjon. Spillefilmer under produksjon utgjør naturlig nok en betydelig del av dette beløpet. De gjennomsnittlige budsjettene for de fem spillefilmene er likevel forholdsvis lavt når vi vet at det gjennomsnittlige budsjettet for norske langfilmer ligger rundt 16 mill. kroner.⁶² Dette skyldes at en av filmene, Frost, er en co-produksjon med et utenlandsk selskap og at det bare er de norske bidragene til totalbudsjettet som er tatt med i våre tall. Blant de fem spillefilmene finner vi også

⁶² *Veiviseren* – for det norske filmøftet (2006-2007), s. 35

lavbudsjettproduksjonen Fjorden XY. Om disse to filmene holdes utenfor, er gjennomsnittsbudsjettet for spillefilmene ca. 14.5 mill.

I materialet finner vi en fiksjonsserie med et svært høyt produksjonsbudsjett. Dette er animasjonsserien Vennebyen som var under produksjon i 2008, men hvor det oppgitte budsjettet vil dekke produksjon over en lengre periode enn ett år.

De 35 dokumentarfilmene som var under produksjon, hadde et samlet budsjett på nesten 67 mill kroner. Gjennomsnittsbudsjettene for enkeltstående dokumentarer var på ca. 1.2 mill og på dokumentarserier på knapt 4.0 mill.

I tabell 14 nedenfor er de samme prosjektene fordelt på hjemstedsfylket til produksjonsselskapet som står bak produksjonene:

Tabell 14: Filmprosjekt med finansiering i 2008 fordelt på produksjonsselskapets fylke og stadium

	Produksjon			Utvikling		
	Sum	Gj.snitt	Antall	Sum	Gj.snitt	Antall
Hordaland	132 314 935	2 940 332	45	29 901 552	506 806	59
Rogaland	19 856 584	1 805 144	11	2 870 800	205 057	14
Møre og Romsdal	6 444 000	6 444 000	1			
Sogn og Fjordane ⁶³						
SUM	158 616 019		58	32 772 352		73

Som oversikten viser, er nesten hundre prosent av aktiviteten på produksjons- og utviklingssiden innenfor disse sjangrene lokalisert i Hordaland og Rogaland. Hordaland alene står for rundt 80 prosent av prosjektene og nesten 85 prosent av budsjettene. Gjennomsnittstørrelsen per prosjekt, regnet i budsjettkroner, er også betydelig høyere i Hordaland enn i Rogaland - for utviklingsprosjekter over dobbelt så høy. Møre og Romsdal har ett større prosjekt, spillefilmen Frost.

Den geografiske konsentrasjonen som ble diskutert i kapittel 3, er med andre ord enda mer markert om vi tar utgangspunkt i hva som faktisk blir produsert. En viktig grunn til dette er at de selskapene som initierer og gjennomfører filmproduksjoner er enda mer konsentrert enn de medvirkende aktørene. Det er også selvsagt mulig at vi ikke har vært like dyktig til å fange opp de prosjektene som er blitt gjennomført i de to nordligste fylkene og at materialet derfor ikke er hundre prosent representativt.

⁶³ Desverre var det ingen av produksjonsselskapene i Sogn og Fjordane som returnerte skjemaer med finansieringsinformasjon

Finansieringskilder

Finansiering av filmprosjekt kommer fra en rekke ulike kilder. Det enkelte prosjekt vil sjelden basere seg på bare en kilde, men bygge et budsjett basert på tilskudd, gaver og investeringer fra en rekke ulike ordninger og aktører, inkludert selskapets egeninnsats.

Tabell 15 viser fordelingen på finansieringskilder for samtlige prosjekt i vårt materiale fordelt på kilde og stadium i produksjonsprosessen. I tillegg til støttebeløp, viser også tabellen hvor stor prosentandel de ulike finansieringskildene utgjør for de to stadiene.

Tabell 15: Summerte budsjetter for samtlige produksjoner fordelt på finansieringskilder og stadium

Finansieringskilde	Produksjon		Utvikling	
	Beløp	%	Beløp	%
Filmsentre	8 292 500	5,2	5 576 150	17,0
Filmfond	6 445 000	4,1	100 000	0,3
Kommuner og fylker	3 630 000	2,3	517 500	1,6
Andre regionale offentlige midler	4 465 000	2,8	235 000	0,7
Gaver, legater, stiftelser, sparebanker	6 308 750	4,0	1 815 000	5,5
Privat finansiering, sponing	6 414 000	4,0	670 000	2,0
Privat finansiering, investering	35 900 000	22,6	625 000	1,9
Privat finansiering, annet	760 000	0,5	21 883	0,1
TV og kringkasting, co-produksjon, investering	21 002 200	13,2	5 339 095	16,3
TV og kringkasting, visningsretter	11 319 823	7,1	428 000	1,3
Norsk filminstitutt	24 648 119	15,5	4 657 339	14,2
Annen nasjonal offentlig finansiering	4 512 550	2,8	2 162 000	6,6
Internasjonal finansiering	6 944 487	4,4	315 000	1,0
Egenfinansiering, eget selskap	13 847 309	8,7	8 429 058	25,7
Egenfinansiering, samarbeidende selskap	4 126 278	2,6	1 881 327	5,7
SUM	158 616 016	100	32 772 352	100

Nedenfor følger en beskrivelse av hver av disse finansieringskildene og deres rolle i det totale bildet. Senere i kapitlet vil vi se nærmere på fordelingen på finansieringskilder for de ulike sjangrene hver for seg.

Filmsentre:

Vestlandsregionen har to filmsentre; Vestnorsk Filmsenter med base i Bergen og Vestlandet som virkeområde, og Filmkraft Rogaland med base i Stavanger. Merk at Filmkraft også fungerer som regionalt filmfond (se nedenfor). Filmsentrene mottar bevilgning over statsbudsjettet som er øremerket for utviklings- og produksjonsstøtte til

kort- og dokumentarfilm. Disse midlene skal også brukes til kompetansehevende tiltak for bransjen og til tiltak for barn- og unge. Midler som filmsentrene mottar fra andre kilder, vil kunne benyttes til andre typer støttetiltak, også støtte til andre produksjoner fra sjangre.

De regionale filmsentrene har bidratt med ca. 8.3 mill. i produksjonsstøtte og knapt 5.6 mill. i utviklingsstøtte til prosjektene i vårt materiale. Dette utgjør ca. fem prosent av de totale produksjonsbudsjettene og hele 17 prosent av utviklingsbudsjettene. Filmsentrene spiller med andre ord en avgjørende rolle når det gjelder støtte til film i den kritiske utviklingsfasen.

Rundt 10 mill av de totale midlene fra regionale filmsentre kommer fra Vestnorsk Filmsenter. Filmkraft Rogaland har bidratt med ca. 4.6 millioner i denne perioden.

Tabell 16: Fordeling av midler fra regionale filmsentre

	Produksjon	Utvikling	Totalt
Vestnorsk Filmsenter	5 752 500	4 212 000	9 964 500
Filmkraft Rogaland	2 360 000	1 166 650	4 631 600
Andre filmsentre (fra andre landsdeler)	180 000	197 500	377 500

Regionale filmfond:

Regionale filmfond disponerer offentlig og privat risikokapital for investering i kommersielle filmprosjekt med utsikt om inntjening. De to filmfondene i regionen, Filmfondet Fuzz og Filmkraft Rogaland, er begge initiert og eid av lokale offentlige myndigheter. Fuzz eies av Bergen kommune og har hele Vestlandet som virkeområde, med hovedfokus fra Hordaland og nordover. Filmkraft eies av Rogaland fylkeskommune og Stavanger, Haugesund og Randaberg kommune. Målsettingen for fondene er å mobilisere regional investeringskapital, i første rekke privat. Som et incentiv for dette, er det innført en prøveordning hvor staten gir årlige tilskudd som fondene må matche med et tilsvarende regionalt bidrag. I følge forskriftene for denne prøveordningen, kan de statlige midlene ikke benyttes til støtte av langfilmprosjekt som får produksjonsstøtte av Norsk filminstitutt. Dette har naturlig nok gjort det vanskelig for de regionale filmfondene å finne kommersielt interessante investeringsobjekt for disse midlene. Når det gjelder de lokale midlene, står fondene fritt til å investere der de vil.

De regionale filmfondene har bidratt med vel 6,5 mill. til prosjektene fra 2008. Hovedtyngden av dette (79 prosent) er investeringer gjort av Filmfondet Fuzz.

Kommuner og fylkeskommuner:

I tillegg til å støtte filmselskap og filmarbeidere på andre måter, gir en del fylkeskommuner og kommuner også direkte tilskudd til filmproduksjoner. Som vi har sett i kapittel 2, vil dette ofte være produksjoner som benytter fylket eller kommune som opptakssted eller som på annen måte bidrar til å spre informasjon om eller markedsføre det geografiske området. Merk at disse midlene kommer i tillegg til eventuelle indirekte tilskudd til regionale filmsentre og filmfond og også eventuelle kommunale investeringer i filmprosjekt.

Fylkeskommunene og kommunene på Vestlandet gav til sammen 3.6 mill. til filmproduksjoner og ytterligere en halv million til prosjekter under utvikling i 2008. Hvordan summen av disse beløpene fordeler seg på kommuner og fylkeskommuner er gjengitt i tabell 17:

Tabell 17: Tilskudd fra kommuner og fylkeskommuner til produksjoner⁶⁴

Kommune/fylkeskommune	Beløp	Kommune/fylkeskommune	Beløp
Rogaland fylkeskommune	45 000	Møre og Romsdal fylke	788 000
Stavanger kommune	50 000	Ålesund	500 000
Haugesund kommune	10 000	Giske	100 000
Karmøy kommune	100 000	Ørsta	40 000
Rogaland, sum:	205 000	Møre og Romsdal, sum:	1 428 000
Hordaland fylkeskommune	505 000	Sogn og Fjordane fylkeskommune	190 000
Bergen kommune	550 000	Luster kommune	150 000
Odda kommune	510 000	Eid kommune	20 000
Tysnes kommune	165 000	Sogn og Fjordane, sum:	360 000
Kvam kommune	92 000		
Ullensvang	80 000	Ukjent kommune	60 000
Ulvik	60 000		
Eidfjord	130 000	Totalt:	4 147 500
Jondal	2 500		
Hordaland, sum:	2 094 500		

Hordaland alene står for vel to av disse millionene. Her er det også forholdsvis mange kommuner som har bidratt. Også bidragene fra Møre og Romsdal er høye, tatt i betraktning av at dette hovedsakelig er tilskudd til én produksjon – spillefilmen

⁶⁴ Det er en del diskrepanser mellom denne oversikten og den tilsvarende tabell 7 i kapittel 2. Dette skyldes bl.a. at tabell 17 ikke inkluderer oppdrags- og reklamefilm og produksjoner gjennomført av selskap som ikke er fra Vestlandet. Trolig skyldes også noen av diskrepansene mangler ved datamaterialet, både det som er gitt oss av kommuner og fylkeskommuner og det som er innsamlet fra produksjonselskapene.

The Frost. I Rogaland er det rimelig å tro at hovedtyngden av kommunale og fylkeskommunale filmtilskudd kanaliseres gjennom Filmkraft.

Andre regionale offentlige midler:

Denne kategorien inkluderer en rekke ulike organisasjoner og enheter, blant annet Innovasjon Norges fylkesenheter, utdanningsinstitusjoner, regionråd og destinasjonsselskap, samt Stavanger 2008 - organisasjonen som ble opprettet i forbindelse med kulturbyåret i Stavanger. Vi har også tatt med Filmforum Sørvest i denne gruppen, selv om dette strengt tatt er en interesseorganisasjon for filmarbeidere i Rogaland. Dette fordi organisasjonen mottar driftsstøtte fra fylkeskommunen og Stavanger kommune.

Tabell 18: Tilskudd fra andre regionale offentlige enheter til produksjoner

Enhet	Beløp
Stavanger 2008 (kulturbyen)	2 330 000
Innovasjon Norge, Møre og Romsdal	1400000
Universitetet i Bergen	450 000
Høgskolen i Bergen	400 000
Filmforum Sørvest	70 000
Regionråd (navn ikke oppgitt)	25 000
Dovre (destinasjonsselskap)	15 000
Destinasjon Haugalandet	10 000
Sum:	4 700 000

Til sammen 4.7 millioner ble gitt i tilskudd fra disse enhetene, hvorav Stavanger 2008 stod for ca. halvparten.

Gaver, legater, stiftelser, sparebanker:

Dette er en samlekategori som omfatter organisasjoner, legater, fond, allmennyttige stiftelser og banker som har gitt tilskudd på ikke-kommersielt grunnlag. Sponsoravtaler og investeringer er med andre ord holdt utenfor i disse tallene.

Godt over 8.1 mill. kroner kommer fra disse finansieringskildene i 2009. Hovedtyngden av dette er støtte fra stiftelsen Fritt ord og fra ulike sparebanker i regionene, ikke minst Sparebanken Vest i Bergen som alene har bidratt med vel 2.5 mill.

Tabell 19: Gaver og tilskudd fra private bedrifter, legater, stiftelser og banker

Organisasjon	Beløp	Organisasjon	Beløp
Fritt ord	3 925 000	Sparebanken Vest	2 555 000
Hauge-Tveitt-jubileet	250 000	Sparebanken Møre	500 000
Stiftelsen Kjell Holm	100 000	Hardingbanken	200 000
Tyssefaldene	90 000	Luster Sparebank	150 000
Hydro Energi	60 000	Sparebanken Sogn og Fjordane	100 000
Spor, Jæren	50 000	Sparebanker, sum:	3 505 000
Banksjef Patrick Dall Volckmars legat	40 000		
Familie og medier	20 000	Totalt:	8 123 750
Hardingtonar	20 000		
Stiftelsen Neptun	15 000		
LO	18 750		
Diverse fjellstyrer	15 000		
Rådet for folkemusikk	10 000		
Nynorsk kultursentrum	5 000		
Sum:	4 618 750		

Privat finansiering, sponsing og investeringer:

I denne kategorien finner vi hovedsakelig private selskap og investorer som har bidratt til finansiering av filmprosjekt basert på kommersielle kriterier. Dette gjelder sponsormidler så vel som rene investeringer. Privat investering i film blir gjort med en forventning om fortjeneste dersom prosjektet skulle gå med overskudd. Kategorien inkluderer også organisasjoner og i et par tilfeller kommuner som har investert i film på kommersielt grunnlag.

Vel 7 mill. kroner er blitt stilt til disposisjon som sponsormidler til filmprosjekt i 2008 og hele 36.6 mill kroner som rene investeringer. I tillegg kommer en knapp million under kategorien Annet. Av hensyn til investorenes anonymitet oppgis ikke enkeltsummer og navngitte investorer. Merk at private investorer som kanalisere sine investeringsmidler gjennom Filmfondet Fuzz og Filmkraft Rogaland, ikke er med i disse tallene.

TV-stasjoner og distribusjon etc:

TV-stasjoners finansiering av filmproduksjoner baseres på to ulike modeller. For det første kan TV-stasjonene gå inn som medeier og eventuelt co-produsent og på denne måten investere midler i filmprosjektet. En alternativ modell er at produksjonsselskapene selv finansierer produksjonen gjennom en kombinasjon av ekstern støtte og egeninnsats, for deretter å selge visningsrettigheter til TV-stasjonene.

Det innsamlede materialet viser at det er den første modellen som er av størst betydning. Godt over 26 millioner kroner ble investert av TV-selskaper i filmproduksjoner på Vestlandet i 2008. I tillegg ble det kjøpt visningsretter for nærmere 12 millioner. TV-stasjonene er slik sett en vesentlig bidragsyter til den vestlandske filmindustrien.

Tabell 20: Investering og kjøp av visningsrett - TV og distribusjon

Investering, co-produksjon	Beløp	Kjøp av visningsrett	Beløp
NRK	13 334 095	TV2	4 250 000
TV2	12 360 000	SF Norge	3 050 000
SF Norge	500 000	NRK	2 280 000
Andre	147 200	Canal +	1 100 000
		TVP, Polen	412 000
		ZD/ARTE, Tyskland	233 530
		Andre	422 293
Sum:	26 341 295	Sum	11 747 823

Når det gjelder investering og co-produksjon er NRK og TV2 mer eller mindre enerådende og også relativt jevnstore. Kjøp av visningsretter er foretatt av et noe større antall selskap i Norge så vel som internasjonalt. Her er det TV2 som har bidratt mest, etterfulgt av SF Norge⁶⁵ og NRK.

Norsk filminstitutt:

Norsk filminstitutt forvalter de sentrale statlige tilskuddsordningene til filmproduksjon i Norge. Dette gjelder en rekke ulike ordninger rettet inn mot prosjektutvikling så vel som produksjon og lansering. Enkelte ordninger er basert på konsulentvurdering og kunstneriske kriterier, andre avgjøres etter en vurdering av filmprosjektens markedspotensial. Norsk filminstitutt har støtteordninger for alle sjangre, inkludert dataspill og andre interaktive produksjoner.

Norsk filminstitutt fordelte 177 millioner kroner som utviklings- og produksjonstilskudd til filmprosjekt i 2008. Lanserings- og billettstøtte er her holdt utenfor. I følge opplysninger fra instituttet, gikk 12.5 millioner, eller ca. 7 prosent av disse midlene, til filmprosjekt på Vestlandet.⁶⁶ I følge vårt materiale har hele 29.3 millioner kroner blitt fordelt fra Norsk filminstituttets budsjetter. Dette skyldes blant annet at vi, som nevnt tidligere, også har

⁶⁵ SF Norge, som først og fremst er en kino- og DVD-distributør, er tatt med i denne kategorien fordi de har gitt minimumsgarantier for enkelte prosjekter.

⁶⁶ I disse tallene er direkte støtte til produksjonsselskaper samt utviklings- og lanseringstilskudd holdt utenfor.

med en rekke filmer som fikk bevilgning i 2007. Rundt 85 prosent av tilskuddene fra Norsk filminstitutt har støttet filmer under produksjon, resten er ulike former for utviklingsstøtte.

Tabell 21: Tilskudd fra Norsk filminstitutt

	Produksjon	Utvikling
Enkeltstående dokumentar (tv og kino)	4 360 000	1 205 000
Kort fiksjon	5 035 000	1 950 000
Serie dokumentar	625 000	150 000
Serie fiksjon	0	287 260
Spillefilm	14 628 119	1 065 079
Sum:	24 648 119	4 657 339

Som tabell 21 viser, er 14.6 millioner av Norsk filminstitutts støtte, ulike former for produksjonstilskudd til spillefilmprosjekt. Det resterende beløpet er rimelig likt fordelt mellom kortfilm og dokumentar. Når det gjelder utviklingsstøtte, er det derimot kortfilmprosjekter som har mottatt det største beløpet.

Annen nasjonal, offentlig finansiering

Kategorien annen nasjonal offentlig finansiering inkluderer først og fremst støtte fra Fond for Lyd og Bilde, Norsk Filmutvikling, Film og Kino, Norsk kulturråd o.l. Nærmere 6.7 millioner kroner ble tildelt vestlandske filmprosjekter i 2008 fra disse kildene.

Tabell 22: Annen nasjonal, offentlig finansiering

Enhet	Beløp
Fondet for lyd og bilde	3 329 250
Norsk kulturråd	1 750 000
Universitetet i Oslo	443 000
Norsk filmutvikling	372 300
Forskningsrådet	300 000
Utenriksdepartementet	230 000
Miljøverndepartementet	150 000
Film og kino	100 000
Sum:	6 674 550

Fondet for lyd og bilde⁶⁷ står alene for vel 3,3 millioner av disse midlene og Norsk kulturråd for 1,75 millioner.

Internasjonal finansiering:

Internasjonale finansieringskilder stod for 4.4 prosent av produksjonsbudsjettene og én prosent av utviklingsbudsjettene til prosjekter på Vestlandet i 2008, til sammen 7,25 millioner kroner. Det største beløpet på 1,85 millioner kroner kom fra Nordisk Film- og TV-fond, en tilskuddsordning under Nordisk Råd, som bidrar med toppfinansiering av spillefilm, TV-film og serier og dokumentar i de nordiske landene. Andre større bidragsytere er det russisk-engelske produksjonsselskapet Dreamscanner, Eurimages og Svensk Filminstitutt. Eurimages er opprettet av Europarådet og støtter europeiske samproduksjoner innenfor sjangrene spillefilm og "kreativ dokumentar". EUs Media-program, som gir utviklingsstøtte til film-, fjernsyns- og multimediasprosjekter i EU- og EØS-området har derimot betydd mindre for de vestlandske produksjonsselskapene i 2008. Fullstendig fordeling av den internasjonale støtten er gjengitt i tabell 23.

Tabell 23: Internasjonal finansiering til produksjoner

Enhet	Beløp
Nordisk Film- og TV-fond	1 850 000
Dreamscanner, UK	1 464 000
Eurimages	1 071 200
Svensk Filminstitutt	1 000 000
Ministry of Culture, Poland	700 400
Liverpool 08	650 000
North West Vision, UK	260 000
Media-programmet, EU	165 000
NED, USA	98 887
Sum:	7 259 487

Egenfinansiering:

Kategorien egenfinansiering omfatter produksjonsselskapets, og eventuelt samarbeidende selskapers, egeninnsats i form av direkte kontantinnskudd, kreditter og arbeidsinnsats. Merk at dette er en betydelig snevrere definisjon enn den som benyttes i *Veiviseren* (Filmmeldingen)⁶⁸ hvor all finansiering utenom offentlige tilskuddsordninger

⁶⁷ Fondet for lyd og bilde er opprettet for å gi rimelig godtgjørelse til rettighetshavere for den lovlige kopiering til privat bruk som skjer fra videogrammer og fonogrammer, og for å fremme produksjon og formidling av innspillinger i lyd og/eller bilde.

⁶⁸ *Veiviseren* – for det norske filmområdet (2006/7) s. 36-37

beskrives som egenfinansiering. Nærmere 29 millioner kroner har de vestlandske selskapene bidratt med til utviklings- og produksjonsprosjekter i 2008.

Tabell 24: Egenfinansiering fordelt på sjanger og stadium

	Produksjon		Utvikling	
	Beløp	Egenfinansieringsandel (%)	Beløp	Egenfinansieringsandel (%)
Enkeltstående dokumentar (tv og kino)	5 159 748	16.8	4 942 149	34.7
Kort fiksjon	1 862 329	14.0	979 700	22.0
Serie dokumentar	962 837	2.7	547 868	9.7
Serie fiksjon			46 530	4.1
Spillefilm	9 988 673	19.0	3 754 138	51.8
TV-Drama ⁶⁹			40 000	50.0
Totalt:	17 973 587	11.3	10 310 385	31.5

Tabell 24 viser hvordan selskapene egenfinansiering er fordelt på sjanger og stadium og hvor stor andel egenfinansiering utgjør av de totale budsjettene. For alle produksjonsprosjekter under ett, utgjør egenfinansieringen vel 11 prosent. Variasjonene mellom de ulike sjangrene er imidlertid store. Egenfinansieringen er størst for spillefilm (19 prosent) og enkeltstående dokumentarfilmer (ca. 17 prosent). Også for kortfilm er egeninnsatsen forholdsvis høy (14 prosent), mens den er ubetydelig for dokumentarserier.

Egenfinansieringen er som ventet betydelig høyere i utviklingsfasen enn i produksjonsfasen, hele 31.5 prosent om vi ser alle sjangre under ett. Egenfinansieringen er særlig høy for spillefilmprosjekt hvor over halvparten av midlene (51.8 prosent) går over selskapenes egne budsjett. Den er også høy for enkeltstående dokumentarfilm (34.7 prosent) og til dels også kortfilm (22 prosent). Som nevnt tidligere, er det trolig her den største risikoen for selskapene ligger. Særlig for spillefilm, hvor utviklingsarbeidet er omfattende og nåløyene trange, vil refusjon av flere søknader om produksjonsstøtte på rad lett kunne knekke ryggen til produksjonsselskap som i utgangspunktet har en svak økonomi.

⁶⁹ Inkluderer bare én produksjon

Variasjoner mellom sjangrene

Det er ikke bare egenfinansieringsandelene som varierer på tvers av sjangre. Som vi skal se, er det tildels store variasjoner i finansieringsmønstre mellom de ulike filmkategoriene som er representert i vårt materiale. Vi begynner med kortfilm.

Kortfilm

Kortfilm, eller kort fiksjon som den er blitt omtalt i vårt materiale, er i utgangspunktet en lite kommersiell filmsjanger. Få produksjoner har muligheter til å tjene inn produksjonskostnadene eller gå med overskudd. Dette gjenspeiler seg i finansieringsmønsteret der hovedtyngden av midlene kommer fra offentlige tilskuddsordninger (se tabell 25).

Når det gjelder produksjonsprosjektene innenfor denne sjangeren, bidrar Norsk filminstitutt med ca. 38 prosent og de regionale filmsentrene med vel 22 prosent. Om vi legger til de knapt ni prosent som kommer fra annen nasjonale offentlig finansiering, og de ubetydelige summene fra regionale og lokale offentlige myndigheter, blir bidragene fra offentlige finansieringskilder på vel 70 prosent. De resterende midlene kommer hovedsakelig fra regionale filmfond⁷⁰ og selskapenes egenfinansiering. Verken, gavemidler, privat kapital, TV-selskaper eller internasjonale finansieringskilder, spiller noen vesentlig rolle for kortfilmproduksjoner.

⁷⁰ Selv om regionale filmfond delvis også bygger på offentlige midler - regionale så vel som nasjonale - har vi valgt å ikke inkludere disse i kategorien offentlige tilskudd. For det første inkluderer disse fondene også privat investeringskapital, for det andre er finansieringen gjort etter rene kommersielle kriterier med en forventning om tilbakebetaling og fortjeneste.

Tabell 25: Finansieringsmønster, kortfilm

Finansieringskilde	Produksjon		Utvikling	
	Beløp	%	Beløp	%
Filmsentre	2 985 000	22,4	1 106 500	24,9
Filmfond	1 240 000	9,3		
Kommuner og fylker	42 000	0,3		
Andre regionale offentlige midler	130 000	1,0	70 000	1,6
Gaver, legater, stiftelser, sparebanker	300 000	2,3	40 000	0,9
Privat finansiering, sponsing	75 000	0,6		
Privat finansiering, investering	200 000	1,5		
Privat finansiering, annet	160 000	1,2		
TV og kringkasting, co-produksjon, investering				
TV og kringkasting, visningsretter	95 000	0,7		
Norsk filminstitutt	5 035 000	37,9	1 950 000	43,9
Annen nasjonal offentlig finansiering	1 175 000	8,8	300 000	6,7
Internasjonal finansiering				
Egenfinansiering, eget selskap	1 657 329	12,5	753 000	16,9
Egenfinansiering, samarbeidende selskap	205 000	1,5	226 700	5,1
Sum:	13299329	100,0	4446200	100,0

Når det gjelder utviklingsprosjekter innenfor denne sjangeren, er den offentlige tilskuddsandelen på hele 77 prosent, resten er hovedsakelig egenfinansiering.

Dokumentarfilm

Enkeltstående dokumentarfilmer og dokumentarserier har tildels ulike finansieringsmodeller. Mens enkeltstående dokumentarfilmer lages både for TV-visning og kinomarkedet, vil dokumentarseriene vanligvis produseres for TV.

Finansieringsmønstrene for de to kategoriene av dokumentarfilm er gjengitt i tabell 26 og 27.

Tabell 26: Finansieringsmønster, enkeltstående dokumentar

Finansieringskilde	Produksjon		Utvikling	
	Beløp	%	Beløp	%
Filmsentre	4 062 500	13,2	2 270 000	16,0
Filmfond	150 000	0,5		
Kommuner og fylker	1 413 000	4,6		
Andre regionale offentlige midler	935 000	3,0	165 000	1,2
Gaver, legater, stiftelser, sparebanker	3 158 750	10,3	1 245 000	8,8
Privat finansiering, sponsing	455 000	1,5	200 000	1,4
Privat finansiering, investering	1 050 000	3,4		
Privat finansiering, annet			21 883	0,2
TV og kringkasting, co-produksjon, investering	3 522 200	11,5	2 250 000	15,8
TV og kringkasting, visningsretter	1 434 823	4,7	328 000	2,3
Norsk filminstitutt	4 360 000	14,2	1 205 000	8,5
Annen nasjonal offentlig finansiering	1 520 300	4,9	1 430 000	10,1
Internasjonal finansiering	3 534 487	11,5	165 000	1,2
Egenfinansiering, eget selskap	4 612 348	15,0	4 539 149	31,9
Egenfinansiering, samarbeidende selskap	547 400	1,8	403 000	2,8
Sum:	30755808	100,0	14222032	100,0

Tabell 27: Finansieringsmønster, dokumentarserier

Finansieringskilde	Produksjon		Utvikling	
	Beløp	%	Beløp	%
Filmsentre	1 100 000	3,1	618 000	10,9
Filmfond	450 000	1,3		
Kommuner og fylker			300 000	5,3
Andre regionale offentlige midler	2 000 000	5,6		
Gaver, legater, stiftelser, sparebanker	1 250 000	3,5	430 000	7,6
Privat finansiering, sponsing	5 500 000	15,3	470 000	8,3
Privat finansiering, investering				
Privat finansiering, annet				
TV og kringkasting, co-produksjon, investering	16 980 000	47,2	2 675 000	47,3
TV og kringkasting, visningsretter	4 540 000	12,6		
Norsk filminstitutt	625 000	1,7	150 000	2,7
Annen nasjonal offentlig finansiering	1 642 250	4,6	314 500	5,6
Internasjonal finansiering	910 000	2,5	150 000	2,7
Egenfinansiering, eget selskap	962 837	2,7	367 771	6,5
Egenfinansiering, samarbeidende selskap			180 097	3,2
Sum:	35960087	100,0	5655368	100,0

Enkeltstående dokumentarfilm har et svært sammensatt finansieringsmønster og bygger sine budsjetter med midler fra nesten alle de ulike kategoriene vi har sett på. Den offentlige tilskuddsandelen er forholdsvis lav, 40 prosent for produksjoner og 36 prosent for utviklingsprosjekt. Av disse står de regionale filmsentrene for henholdsvis 13 prosent til produksjon og 16 prosent til utvikling. Enkeltstående dokumentar får også betydelige summer fra private bidragsytere, hovedsakelig i form av ikke-kommersielle tilskudd. TV-stasjonene bidrar med vel 15 prosent til produksjon og en noe høyere andel til utvikling. Vi ser også at de enkeltstående dokumentarproduksjonene har tiltrukket seg betydelige midler fra internasjonale aktører og tilskuddsordninger (vel 11 prosent). Endelig legger vi merke til at egenfinansieringsandelene er relativt høye, ca. 17 prosent for produksjoner og nesten 35 for utviklingsprosjektene.

Finansieringsmønstrene for dokumentarserier er betydelig enklere. Dette er produksjoner som et godt stykke på vei er finansiert av TV-stasjonene, enten som investering og co-produksjonsbidrag eller via kjøp av visningsretter. TV-stasjonenes finansieringsandel er hele 60 % for produksjoner og rundt 47 prosent for utviklingsprosjekt. Dokumentarserien har også klart å tiltrekke seg private midler, hovedsakelig i form av sponsing (vel 15 prosent for produksjoner). Den offentlige tilskuddsandelen er liten for denne sjangeren, 15 prosent for produksjoner og knapt 25 prosent for utviklingsprosjekter. De regionale filmsentrene står for 11 prosent av støtten til utviklingsprosjekt og ytterligere 5 prosent kommer fra kommuner og fylkeskommuner. Norsk filminstitutts bidrag til dokumentarserier er ubetydelig. Vi ser også at egenfinansieringsandelene er lave, knapt 3 prosent for produksjoner og knapt 10 prosent for utviklingsprosjekt.

Serie fiksjon

Denne sjangeren består av serier for barn og voksne, hovedsakelig rettet inn mot TV- og DVD-markedet. Som nevnt tidligere, har vi bare ett prosjekt som er i produksjon i denne kategorien, animasjonsserien Vennebyen. Derimot inneholder materialet flere serier i utviklingsfasen.

Også for denne sjangeren spiller TV-stasjonene en betydelig rolle og står alene for ca 46 prosent av utviklingsbudsjettene. Norsk filminstitutt bidrar med vel 25 prosent, og om vi legger til tilskuddene fra de regionale filmsentrene (nesten 7 prosent) og kommuner og fylkeskommuner (nesten 9 prosent) blir den offentlige tilskuddsandelen på vel 41 prosent. Egenfinansieringsandelen er forholdsvis beskjeden, vel 4 prosent.

Tabell 28: Finansieringsmønster, serie fiksjon

Finansieringskilde	Produksjon		Utvikling	
	Beløp	%	Beløp	%
Filmsentre			75 000	6,7
Filmfond				
Kommuner og fylker			100 000	8,9
Andre regionale offentlige midler				
Gaver, legater, stiftelser, sparebanker			100 000	8,9
Privat finansiering, sponsing				
Privat finansiering, investering	26 000 000	100,0		
Privat finansiering, annet				
TV og kringkasting, co-produksjon, investering			414 095	36,9
TV og kringkasting, visningsretter			100 000	8,9
Norsk filminstitutt			287 260	25,6
Annen nasjonal offentlig finansiering				
Internasjonal finansiering				
Egenfinansiering, eget selskap				
Egenfinansiering, samarbeidende selskap			46 530	4,1
Sum:	26000000	100,0	1122885	100,0

Spillefilm

Spillefilm er en spesiell sjanger, både på grunn av prosjektenes størrelse og fordi det også er en sjanger hvor inntjenings- og fortjenestepotensialet er betydelig for de produksjonene som lykkes. Spillefilm er derfor i større grad enn andre sjangre et investeringsobjekt for risikovillige aktører.

Finansieringsbildet er svært sammensatt. For spillefilm under produksjon er rundt 27 prosent investeringer, nesten 9 prosent fra regionale filmfond og vel 18 prosent fra andre private investorgrupper. Tilskuddene fra Norsk filminstitutt er på nærmere 28 prosent. Om vi legger til de andre offentlige kilder og tilskuddsordninger, blir den offentlige finansieringsandelen på vel 37 prosent. Spillefilmene i vårt materiale blir også finansiert gjennom salg av visningsretter til TV-stasjoner og minimumsgarantier fra distributører (10 prosent), gjennom internasjonale kilder og finansieringsordninger (knappt fem prosent) og gjennom en betydelig egeninnsats (19 prosent).

Tabell 29: Finansieringsmønster, spillefilm

Finansieringskilde	Produksjon		Utvikling	
	Beløp	%	Beløp	%
Filmsentre	145 000	0,3	1 466 650	20,2
Filmfond	4 605 000	8,8	100 000	1,4
Kommuner og fylker	2 175 000	4,1	117 500	1,6
Andre regionale offentlige midler	1 400 000	2,7	0	0,0
Gaver, legater, stiftelser, sparebanker	1 600 000	3,0	0	0,0
Privat finansiering, sponing	384 000	0,7	0	0,0
Privat finansiering, investering	8 650 000	16,4	625 000	8,6
Privat finansiering, annet	600 000	1,1	0	0,0
TV og kringkasting, co-produksjon, investering	500 000	1,0	0	0,0
TV og kringkasting, visningsretter	5 250 000	10,0	0	0,0
Norsk filminstitutt	14 628 119	27,8	1 065 079	14,7
Annen nasjonal offentlig finansiering	175 000	0,3	117 500	1,6
Internasjonal finansiering	2 500 000	4,8	0	0,0
Egenfinansiering, eget selskap	6 614 795	12,6	2 729 138	37,7
Egenfinansiering, samarbeidende selskap	3 373 878	6,4	1 025 000	14,1
SUM	52600792	100,00	7245867	100

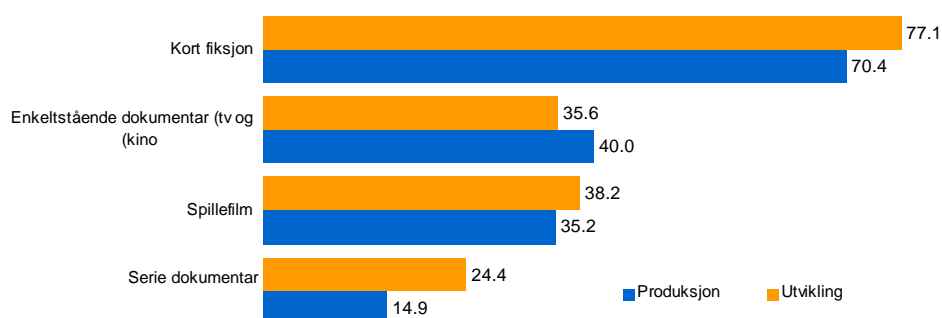
Utviklingsprosjektene er, som vi har nevnt tidligere, i langt større grad basert på selskapenes egenfinansiering (nærmere 50 prosent). De resterende midlene kommer hovedsakelig fra regionale filmsentre (vel 20 prosent) og Norsk filminstitutt (knappt 15 prosent). Men vi ser også at selv spillefilmprosjekter i utviklingsfasen er i stand til å tiltrekke seg privat investeringskapital.

Offentlig finansiering

Filmproduksjon fremstilles ofte som en i all hovedsak offentlig finansiert virksomhet. Den offentlige finansieringen er utvilsomt nødvendig, og for enkelte sjangre ett være eller å ikke være. Men basert på den finansieringsinformasjonen som vi har samlet inn, er de offentlige bidragene relativt sett lavere enn hva tidligere undersøkelser har vist.⁷¹

⁷¹ Som offentlige bidrag har vi her tatt med tilskudd fra regionale filmsentre, Norsk filminstitutt, kommuner og fylkeskommuner, annen regional offentlig finansiering og annen nasjonal offentlig finansiering. Regionale filmfond er holdt utenfor.

Figur 38: Offentlig finansieringsandel - i prosent



Som figur 38 viser, er det først og fremst kortfilm som henter sine midler fra offentlige budsjetter. Når det gjelder spillefilm og enkeltstående dokumentarfilm, ligger den offentlige finansieringsandelen rundt 35-40 prosent og for serie dokumentar betydelig lavere.

I *Veiviseren*⁷² klassifiseres all finansiering av spillefilm som ikke kommer fra offentlige tilskuddsordninger, som egenfinansiering. Stortingsmeldingen inneholder også beregninger av fordelingen på offentlig tilskudd og egenfinansiering basert på denne definisjonen. Den offentlige finansieringsandelen har i følge disse beregningene gradvis blitt redusert fra 67 prosent i 2002 til 55 prosent i 2006. Med en offentlig finansieringsandel på 35 prosent, avviker de fem spillefilmene som ble produsert på Vestlandet i 2008, markert fra dette nasjonale mønsteret. Hvorvidt dette avviket skyldes særtrekk ved de fem produksjonene i 2008 eller en mer grunnleggende forskjell i måten film finansieres på Vestlandet sammenlignet med andre steder i landet, er det derimot vanskelig å si noe sikkert om på basis av dette begrensede materialet.

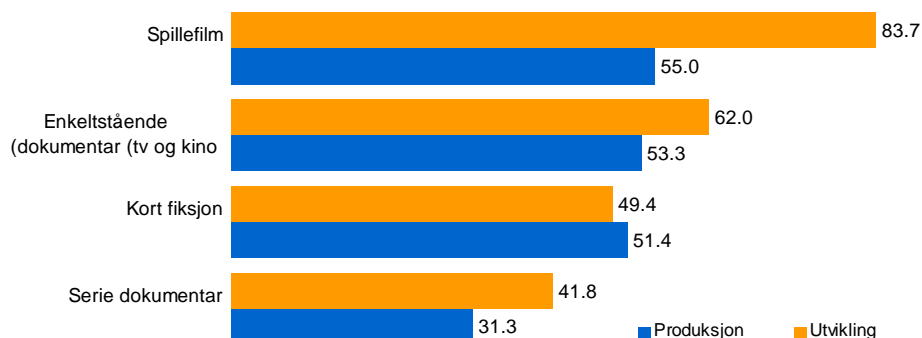
Regional finansiering

Vi har også foretatt en beregning av hvor stor andel av midlene til filmproduksjon som kommer fra regionale kilder til forskjell fra nasjonale og internasjonale kilder. Det bør bemerkes at det dessverre ikke har vært mulig å foreta enn nøyaktig fordeling av alle budsjettpostene etter disse prinsippene. Som regional finansiering har vi derfor regnet alle midler som ikke kommer fra TV-stasjoner og distributører, Norsk filminstitutt, annen nasjonal offentlig finansiering og internasjonal finansiering.⁷³

⁷² *Veiviseren* – for det norske filmloftet (2006/7) s. 34-37

⁷³ Merk at enkelte poster under kategoriene fond og privat finansiering som er tatt med i de regionale tallene, inneholder enkelte poster som ikke er regionale, først og fremst støtten fra Fritt ord.

Figur 39: Regional finansieringsandel - i prosent



I følge disse beregningene kommer over halvparten av finansiering av spillefilm, enkeltstående dokumentar og kortfilm fra regionale kilder. For filmer i produksjon ligger de regionale bidragene mellom 51 og 55 prosent for disse tre sjangrene. For utviklingsprosjekter er variasjonen større. Det er verdt å merke seg at knapt 84 prosent av midlene til spillefilm utvikling og 62 prosent av midlene til utvikling av enkeltstående dokumentarfilmer kommer fra regionale kilder.

Konklusjoner

Analysene av finansieringsplanene for filmer under utvikling og produksjon på Vestlandet i 2008 gir et vell av informasjon om filmnæringens arbeidsvilkår og virkemåte.

Budsjettene er normalt satt sammen av stort antall enkeltbeløp fra ulike aktører og støtteordninger og vitner om et møysommelig arbeid for å få prosjektene realisert. Hvor mange prosjekt som aldri blir realisert fordi finansieringskabalene ikke går opp, har vi ingen informasjon om, men vi ville ikke bli overrasket om dette tallet er relativt høyt.

Norsk filminstituttets direkte støtte til filmprosjektene i vårt materiale utgjør vel 15 prosent av budsjettene til produksjoner og vel 14 prosent av utviklingskostnadene.

Tilskuddsandelen er størst for kortfilm og spillefilm, hvor hhv 38 og 29 prosent av produksjonskostnadene kommer fra Norsk filminstitutt. Denne støtten er viktig, ikke nødvendigvis på grunn av størrelsen, men mest fordi tilsagn fra Norsk Filminstitutt ofte er nødvendig for å komme i betraktning i andre finansieringskanaler. Med tanke på at 62 prosent av produksjonskostnadene for kortfilm og 71 prosent av produksjonskostnadene for spillefilm kommer fra andre kilder enn Norsk Filminstitutt, kan det hevdes at denne bunnfinansiering er vel anvendte penger.

Den totale offentlige støtten til filmprosjektene på Vestlandet, nasjonal så vel som regional, er 29 prosent for produksjon og 40 prosent for utvikling. Det er bare for kortfilm at over halvparten av midlene kommer fra offentlige budsjetter. Den offentlige støtteandelen for spillefilm under produksjon er 35 prosent, noe som er betydelig lavere enn tidligere kjente tall for hele Norge.

Tallene viser også at godt over halvparten av midlene til filmproduksjon på Vestlandet kommer fra regionale og lokale kilder - vel 56 prosent for produksjonene og vel 60 prosent for utviklingsprosjektene. Ulike offentlige og private aktører på Vestlandet bærer med andre ord en betydelig del av kostnadene til den filmproduksjonen som foregår i regionen. Viktig i denne sammenheng er både støtten fra de regionale filminstitusjonene og fra ulike private givere og investorer.

I tillegg til å mobilisere støtte fra et stort antall aktører, tilskudds- og finansieringsordninger, bidrar produksjonsselskapene selv med en betydelig egenfinansiering. Dette gjelder ikke minst for utviklingsprosjekter, hvor egenfinansieringsandelen for spillefilm er nesten 52 prosent og for enkeltstående dokumentar rundt 35 prosent. Disse investeringene representerer en betydelig risiko for produksjonsselskapene, særlig om prosjektene skulle ende opp uten produksjonsstøtte. Det er likefullt en nødvendig investering for å opprettholde rimelig kontinuitet i produksjon og aktivitetsnivå. Uten en slik vilje til å ta risiko blant de største aktørene i næringen, ville vi trolig sett betydelig færre filmproduksjoner fra den vestlandske filmindustrien.



Bibliografi

- Croy, W. Glen og Reid D.Walker (2003) *Rural Tourism and Film – Issues for Strategic Regional Development* in Hall, Derek, Lesley Roberts and Morag Mitchell (eds) *New Directions in Rural Tourism*, Aldershot, Ashgate
- Dahlstrøm, Margareth et.al (2005) *Film och regional utveckling i Norden*, Göteborg, SFI
- Dahlström, Margareth og Brita Hermelin (2007) Creative industries, spatiality and flexibility: The example of film production, *Norwegian Journal of Geography*, vol. 61 (3), 111-121
- Den Kulturelle Skolesekken, <http://www.denkulturelleskolesekken.no/> [25.09.09]
- Econ (2006) *Rammevilkårene for film- og tv-produksjoner og kino*, Rapport 2006-001
- Florida, Richard (2005) *Cities and the Creative Class*, New York, Routledge
- Florida, Richard (2007) *The Flight of the creative class: the new global competition for talent*, New York, Collins
- Haraldsen, Tone, Simen Kristian Flygind, Kjell Overvåg og Dominic Power (2004) *Kartlegging av kulturnæringene I Norge – Økonomisk betydning, vekst- og utviklingspotensial*, ØF-Rapport nr: 10/2004
- Hjort, Mette og Scott Mackenzie (ed), (2000) *Cinema and Nation*, London, Routledge
- Inglehart, Ronald (1977) *The silent revolution: changing values and political styles among Western publics*, Princeton, Princeton University Press
- Innovasjon Norge: Reiselivsnytt nr.4 juli/august 2005
- Lov om grunnskolen og den videregående opplæringa, paragraf 13-6, <http://www.lovdatab.no/all/nl-19980717-061.html> [25.09.09]
- Odeltingsproposisjon nr.14 (2003-04) *Om lov om Innovasjon Norge*
- PriceWaterhouseCoopers (2006) *Norsk film i møte med kinopublikum: Analyse av kinobesøket på norske filmer i 2003-2006*
- Regionalt utviklingsprogram for Hordaland 2009, <http://www.hordaland.no/upload/Nering/RUP%202009%20web%202.pdf> [25.09.09]
- Regionalt utviklingsprogram for Rogaland 2010, http://www.rogfk.no/stream_file.asp?iEntityId=7205 [25.09.09]
- Ringdal, Kristen (2001) *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskaplig forskning og kvantitativ metode*, Bergen, Fagbokforlaget
- Rokkan, Stein (1987) *Stat, nasjon, klasse*, Oslo, Universitetsforlaget

Rysevik, Jostein og Jan Erik Grindheim (2007) *Lidenskap og Levevei – en studie av utvalgte kulturnæringer i Hordaland*, ideas2evidence 5/2007

Rysevik, Jostein (2009) *Innholdsrevet teknologiutvikling og teknologidrevet innholdsutvikling – En kartlegging av utvalgte bedrifter og FoU-miljøer i Bergensområdet*, Ideas2evidence 1/2009

Rusten, Grete (2005) *Film og regional utvikling i Norge i Dahlström et al Film och regional utveckling i Norden*, Göteborg, SFI

Statistisk Sentralbyrå (2006) *Kulturell tjenesteyting (NACE 92.1) Hovedtall etter fylke. Bedrifter 2003-2004*, <http://www.ssb.no/emner/07/01/stkultjen/arkiv/tab-2006-05-22-03.html> [25.09.09]

Statistisk Sentralbyrå (2009) *Kulturell tjenesteyting (NACE 92.1) Hovedtall etter fylke. Bedrifter 2006-2007*, <http://www.ssb.no/emner/07/01/stkultjen/tab-2009-05-07-03.html> [25.09.09]

Stortingsmelding nr. 22 (2006-2007) *Veiviseren – For det norske filmøftet*
Stortingsmelding nr. 48 (2002-2003) *Kulturpolitikk frem mot 2014*,

Young, Anita og Robert Young (2008) *Measuring the Effects of Film and Television on Tourism to Screen Locations: A Theoretical and Empirical Perspective*, *Journal of Travel and Tourism Marketing*, vol 24(2), s.195-212

Vestlandsrådet (2009)
http://www.vestlandsraadet.no/ir/public/openIndex/view/list_vr.html?ARTICLE_ID=1146727539091&session_M_ID=1146727539091 [25.09.09]

Appendiks

Sentralitetsindeks

SSB bruker en firenivåinndeling for å beskrive norske kommuners sentralitet. Med sentralitet menes en kommunes geografiske beliggenhet sett i forhold til tettsteder av ulik størrelse. Tettstedene deles i tre nivåer etter folketall og tilbud av funksjoner. Tettsteder på nivå 3 er landsdelssentrene (eller et folketall på minst 50 000), nivå 2 har et folketall mellom 15 000 og 50 000, nivå 1 har et folketall mellom 5 000 og 15 000. For å beskrive de muligheter befolkningen i en kommune har for arbeidsreiser til et eller flere av disse tettstedene, har en inndelt kommunene i fire sentralitetsnivåer (0-3).

- 0 Kommuner som ikke fyller kravene til reisetid fra tettstedene (minst sentrale kommuner)
- 1 Kommuner som omfatter et tettsted på nivå 1 eller som ligger innenfor 45 minutters reisetid fra et slikt tettsteds sentrum (mindre sentrale kommuner)
- 2 Kommuner som omfatter et tettsted på nivå 2 eller som ligger innenfor 60 minutters reisetid fra et slikt tettsteds sentrum (noe sentrale kommuner)
- 3 Kommuner som omfatter et tettsted på nivå 3 (landsdelssenter) eller som ligger innenfor 75 minutters (for Oslo:90 minutters) reisetid fra et slikt tettsteds sentrum (sentrale kommuner)

Aktivitetsindeks

Ideas2evidence har konstruert en additiv indeks på bakgrunn av individuelle spørsmål om filmsatsing fra surveyundersøkelsen. Indeksen består av totalt 23 variabler som er omkodet til å være dummyvariabler, hvor 1 = har gjennomført tiltak og 0 = har ikke gjennomført tiltak. Dersom en kommune har svart positivt på alle de inkluderte tiltakene vil de ha verdien 23 på aktivitetsindeksen. Kommuner som ikke har svart eller har svart *vet ikke* er kodet 0 i dummyvariablene. Det medfører at bare faktiske ja-svar er kodet som at kommunen har gjennomført et tiltak.

Følgende variabler inngår i indeksen:

Inngår arbeid med film i kommunens handlingsplan eller tilsvarende planleggingsdokument for kultur eller næring?

Kjenner dere til filmer som er innspilt i kommunen i 2008? Dette kan for eksempel være langfilmer, kortfilmer, dokumentarfilmer, reklamefilmer o.l.

Har kommunen gitt direkte tilskudd til utvikling eller produksjon av film i 2008?

Har kommunen gitt utenomfinansiell støtte i forbindelse med filminnspilling? Du kan

krysse av for flere alternativ.: Kontorplass

Har kommunen gitt utenomfinansiell støtte i forbindelse med filminnspilling? Du kan krysse av for flere alternativ.: Arbeidskraft/kommunale tjenester

Har kommunen gitt utenomfinansiell støtte i forbindelse med filminnspilling? Du kan krysse av for flere alternativ.: Overnatting og/eller bevertning

Har kommunen gitt utenomfinansiell støtte i forbindelse med filminnspilling? Du kan krysse av for flere alternativ.: Transport

Har kommunen gitt utenomfinansiell støtte i forbindelse med filminnspilling? Du kan krysse av for flere alternativ.: Annet

Har kommunen i 2008 gitt stipend til filmarbeidere? Du kan krysse av for flere alternativ.: Reisestipend

Har kommunen i 2008 gitt stipend til filmarbeidere? Du kan krysse av for flere alternativ.: Manusutviklingsstipend

Har kommunen i 2008 gitt stipend til filmarbeidere? Du kan krysse av for flere alternativ.: Kunstnerstipend

Har kommunen i 2008 gitt stipend til filmarbeidere? Du kan krysse av for flere alternativ.: Annet

Har kommunen gitt støtte til filmselskaper (ikke enkeltproduksjoner) i 2008? Du kan krysse av for flere alternativ.: Etableringsstipend

Har kommunen gitt støtte til filmselskaper (ikke enkeltproduksjoner) i 2008? Du kan krysse av for flere alternativ.: Bedriftsutviklingsstipend

Har kommunen gitt støtte til filmselskaper (ikke enkeltproduksjoner) i 2008? Du kan krysse av for flere alternativ.: Annet?

Mange kommuner lager oppdragsfilmer, for eksempel til bruk i reiselivs- og omdømmearbeid. Har kommunen i 2008 brukt produksjonsselskaper til oppdragsfilm?

Har kommunen Artist in Residence-programmer åpne for kunstnere innen film? Slike program innebærer at kommunen har et opplegg for innlosjering av gjestekunstnere.

Tilbyr eller medvirker kommunen til kurs i entreprenørskap eller selskapsdrift med relevans for selskaper innenfor film?

Har kommunen drevet eller støttet filmfaglige kompetansetiltak for filmbransjen?

Finnes det filmrelaterte tilbud ved kulturskolen i kommunen?

Bruker kommunen filmselskaper eller fagkompetanse innen film i skole- eller fritidstilbud?

Inngår film i Den Kulturelle Skolesekken i kommunen?

Har kommunen støttet kompetanseheving for lærere innen film?

Ideas2evidence

Lyngveien 15

5105 Eidsvågneset

Phone: +47 91817197

Fax: + 47 55247435

E-mail: info@ideas2evidence.com

Web: <http://www.ideas2evidence.com>

